

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ІІМ М.БӨКЕНБАЕВ АТЫНДАҒЫ
АҚТӨБЕ ЗАҢ ИНСТИТУТЫНЫҢ

ХАБАРШЫСЫ ВЕСТНИК

АКТЮБИНСКОГО
ЮРИДИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА
МВД РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ИМЕНИ М.БУКЕНБАЕВА

№4(5)

2021

Ғылыми-тәжірибелік журнал
2020 жылдың қыркүйек айынан бастап
жылына төрт рет шығады

Научно-практический журнал
Выходит четыре раза в год
с сентября 2020 года

**ҒЫЛЫМИ–ТӘЖІРИБЕЛІК ЖУРНАЛ
«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ІМ М. БӨКЕНБАЕВ
АТЫНДАҒЫ АҚТӨБЕ ЗАҢ ИНСТИТУТЫНЫҢ
ХАБАРШЫСЫ»**

**НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
«ВЕСТНИК АКТЮБИНСКОГО ЮРИДИЧЕСКОГО
ИНСТИТУТА МВД РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ИМЕНИ М. БУКЕНБАЕВА»**

**SCIENTIFIC AND PRACTICAL JOURNAL
«THE BULLETIN OF AKTOBE LAW INSTITUTE OF THE
MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
NAMED AFTER M. BUKENBAYEV»**

№ 4(5) 2021

Ақтөбе, 2021

**«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ИМ М. БӨКЕНБАЕВ АТЫНДАҒЫ
АҚТӨБЕ ЗАҢ ИНСТИТУТЫНЫҢ ХАБАРШЫСЫ»
ҒЫЛЫМИ–ТӘЖІРИБЕЛІК ЖУРНАЛЫ
2021 № 4(5)**

Құрылтайшы:

«Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігінің Малкеджар Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты»
Республикалық мемлекеттік мекемесі.

2020 жылдан бастап шығады.

Журнал Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитетінде тіркелген
Тіркеу куәлігі: 2020 жылғы 23 сәуірдегі № KZ94VPY00022587.

Жауапты редактор:

Байсултанов А.Б. – заң ғылымдарының кандидаты.

Редакциялық алқа құрамы:

Н.А. Биекенов (з.ғ.д., профессор);

Е.О.Түзелбаев (з.ғ.д., профессор);

Ж.Р. Дильбарханова (з.ғ.д., профессор);

В.Г.Татарян (з.ғ.д., профессор);

З.С. Токубаев (з.ғ.д., профессор);

Т.К. Акимжанов (з.ғ.д., профессор);

В.А. Азаров (з.ғ.д., профессор, Ресей Федерациясы);

О.А. Авдеева (з.ғ.д., доцент, Ресей Федерациясы);

А.Ж.Нурушев (з.ғ.к., қауымдастырылған профессор)

Е.Т. Абеуов (з.ғ.к., қауымдастырылған профессор);

Г.Ж. Сулейманова (з.ғ.к.);

Е.К. Балымов (PhD докторы).

«Қазақстан Республикасы ИМ М. Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының хабаршысы» ғылыми–тәжірибелік журналы Қазақстан мен шет елдердің құқық қорғау органдарының ғалымдары мен практикалық практикалық қызметкерлерінің ғылыми зерттеулерінің нтижелерін ашық баспада жариялау мақсатында дайындалған.

Тіл: қазақ, орыс, ағылшын.

Жиілігі: тоқсанына бір рет.

Тақырыптық бағыт: заң ғылымдары, құқық қорғау қызметі, көпсалалы зерттеулер.

Таралу аумағы: Қазақстан Республикасы, ТМД елдері, алыс шет елдер.

Жауапты хатшы:

М.Д.Тулешев (з.ғ.м.)

Беттеу:

Тулемухамбетов А.Б.

Редакцияға келіп түскен материалдар қайтарылмайды. Ғылыми және нақты сипаттағы қателіктер, дәлсіздіктер үшін автор (авторлар) жауап береді. Егер мақала қабылданбаса, редакция алқасы бас тарту себептері бойынша пікірталас жүргізбеу құқығын сақтайды. Материалдарды басқа басылымдарда пайдалануға редакцияның жазбаша келісімімен ғана жол беріледі. Журналға сілтеме міндетті түрде қажет.

Мекен жайы:

Қазақстан Республикасы ИМ М. Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының ғылыми-зерттеу және редакциялық-баспа жұмыстарын ұйымдастыру бөлімі.

030011, Қазақстан Республикасы, Ақтөбе қ., Курсанттар тас жолы,1.

вебсайт: www.aui-aktobe.kz

e-mail: [mail@ ui-aktobe.kz](mailto:mail@ui-aktobe.kz)

Басуға 25 желтоқсан 2021ж. жіберілді.

А4 форматы. Офсеттік қағаз.

Ризографтық басылым.

Таралымы 200 дана.

Қазақстан Республикасы ИМ М. Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты, 2021.

**НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
«ВЕСТНИК АКТЮБИНСКОГО ЮРИДИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА МВД
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН ИМЕНИ М.БУКЕНБАЕВА»
2021 № 4(5)**

Собственник:

Республиканское государственное учреждение «Актюбинский юридический институт Министерства
внутренних дел Республики Казахстан имени Малкеджара Букенбаева»

Издается с 2020 года.

Журнал зарегистрирован в Комитете информации

Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан.

Регистрационное свидетельство № KZ94VPY00022587 от 23 апреля 2020 года.

Ответственный редактор:

Байсултанов А.Б. – кандидат юридических наук

Редакционная коллегия:

Биекенов Н.А. (д.ю.н., профессор);

Түзелбаев Е.О. (д.ю.н., профессор);

Дильбарханова Ж.Р. (д.ю.н., профессор);

Татарян В.Г. (д.ю.н., профессор);

Токубаев З.С. (д.ю.н., профессор);

Акимжанов Т.К. (д.ю.н., профессор);

Азаров В.А. (д.ю.н., профессор, Российская Федерация);

Авдеева О.А. (д.ю.н., доцент, Российская Федерация);

Нурушев А.Ж. (к.ю.н., ассоциированный профессор)

Абеуов Е.Т. (к.ю.н., ассоциированный профессор);

Сулейманова Г.Ж. (к.ю.н.);

Балымов Е.К. (доктор PhD)

Научно-практический журнал «Вестник Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан имени М. Букенбаева» предназначен для публикации в открытой печати результатов научных исследований ученых и практических работников правоохранительных органов Казахстана и зарубежных стран.

Язык: казахский, русский, английский.

Периодичность: 1 раз в квартал.

Тематическая направленность: юридические науки, правоохранительная деятельность, мультидисциплинарные исследования.

Территория распространения: Республика Казахстан, страны СНГ, дальнее зарубежье.

Ответственный секретарь:

Тулешев М.Д. (м.ю.н.).

Верстка:

Тулемухамбетов А.Б.

Поступившие в редакцию материалы возврату не подлежат. За ошибки, неточности научного и фактического характера ответственность несет автор (авторы). Если статья отклонена, редколлегия сохраняет за собой не вести дискуссию по мотивам отклонения. Использование материалов в других изданиях допускается только с письменного согласия редакции. Ссылка на журнал обязательна.

Адрес:

Отдел организации научно-исследовательской и редакционно-издательской работы Актюбинского
юридического института МВД Республики Казахстан имени М. Букенбаева.

030011, Республика Казахстан, г. Актюбе, Курсантское шоссе 1.

вебсайт: www.aui-aktobe.kz

e-mail: mail@ aui-aktobe.kz

Подписано в печать 25 декабря 2021 г.

Формат А4. Бумага офсетная.

Печать на ризографе.

Тираж 200 экз.

Актюбинский юридический институт МВД Республики Казахстан им. М. Букенбаева, 2021

SCIENTIFIC AND PRACTICAL JOURNAL
«THE BULLETIN OF AKTOBE LAW INSTITUTE OF THE MINISTRY OF
INTERNAL AFFAIRS OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
NAMED AFTER M. BUKENBAYEV»
№ 4(5) 2021

Founder:

«Aktobe law Institute of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan named after Malkedzhar Bukenbayev» Republican state institution.

Published since 2020.

The journal is registered in the information Committee of the Ministry of information and public development of the Republic of Kazakhstan.

Registration certificate no. KZ94VPY00022587 dated April 23, 2020.

Responsible editor:

Baisultanov A.B. – candidate of Law

Editorial Board:

Biekenov N.A. (Doktor of Law, Professor);

Dilbarchanova Zh.R. (Doktor of Law, Professor);

Tataryan V.G. (Doktor of Law, Professor);

Tokubaev Z.S. (Doktor of Law, Professor);

Akimshanov T.K. (Doktor of Law, Professor);

Azarov V.A. (Doktor of Law, Professor, Russian Federation);

Romashov R.A. (Doktor of Law, Professor, Russian Federation);

Nurushev A.Zh. (Candidate of Law, Associate Professor);

Abeuov E.T. (Candidate of Law, Associate Professor);

Suleimanova G.Sh. (Candidate of Law);

Balymov E.K. Philosophy Doctor (PhD).

The scientific and practical journal «The Bulletin of Aktobe Law Institute of the Ministry of internal Affairs of the Republic of Kazakhstan named after M. Bukenbayev» was established in order to publish in the open press the results of scientific research of scientists and practitioners of law enforcement agencies of Kazakhstan and foreign countries.

Publication languages: Kazakh, Russian, English

Periodicity – 1 time per quarter.

Thematic focus: Legal Sciences, Law Enforcement, Multidisciplinary Research.

Distribution territory: the Republic of Kazakhstan, the CIS countries, far abroad.

Executive Secretary:

Tuleshev M.D. (m. of Law)

Layout:

Tuleumukhambetov A.B.

The materials received by the editorial office are not subject to return. The author (authors) is responsible for mistakes and inaccuracies of a scientific and factual nature. If the article is rejected, the editorial Board will reserve the right not to discuss the reasons for rejection. The usage of materials in other publications is allowed only with the written approval of the Editorial Board. The link to the journal is required.

Address:

Department of organization of research and editorial and publishing work Aktobe Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan named after M. Bukenbayev.

1, Kursantskoe shosse, Aktobe city, Republic of Kazakhstan, 030011.

website: www.aui-aktobe.kz

e-mail: [mail@ ui-aktobe.kz](mailto:mail@ui-aktobe.kz)

Signed to the press on december's 25 2021 years

Format A4. Offset paper.

Printing on the risograph.

Circulation 200 copies.

Aktobe law Institute of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan named after M.Bukenbayev, 2021

МАЗМҰНЫ

Т.Ж. Айнабеков Қазақстан Республикасы әкімшілік құқық бұзушылықтар бойынша іс жүргізу проблемалары	9
Б.С. Аманқұлова Қазіргі таңдағы әкімшілік іс жүргізу құқықтық қатынастарының әкімшілік әділеттік саласындағы стратегиялық дамуының концептуалдық құқықтық мәселелері	13
Қ.С. Әлімбетова Әкімшілік құқық бұзушылық бойынша әкімшілік іс жүргізу барысында аудармашының іске қатысуы	16
Е.К. Балымов, Д.Б. Акмурзин Қазақстан Республикасындағы сотталғандардың құқықтық жағдайының негізгі ұғымдары мен мәні	19
Е.К. Балымов, Ж.К. Байдулина Сыбайлас жемқорлықтың әсерінен мемлекет пен қоғамның қазіргі дамуы	24
Е.К. Балымов, Ш.Т. Ельтаев Қазіргі кезеңде терроризм мен діни экстремизмнің алдын алу және оған қарсы тұру	28
Е.К. Балымов, А.Ж. Жұмабек Құқық қорғау және мемлекеттік органдардың терроризмнің алдын алу мен алдын алудағы рөлі.....	33
Е.К. Балымов, А.Г. Тастаева Азаматтық-құқықтық дауларды құқықтық реттеу тарихы	36
Ә.Е. Биболов Қазақстан Республикасындағы және шет елдердегі бас бостандығынан айыру орындарында сотталғандардың құқықтарының сақталуын халықаралық міндеттемелер тұрғысынан салыстырмалы талдау	41
А.С. Ибраева, Г.Ж. Акшолоков Дене шынықтыру және спорт аспектілері қоғамдық сананы дамытудың әлеуметтік мүмкіндіктері ретінде ...	46
Е.И. Исibaева, З.З. Нұрыш Қоғамның саяси жүйесінің институционалдық негізінің құқықтық реттелуі	49
Ж. К. Каирбаев, Н.А. Таласбаев Спортшыға арналған спорттық мансапты аяқтау	56
Д.К. Каратикенова Қашықтықтан оқу қазіргі педагогикалық технология ретінде	58
Г.С. Кузекова Ақтөбе заң институтының Covid-19 жағдайында қашықтықтан оқытуды қолданудың практикалық тәжірибесі	61
А.С. Махмұтов, А.А. Тоқмурзин Полицияның әкімшілік қадағалау жүргізу қызметінің құқықтық маңыздылығы	65
Махмұтов А.С., Жаманов А.Б., Тоқмурзин А.А. Учаскелік полиция инспекторларының отбасы-тұрмыстық зорлық-зомбылық жағдайлары профилактикалық бақылау жүргізу тәртібінің құқықтық маңыздылығы	70
Б.М.Мухамедьярова, Д.С.Муканова Қашықтықтан оқыту: артықшылықтары, кемшіліктері, ұйымдастыру мәселелері	74
А.А.Мыштаева Болашақ ПО қызметкерлері-бүгінгі тыңдаушыларға патриоттық тәрбие беру взвод кураторының басты міндеті	77
А.А. Салимов Ішкі істер органдары қызметкерлерінің кәсіптік қызмет барысында виктимологиясы	81
Ж.Е. Сидашева Жоғары оқу орындарында қашықтықтан оқыту	85
А.А. Умурзакова ПО қызметкерлерінің виктимологиялық аспектілері	89
В.Г. Татарян Михаил Иванович Еропкинің туғанына 100 жыл: мұғалім туралы естеліктер	93
Н.У.Турманова, Е.К. Балымов ҚР-да экстремизмнің алдын алу	106
Г.А. Утегенова, Е.К. Балымов Сыбайлас жемқорлықтың алдын алудың өзектілігі.....	111
АВТОРЛАР ҮШІН АҚПАРАТ	115

СОДЕРЖАНИЕ

Айнабеков Т.Ж. Проблемы производства по административным правонарушениям Республики Казахстан.....	9
Аманкулова Б.С. Концептуальные правовые проблемы стратегического развития административных процессуальных правоотношений в сфере административной юстиции в настоящее время	13
Алимбетова К.С. Административное производство по делам об административных правонарушениях участие переводчика в процессе	16
Балымов Е.К., Акмурзин Д.Б. Основные понятия и сущность правового положения осужденных в Республике Казахстан	19
Балымов Е.К., Байдулина Ж.К. Современное развитие государства и общества под влиянием коррупции	24
Балымов Е.К., Ельтаев Ш.Т. Профилактика и противодействие терроризму и религиозному экстремизму на современном этапе	28
Балымов Е.К., Жумабек А.Ж. Роль правоохранительных и государственных органов в предупреждении и профилактике терроризма	33
Балымов Е.К., Тастаева А.Г. История правового регулирования гражданско-правовых споров	36
Биболов А. Е. Сравнительный анализ соблюдения прав осужденных в местах лишения свободы в Республике Казахстан и за рубежом с точки зрения международных обязательств	41
Ибраева А.С., Акшолоков Г.Ж. Аспекты физической культуры и спорта как социальные задачи развития общественного сознания	46
Исбаева Е.И., Нурыш З.З. Правовое регулирование институциональной основы политической системы общества	49
Каирбаев Ж.К., Таласбаев Н.А. Завершение спортивной карьеры для спортсмена	56
Каратикенова Д. Дистанционное обучение как современная педагогическая технология	58
Кузекова Г.С. Практический опыт применения дистанционного обучения в условиях COVID-19 Актюбинского юридического института	61
Махмутов А.С., Токмурзин А.А. Правовая значимость деятельности полиции по проведению административного надзора	65
Махмутов А.С., Жаманов А.Б., Токмурзин А.А. Особенности работы участковых инспекторов полиции по профилактике правонарушений	70
Мухамедьярова Б.М., Муканова Д.С. Дистанционное обучение: преимущества, недостатки, организационные вопросы	74
Мыштаева А.А. Будущие сотрудники ОВД-главная задача кураторавзвода практического воспитания сегодняшних слушателей	77
Салимов А.А. Виктимология сотрудников органов внутренних дел в процессе профессиональной деятельности	81
Сидашева Ж.Е. Дистанционное обучение в высших учебных заведениях	85
Умурзакова А.А. Виктимологические аспекты сотрудников ОВД	89
Татарян В.Г. К 100-летию со дня рождения Михаила Ивановича Еропкина: воспоминания об учителе	93
Турманова Н.У., Балымов Е.К. Профилактика экстремизма в РК	106
Г.А. Утегенова, Е.К. Балымов. Актуальные вопросы предупреждения коррупции.....	111
ИНФОРМАЦИИ ДЛЯ АВТОРОВ	117

CONTENT

T.J. Ainabekov Problems of proceedings on administrative offenses of the Republic of Kazakhstan	9
B.S. Amankulova Conceptual legal problems of strategic development of administrative procedural legal relations in the field of administrative justice at the present time	13
K.S. Alimbetova Administrative proceedings on an administrative offense participation of an interpreter in the case during .	16
E.K. Balymov, D.B. Akmurzin Basic concepts and essence of the legal status of convicts in the Republic of Kazakhstan	19
E.K. Balymov, J.K. Baidulina Modern development of the state and society under the influence of corruption	24
E.K. Balymov, Sh.T. Eltaev Prevention and counteraction to terrorism and religious extremism at the present stage	28
E.K. Balymov, A.Zh. Zhumabek The role of law enforcement and government agencies in the prevention and prevention of terrorism.....	33
E.K. Balymov, A.G.Tastaeva History of legal regulation of civil law disputes	36
A. E. Bibolov Comparative analysis of compliance with the rights of convicted persons in places of deprivation of Liberty in the Republic of Kazakhstan and foreign countries from the point of view of international obligations	41
A.S.Ibraeva, G.Zh. Aksholakov Aspects of physical culture and sports as social opportunities for the development of public consciousness	46
Isibayeva E.I., Nurysh Z.Z. Legal regulation of the institutional basis of the political system of society	49
Zh.K.Kairbaev, N.A Talasbaev. Completion of a sports career for an athlete	56
D.D. Karatikenova Distance learning as a modern pedagogical technology	58
G.S. Kuzekova Practical experience of using distance learning in the conditions of COVID-19 of the Aktobe Law Institute ...	61
A.S.Mahmutov, A.A. Tokmurzin Legal significance of administrative supervision of the police	65
Makhmutov A.S., Zhamanov A.B., Tokmurzin A.A. Features of the work of district police inspectors on crime prevention	70
B.M.Mukhamedyarova, D.S. Mukanova Distance learning: advantages, disadvantages, organizational issues	74
A.A. Myshtaeva The main task of the platoon curator is to educate future police officers - today's students	77
A. A. Salimov Victimology of employees of internal affairs bodies in the course of professional activity	81
Zh.E. Sidasheva Distance learning in higher education	85
A.A. Umurzakova Victimological aspects of police officers	89
V.G. Tataryan On the 100th anniversary of the birth of Mikhail Ivanovich Eropkin: memories of the teacher	93
N.U. Turmanova , E.K. Balymov Prevention of extremism in the Republic of Kazakhstan	106
G.A. Utegenova, E.K. Balymov Relevance of corruption prevention.....	111
INFORMATION FOR AUTHORS	119

Т.Ж. АЙНАБЕКОВ / T.J. AINABEKOV

Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Момышұлы атындағы оқу орталығы полиция капитаны

Учебный центр МВД Республики Казахстан имени Б. Момышулы капитан полиции

Training center of the Ministry of Internal affairs of the republic of Kazakhstan named after B.Momyshuly police captain

Қазақстан Республикасы әкімшілік құқық бұзушылықтар бойынша іс жүргізу проблемалары

Аталған ғылыми мақалада қорғаушы мен аудармашының әкімшілік құқық бұзушылықтар бойынша әкімшілік істі жүргізу барысында іске қатысуына қатысты өзекті мәселелері қаралады. Аталған институтты жетілдіру мақсатында автор арқылы заңға өзгерістер мен толықтырулар ұсынылады.

Түйін сөздер: әкімшілік құқық, аудармашы, қорғаушы, әкімшілік іс жүргізу, құқықтық тұжырымдама, нормативтік актілер, қылмыстық теріс қылық.

Проблемы производства по административным правонарушениям Республики Казахстан

В данной статье рассматриваются актуальные вопросы, связанные с участием переводчика и адвоката при осуществлении административных дел об административных правонарушениях. Для улучшения данного института автор предлагает поправки и дополнения к закону.

Ключевые слова: административное право, переводчик, административный процесс, правовая концепция, нормативные акты, уголовный проступок.

Problems of proceedings on administrative offenses of the Republic of Kazakhstan

This article discusses topical issues related to the participation of an interpreter in administrative cases on administrative offenses. To improve this institution, the author proposes amendments and additions to the law

Keywords: administrative law, translator, administrative process, legal conception, normative acts, criminal misconduct.

Қазақстан Республикасының «2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған Құқықтық саясат тұжырымдамасы», елдің 2020 жылға дейінгі құқықтық жүйесінің дамуының негізгі бағыттарын айқындады. Осының негізінде мемлекеттік және қоғамдық институттардың қарыштап дамуына ықпал жасайтын, Қазақстанның орнықты әлеуметтік-экономикалық дамуын қамтамасыз ететін барлық нормативтік құқықтық актілерді қазіргі заман талабына сәйкестендіру қажет. Заңнамаларды ізгілендіру, адам мен азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын кепілдендіру мемлекеттің дамуына алып келеді[1, б.3].

Аталған тұжырымдамаға сәйкес, 2014 жылы шілденің 3-5 аралығында «Қазақстан Республикасы қылмыстық кодексі» және «Қылмыстық процестік кодексі», «Қазақстан Республикасы әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі», «Қылмыстық атқару кодексі» қабылданды.

Осы нормативтік-құқықтық актілердің бірі - Қазақстан Республикасы әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі [2, б.1]. Оның мемлекеттің қауіпсіздігі мен дамуында алар орны ерекше. Себебі қылмыстық құқық бұзушылықтардан бөлек, әкімшілік құқық бұзушылықтардың да қоғамға тигізер қауіптілігі жоғары болып табылады.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізудің басты міндеттерінің бірі *іс жүргізуге қатысушылардың құқықтарының қорғалуын қамтамасыз ету болып табылады*. Іске қатысушылардың құқықтары бекітілген қағидалар; мемлекеттік органдарға берілген міндеттер және т.б. нормалар арқылы қорғалып отырды.

Мысалы, іске қатысушылардың құқықтары Қазақстан Республикасы ӘҚБтК-нің 744-

758-баптарымен бекітілген. Олар: хаттамамен және істің басқа да материалдарымен танысуға, түсініктемелер беруге, хаттаманың мазмұны мен ресімделуі жөнінде ескертулер жасауға, дәлелдемелер ұсынуға, өтінішхаттар мен қарсылықтарды мәлімдеуге, қорғаушының заң көмегін пайдалануға, істі қарау кезінде ана тілінде немесе өзі білетін тілде сөйлеуге және егер іс жүргізіліп отырған тілді білмесе, аудармашы көрсеткен қызметтерді өтеусіз пайдалануға; іс бойынша іс жүргізуді қамтамасыз ету шараларының қолданылуы бойынша, нақты деректерге және мән-жайларға сәйкес келмейтін мәліметтер көрсетілген жағдайда әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттаманы жасауда заңның бұзылуына, айыппұл төлеу қажеттігі туралы нұсқамаға және іс бойынша қаулыға шағым жасауға; одан үзінді көшірме алуға және істегі құжаттардың көшірмелерін түсіріп алуға, сондай-ақ өзіне Қазақстан Республикасы әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексіне берілген өзге де процестік құқықтарды пайдалануға құқылы (ҚР ӘҚБтК-нің 744-бабы).

Аталған құқықтардың ішінде «Іске қатысушылардың қорғаушының және аудармашының көмегін пайдалану құқықтары» конституциялық құқықтардың қатарына жатады және басты күшке ие болады. Көрсетілген нормалар орындалмаған жағдайларда, Қазақстан Республикасы ӘҚБтК-нің 765-бабына сәйкес «процестік әрекетті жүргізу тәртібін бұзу» болып табыла отырып, дәлелдемелердің қатарына жатқызылмайды.

Бірақ, қазіргі таңда іске қатысушылардың құқықтарының қорғалу барысында шешімін таппаған мәселелер кездесуде. Кейбір тұлғалардың қорғаушы мен аудармашының көмегін пайдалану сияқты құқықтары толықтай қамтамасыз етілмей отыр.

Мысалы, Қазақстан Республикасының Конституциясының 7-бабына сәйкес, мемлекеттік тіл қазақ тілі болып табылады. Әрбір тұлға өзінің ана тілінде сөйлеуге құқығы бар (19-бап) [3, б.4]. Қазақстан Республикасында әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу мемлекеттік тілде жүргізіледі, ал қажет болған кезде іс жүргізуде орыс тілі немесе басқа тілдер пайдаланылады. Іс бойынша іс жүргізіліп жатқан тілді білмейтін немесе жеткілікті білмейтін іске қатысушы адамдарға ана тілінде немесе олар білетін басқа тілде мәлімдемелер жасау, түсініктемелер мен айғақтар беру, өтінішхаттар мәлімдеуге, шағымдар жасау, іс материалдарымен танысу, оны қарау кезінде сөз сөйлеу, осы Кодексте белгіленген тәртіппен аудармашының қызметтерін тегін пайдалану құқығы түсіндіріледі және қамтамасыз етіледі (ҚР ӘҚБтК-нің 738-бабы). Әкімшілік іс жүргізудегі негізгі қатысушылар «Өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан адам» (ҚР ӘҚБтК-нің 744-бабы) және «жәбірленуші» (ҚР ӘҚБтК-нің 745-бабы) хаттамамен және істің басқа да материалдарымен танысуға, түсініктемелер беруге, хаттаманың мазмұны мен ресімделуі жөнінде ескертулер жасауға, дәлелдемелер ұсынуға, өтінішхаттар мен қарсылықтарды мәлімдеуге, қорғаушының заң көмегін пайдалануға, істі қарау кезінде ана тілінде немесе өзі білетін тілде сөйлеуге және егер іс жүргізіліп отырған тілді білмесе, аудармашы көрсеткен қызметтерді өтеусіз пайдалануға құқылы. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізуге қатысушы адамдарға басқа тілде жазылған, заң бойынша оларға қажетті іс материалдарын іс жүргізу тіліне тегін аударып беру қамтамасыз етіледі.

«Сот ісін жүргізу тілі қағидатын қолданудың кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2016 жылғы 22 желтоқсандағы № 13 Нормативтік қаулысында «Сот ісін жүргізу тілі қағидатын қолдану сот процесіне қатысушы адамдардың құқықтары мен бостандықтарын қамтамасыз етудің құқықтық кепілі болып табылады. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарауға уәкілеттік берілген судья, органдар (лауазымды адамдар) әкімшілік жауапкершілікке тартылған адамдарға сот ісін жүргізу тіліне қатысты құқықтары мен міндеттерін түсіндіріп, олардың мүдделерін қорғауды осы заңда белгіленген тәртіп бойынша қамтамасыз етуге тиіс. Заңнамаға сәйкес сот ісі жүргізіліп отырған тілді білмейтін немесе жеткілікті дәрежеде білмейтін іске қатысатын

адамдардың ана тілінде немесе өздері білетін басқа тілде мәлімдеме жасау, түсініктер мен айғақтар беру, сотта сөз сөйлеу құқықтары қамтамасыз етіледі және қорғалады. Сот ісі жүргізіліп отырған тілді білмейтін немесе жеткілікті түрде білмейтін адамдарға сот ісі жүргізіліп отырған тілде болған әңгімелерді жете түсінбейтін немесе жеткілікті дәрежеде түсінбейтін, өздерінің ойлары мен пікірлерін сол тілде еркін білдіре алмайтын, сондай-ақ әңгімелесу, мәтіндерді оқу кезінде, сұрақтарға жауап бергенде, ауызша және (немесе) жазбаша тілде басқа да қиындықтарға тап болатын адамдар жататындығын назарда ұстаған жөн» [4, б.6]- деп көрсетілген.

Бірақ, заңда нақты бекітілмегендіктен аудармашылар істердің алғашқы кезеңдерінде іске тартылмайды. Ұйымдастырушылық тұрғыдан аудармашылардың жеткілікті деңгейде болмауы салдарынан, оларды іске толықтай тартуға мүмкіншіліктер болмай отыр. Сонымен қатар, аудармашыларды әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерге мемлекеттік тарапынан тарту кезінде олардың еңбегіне бюджеттен бөлінетін қаражаттың көлемі аз болғандықтан, іске қатысуға мүдделі емес. Қазақстан Республикасының кейбір аудандарында тиісті тілді білетін адамдар жоқ.

Екіншіден, қазіргі таңда сот тәжірибесіндегі мәселелердің бірі - әкімшілік құқық бұзушылықтар бойынша әкімшілік істі жүргізуге қатысушы тұлғалардың қорғану құқығына қатысты. Қолданыстағы Қазақстан Республикасы Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексіне сәйкес, әкімшілік іске қатысушылар өздерінің құқықтарын жеке, қорғаушы және заңды өкілдердің көмегімен жүзеге асыра алады [2, б.125]. Мысалы, Қазақстан Республикасы ӘҚБтК-нің 744-бабына сай, кәмелетке толмағандар немесе өзінің дене бітімі немесе психикалық жағдайы бойынша өз құқықтарын өз бетінше жүзеге асыру мүмкіндігінен айырылғандар немесе өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан жеке тұлғаның немесе жәбірленушінің құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауды олардың заңды өкілдері мен қорғаушының заң көмегін жүзеге асырады. Қорғаушы дегеніміз әкімшілік жауаптылыққа тартылатын тұлғаның құқықтары мен мүдделерін заңда белгіленген тәртіппен қорғауды жүзеге асыратын және оған заң көмегін көрсететін адам. Қорғаушылар ретінде адвокаттар қатысады.

«Адвокаттық қызмет туралы» Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 5 желтоқсандағы N 195 Заңының 7-бабына сәйкес, «Адвокат - жоғары заң білімі бар, адвокаттық қызметпен айналысуға лицензия алған, міндетті түрде адвокаттар алқасының мүшесі болып табылатын және осы Заңмен регламенттелетін адвокаттық қызмет шеңберінде кәсіптік негізде заң көмегін көрсететін Қазақстан Республикасының азаматы» [5, б.3]. Егер заңнамада айқындалатын тәртіппен өзара негізде Қазақстан Республикасының тиісті мемлекетпен жасаған халықаралық шартында көзделсе, шетелдік адвокаттар іске қорғаушылар ретінде қатысуға жіберіледі. Қорғаушыны әкімшілік жауаптылыққа тартылатын адамның өзі, оның заңды өкілдері, сондай-ақ оның тапсыруымен басқа да адамдар шақырмаса, судья, әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарауға уәкілеттік берілген орган (лауазымды адам) іс жүргізудің тиісті сатысында қорғаушының қатысуын қамтамасыз етуге міндетті, олар бұл туралы қаулы шығарады. Қаулы облыстың, республикалық маңызы бар қаланың, астананың адвокаттар алқасына немесе оның құрылымдық бөлімшелеріне орындау үшін жіберіледі және оны алған кезден бастап жиырма төрт сағаттан аспайтын мерзімде орындалуға жатады.

Қорғаушы әкімшілік жауаптылыққа тартылатын адамды әкімшілік ұстап алған, әкімшілік құқық бұзушылық туралы хаттама жасалған немесе прокурор әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғау туралы қаулы шығарған кезден бастап, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізудің кез келген сатысында іске қатысуға жіберіледі (ҚР ӘҚБтК-нің 748-бабы).

Бірақ, сот тәжірибесі көрсеткендей көп жағдайларда адвокаттар әкімшілік құқық бұзушылықтар бойынша жүргізілген істерге қатыстырылмайды немесе адвокаттарды -

әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерге мемлекеттік тараптан тарту кезінде олар қорғауды тиісті деңгейде атқармайды. Себебі, мемлекеттік бюджеттен адвокаттардың еңбегіне бөлінетін қаражаттың көлемі өте аз, сондықтан, кейбір адвокаттар іске мүдделі емес[6, б.17]. Сонымен қатар, Қазақстан Республикасының кейбір алыс аудандарында адвокаттар жоқ. Сондықтан, әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарау барысында іске қатысушыларға кәсіби заң қызметін көрсетуге мүмкіншілік болмай отыр. Мысалы, Түркістан облысы және Ақтөбе облысы бойынша мамандандырылған әкімшілік жөнінде соттарда қаралған әкімшілік құқық бұзушылықтар бойынша 100 істің 60 % бойынша іске адвокаттар тартылмаған.

Жоғарыда көрсетілгендей мәселелерден шығу үшін келесідей ұсыныстар жасалынуы керек деп есептейміз:

1. Қазақстан Республикасы ӘҚБтК-тің 758-бабына, аудармашы іске әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғалған сәттен бастап жіберілуі тиіс деп толықтыру енгізу керек

2. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша мемлекеттік бюджеттен төленетін қаржыны арттыру керек.

3. Қазіргі кезде орын алып отырғандай, қаражатты барлық құқық қорғау органдарына бөлмей, бір мемлекеттік ведомствоға – Әділет министрлігіне мемлекеттік бюджет есебінен төленетін құқықтық көмектің қаржыландырылуын басқаруға уәкілеттік берген жөн сияқты көрінеді.

4. Мемлекет есебінен төленетін құқықтық көмек көрсету саласындағы басқару ісін үйлестіру мен бақылауды мемлекеттің, адвокатура мен азаматтық қоғамның өкілдерінен тұратын құрылымдар арқылы жүзеге асыру.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы 2010-2020 жылдарға арналған құқықтық саясат Тұжырымдамасы.
2. Қазақстан Республикасы әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі.
3. Қазақстан Республикасының Конституциясы.
4. Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының «Сот ісін жүргізу тілі қағидатын қолданудың кейбір мәселелері туралы» 2016 жылғы 22 желтоқсандағы № 13 Нормативтік қаулысы.
5. «Адвокаттық қызмет туралы» Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 5 желтоқсандағы N 195 Заңының 7-бабы.
6. Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Адам құқықтары жөніндегі комиссия «2017 жылы Қазақстан Республикасындағы адам құқықтарының ахуалы туралы» баяндама. Жалпы редакциясын басқарған Қуаныш Сұлтанов, Тастемір Әбішев. Астана, 2018 ж. - 173 б.

Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Момышулы атындағы оқу орталығы полиция подполковнигі

Учебный центр МВД Республики Казахстан имени Б. Момышулы подполковник полиции

Training center of the ministry of internal affairs of the republic of Kazakhstan named after B. Momyshuly police lieutenant colonel

Қазіргі таңдағы әкімшілік іс жүргізу құқықтық қатынастарының әкімшілік әділеттік саласындағы стратегиялық дамуының концептуалдық құқықтық мәселелері

Аталған мақалада Қазақстан Республикасы әкімшілік құқық бұзушылық туралы заңнамасына сай оны дамытуға қатысты сот тәжірибесіне саралау жасалынады. Зерттеу нәтижесінде, автор арқылы қолданыстағы нормаларды жетілдіруге қатысты ұсыныстар келтіріледі.

Түйін сөздер: әкімшілік құқық бұзушылықтар, әкімшілік қамаққа алу, құқық бұзушылықтың диспозициясы, санкция, әкімшілік жаза, әкімшілік норма.

Концептуальные правовые проблемы стратегического развития административных процессуальных правоотношений в сфере административной юстиции в настоящее время

В данной статье в соответствии с законодательством Республики Казахстан об административных правонарушениях проводится дифференциация судебной практики по его развитию. В результате исследования через автора приводятся рекомендации по совершенствованию действующих норм.

Ключевые слова: административные правонарушения, административный арест, диспозиция правонарушения, санкция, административные взыскания, административная норма.

Conceptual legal problems of strategic development of administrative procedural legal relations in the field of administrative justice at the present time

In this article, in accordance with the legislation of the Republic of Kazakhstan on administrative offenses, the differentiation of judicial practice is carried out according to its development. As a result of the research, the author provides recommendations for improving the current standards.

Keywords: administrative offenses, administrative arrest, disposition of the offense, sanction, administrative penalties, administrative norm.

Әкімшілік процессуалдық құқық пен әкімшілік әділеттік контекстіндегі әкімшілік-құқықтық қатынастардың қалыптасу процесстері мен дамуының тарихын зерттеу мәселесі, оның құрылымы мен құрамдас бөліктерін қоса, өзінің ұзақ та көне даму тарихы бар қазіргі заманғы әкімшілік-құқықтық ғылымының маңызды міндеттерінің бірі болып табылады. Айтылған ойдағы көзқарас бойынша мынаны анықтауға болады, яғни, тарихи әдістерді тану көзқарасы бойынша іске асырылған мәселенің талдануы, үнемі шынайы қызығушылық танытады.

«Тарихи салыстыру негізінде, яғни айырмашылықты анықтау және заттардың ұқсастығы құқықтық құбылыстардың мәні мен мағынасын, әкімшілік-құқықтық қатынастардың осы не басқа да кезеңіне тән дамуын, ғалымдардың көзқарастары мен болжамдарын талдап қорытуды, сондай-ақ жүргізілген зерттеулер қорытындылары негізінде, олардың ары қарайғы дамуын қиындатуға әкеліп соғатын және мемлекеттің күнделікті өміріндегі объективті шындықты іске асыруды, объективті түрде молырақ түсіндіруге болады. Ғылыми, сонымен қатар гуманистік тарихият адамның практикалық қызметінен және «тарихилық» пен «адамдықтың» органикалық байланысына деген бағытынан ажырамайды» [1, б.72].

Шындығында, мамандандырылған әкімшілік сот істері, маманданған әкімшілік сот және әкімшілік әділеттің арнайы жүйелерін құру туралы идеяларды И.Т. Тарасов негізінен әйгілі неміс полицейшілері Лоренц Штайн және Рудольф Гнейсттің әкімшілік-құқықтық концепциясы жүйесінен алған, олардың ілімі бойынша мемлекеттік ұйымдардағы қызметтік тұлғалардың әрекетіне шағым жасау, мемлекеттік ұйымдар арасындағы даулар, сонымен қатар мемлекеттік ұйымдар мен азаматтар арасындағы дауларды қарауға жататын сөзсіз мамандандырылған соттардаіске асырылуы қажет. Бұл көзқарастарды сын көзімен бағалай және оларды патшалы Ресейдегі сот істері құрылымының ерекшеліктерімен салыстыра келе И.Т. Тарасов, «неміс заңгерлері жеке және ашық құқықтар арасындағы айырмашылықтарға сүйене отырып, әкімшілік әділеттің ұйымы ретінде ерекше арнайы әкімшілік соттарды құру қажеттілігін білдіреді» [2, б.15].

Сонымен қатар, И.Т.Тарасов пруссиялық әкімшілік әділет жүйесінің кемшіліктерін негіздей отырып, орыстар үшін қолдануға келмейтін немістің құқықтық ментальдігіне байланысты біршама сақтық жасап, мынадай жағдайды атап көрсетеді, яғни, «уездік әкімшілік сотта ландартқа - уездегі жоғарғы активті әкімшілік және бюрократтық бастаудың өкіліне, төрағалықты тапсырудың ешқандай негізі жоқ» дейді. Ал бұл, мамандандырылған әкімшілік соттар биліктің бөліну теориясы идеясына негізделген И.Т. Тарасовтың көзқарасы бойынша, тәуелсіздік пен өзін-өзі билеушілікпен сипатталатын соттық биліктің бір элементі екендігін дәлелдейді. Патшалы Ресейдегі қалыптасқан әкімшілік әділет іс-әрекеттеріндегі теория, практика және тәжірибені талдай және сын көзбен бағалай келе И.Т. Тарасов ол туралы былай жазады, яғни, «бірінші инстанцияның соттары тек қолданыстағы әкімшілік соттың бейнесін көрсетеді, олардың шынайы өкілеттілігі жоқ, оған қоса және әкімшілік процессуалдық заңнамасы да жоқ» деп жазады [2, б.38].

Азаматтар мен ұйымдардың құқығы мен еркіндігін толыққанды қорғау идеясымен айналысқан Н.М. Коркунов-мамандандырылған әкімшілік-құқықтық институтының қызметтік тұлғасының заңсыз шешімін жоюға және әлеуметтік әділеттілікті қалпына келтіруге бағытталған әкімшілік талапқа ерекше мағына береді. Мұнда атап көрсететін мәселе, Н.М. Коркуновтың әкімшілік талап түсінігіне қосқан құқықтық мазмұны осы күні де актуальды мәселе болып келетіндігі.

«Қазіргі кездегі әкімшілік талап түсінігі - ол бекітілген үлгідегі мамандандырылған әкімшілік соттарға физикалық тұлғаның құқығын қорғау туралы немесе заңды тұлғаның мемлекеттік билік ұйымының, жергілікті өзін-өзі басқаруға, қызметтік тұлғаға әкімшілік құқықтық қатынастар аймағы бойынша мемлекеттік қызметкерлерге, бұзған не бұзылған болып саналатын заңды құқығы туралы жазбаша ұсынысы, сонымен қатар, өкілетті мемлекеттік ұйымның мамандандырылған әкімшілік сотына заңды тұлғаның, жеке кәсіпкердің қызметін тоқтату және доғару туралы жазбаша ұсынысы» [3, б.28].

«Н.М. Коркуновтың құқықтық көзқарасының ерекшелігі, әкімшілік құзіретті ұйым ретінде, ол тек әкімшілік соттарды ғана мойындайды, «көпшіліктің құқығының тәуелсіз соттары» «басқарудың заңды және соттық бақылаудың толыққанды болуы үшін» қажет деп қорытындылайды» [4, б.112].

«Әкімшілік-процессуалдық қатынастардың дамуының осы дәуірін сипаттай келе мынаны атап көрсетуге болады, яғни, әкімшілік-құқықтық көзқарастардың анағұрлым көбірек тараған жүйесінде, көбіне жалпы соттардағы әкімшілік мамандандырылуды бөлуді жақтаушы, орыс ғалым-құқықтанушыларының әкімшілік-құқықтық көзқарастары, Н.М. Коркуновтың көзқарастарына жақын болды. Мысалы, осы дәуірдің белгілі ғалымдарының бірі, ал кейіннен әкімшілік-құқықтық көзқарастардың дамуының кеңес дәуірінің де өкілі - М.Д.Загряцков, ол осы идеяны нақтылай келе, «ішкі басқару аймағында біздің отанымызда қандай да бір нақты кепілдік туралы, жалпы соттар құрамына соттық-әкімшілік мекемелерді енгізгенде ғана айтуға болады» деп атап көрсетті» [5, б.63].

Н.М. Коркуновтың көзқарасына қосыла келе М.Д. Загряцков әкімшілік күзіретті қоғамдағы басқарушы құқықты қамтамасыз ететін бірден бір институт деп санайды, себебі ол институттың негізгі міндеті - әкімшілік ұйымның құқыққа қарсы актілерін жою не дұрыстау болып табылады.

Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, Көне Рим дәуірінен бастап ашық құқық нормалары азаматқа мемлекеттік ұйымдардан қызметтік тұлғалардың озбырлығына байланысты көмек талап етуге мүмкіншілік берген болатын, ол үшін арнайы халықтық трибуна (мінбе) институттары құрылған, олардың қызметі процессуалдық нормалардың белгілі бір ережелері арқылы іске асатын. Орта ғасырларда да әкімшілік әділет элементтері болмай қалмаған. XIII ғасырдың ортасында-ақ Англияда бірте бірте бітістіруші соттардың институты қалыптаса бастады. Бітістіруші соттардың қызметін атқаруды үкімет ірі жер иеленушілерге жүктеді, сөйтіп басқару қызметі мен әкімшілік әділет қызметін өз ішінде біріктірді. Ағылшындық бітістіруші соттар тұрғындардың салық, полицейлік ұйымдармен дауларын талдады.

Қазақстан Республикасында мамандандырылған әкімшілік соттар құрылған. Олардың негізіне немістің әкімшілік әділсотының біршама элементтері алынған, бірақ, сонымен бірге атап айтарлықтай ерекшеліктері де бар. Мысалы, Германияда барлық әкімшілік даулар, онда, бір жағынан субъект болып мемлекеттік ұйым өкілеттігі атынан мемлекет шықса, қызметтік тұлға атынан шенеунік шығады да, ол тек әкімшілік сотта ғана қаралады, ал бізде, әкімшілік айып салу және жазалауды қарайтын өкілетті ұйымының шеңбері өте кең.

Әлемдік тәжірибе дәлелдегендей, әкімшілік соттар әкімшілік жазалау бермейді, ол көпшілік әкімшілік пен тұлға арасындағы дауларды шешеді, себебі әкімшілік әділет, тұлғаға қатысты жазалау институты емес, құқыққорғаушы болып табылады. Әкімшілік істер бойынша, барлық дамыған алдыңғы қатарлы қоғамдағы әлемдік тәжірибеде мемлекеттік ұйымның немесе қызметтік тұлғаның презумпциялық (кінәлілік-кінәсіздік) принципі әрекет етеді, ал бұл осы сөзсіз және міндетті жағдайда, оның әрекетінің заң жағынан ешқандай мінсіз екендігін және ол, көпшілік билік субъектісі, барлық пайдаланудағы және қолданыстағы құқықтық нормативтерге сәйкес орындалғандығын сотқа жеке өзі дәлелдеуі қажет. Қазақстан Республикасында құрылған арнайы мамандандырылған әкімшілік соттарға бағынышты мекемелер өзгерулері тиіс - әкімшілік құқықбұзушылық туралы істерді қараудың орнына, мұндай соттар басқару аймағындағы әкімшілік-құқықтардан туындайтын дауларды қараулары тиіс.

Барлық жоғарыда айтылғандарды қорыта келе, атап өтуіміз қажет, әкімшілік іс жүргізетін құқықтық қарым-қатынастар институтының тұтастай кешенді түрде зерттеу заңдылықтары, оның айтарлықтай түрде шынайы өмір сүру жағдайында кеңею беталысын ашуға мүмкіндік жасайды, ол, Қазақстан Республикасындағы азамат мен адамның құқығы мен еркіндігін қорғаудың түрлерін әкімшілік-құқықтық аймақтағы ұйымдастыру-басқару қатынастарының қазіргі заманғы талаптарымен шарттасқан.

Әдебиеттер:

1. Жетписбаев Б.А. Теоретические проблемы административно-правового принуждения в Республике Казахстан. Монография. - Алматы: Дәнекер, 2001. - 410 б.
2. Қазақстан Республикасының Әкімшілік іс жүргізу кодексі. Жоба. - Алматы, 2009. - 141 б.
3. Нугманова Э.А. Теоретические и практические проблемы совершенствования административно-юрисдикционной деятельности в Республике Казахстан //Дисс. 3.ғ.д. - Алматы, 2010. - 332 б.
4. Иоффе О.С. Избранные труды по гражданскому праву: Из истории цивилистической мысли. Гражданские правоотношения. Критика теории «хозяйственного права».- М.:«Статут», 2000.
5. Хангельдыев Б.Б. О систематизации советского административного законодательства // Ғылыми еңбектер жинағы. 2 Басылым. - Свердловск, 1964. - Б.84-85.

Қазақстан Республикасы ІІМ Б. Момышулы атындағы оқу орталығы полиция подполковнигі

Учебный центр МВД Республики Казахстан имени Б. Момышулы подполковник полиции

Training center of the ministry of internal affairs of the republic of Kazakhstan named after B. Momysuly police lieutenant colonel

Әкімшілік құқық бұзушылық бойынша әкімшілік іс жүргізу барысында аудармашының іске қатысуы

Аталған ғылыми мақалада аудармашының әкімшілік құқық бұзушылықтар бойынша әкімшілік істі жүргізу барысында іске қатысуына қатысты өзекті мәселелер қаралады. Аталған институтты жетілдіру мақсатында автор арқылы заңға өзгерістер мен толықтырулар ұсынылады.

Кілт сөздер: әкімшілік құқық, аудармашы, әкімшілік іс жүргізу, құқықтық тұжырымдама, нормативтік актілер, қылмыстық теріс қылық.

Административное производство по делам об административных правонарушениях участие переводчика в процессе

В данной статье рассматриваются актуальные вопросы, связанные с участием переводчика при осуществлении административных дел об административных правонарушениях. Для улучшения данного института автор предлагает поправки и дополнения к закону.

Ключевые слова: административное право, переводчик, административный процесс, правовая концепция, нормативные акты, уголовный проступок.

Administrative proceedings on an administrative offense participation of an interpreter in the case during

This article discusses topical issues related to the participation of an interpreter in administrative cases on administrative offenses. To improve this institution, the author proposes amendments and additions to the law

Keywords: administrative law, translator, administrative process, legal conception, normative acts, criminal misconduct.

Қазақстан Республикасының «2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған Құқықтық саясат тұжырымдамасы», елдің 2020 жылға дейінгі құқықтық жүйесінің дамуының негізгі бағыттарын айқындады. Осының негізінде мемлекеттік және қоғамдық институттардың қарыштап дамуына ықпал жасайтын, Қазақстанның орнықты әлеуметтік-экономикалық дамуын қамтамасыз ететін барлық нормативтік құқықтық актілерді қазіргі заман талабына сәйкестендіру қажет. Заңнамаларды ізгілендіру, адам мен азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын кепілдендіру мемлекеттің дамуына алып келеді[1, б.3].

Аталған тұжырымдамаға сәйкес, 2014 жылы шілденің 3-5 аралығында «Қазақстан Республикасы қылмыстық кодексі» және «Қылмыстық процесстік кодексі», «Қазақстан Республикасы әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі», «Қылмыстық атқару кодексі» қабылданды.

Осы нормативтік-құқықтық актілердің бірі - Қазақстан Республикасы әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі [2, б.5]. Оның мемлекеттің қауіпсіздігі мен дамуында алар орны ерекше. Себебі қылмыстық құқық бұзушылықтардан бөлек, әкімшілік құқық бұзушылықтардың да қоғамға тигізер қауіптілігі жоғары болып табылады. Жаңа кодекстің қабылдануымен бірге нормаларда көптеген өзгерістер болды. Көптеген әкімшілік құқық бұзушылықтар қылмыстық құқық бұзушылықтардың санаты ретінде қылмыстық кодекске «қылмыстық теріс қылық» ретінде ауыстырылды. Әкімшілік құқық бұзушылықтарда бойынша жазалардың көлемі ізгілендірілді.

Бірақ, қазіргі таңда қолданыстағы әкімшілік құқық бұзушылық туралы заңнаманың

артықшылығынан бөлек, шешімін таппаған мәселелер орын алып отыр. Оны нормаларды қолдану барысында сот тәжірибесінен байқауға болады.

Қазақстан Республикасының Конституциясының 7-бабына сәйкес, мемлекеттік тіл қазақ тілі болып табылады. Бірақ мемлекеттік ұйымдарда және жергілікті өзін-өзі басқару органдарында қазақ тілімен қатар, орыс тілі де қолданылады. Сонымен бірге әрбір тұлға өзінің ана тілінде сөйлеуге құқығы бар (19-бап) [3, б.3].

Ал, Қазақстан Республикасында әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізу мемлекеттік тілде жүргізіледі, ал қажет болған кезде іс жүргізуде орыс тілі немесе басқа тілдер пайдаланылады.

Іс бойынша іс жүргізіліп жатқан тілді білмейтін немесе жеткілікті білмейтін іске қатысушы адамдарға ана тілінде немесе олар білетін басқа тілде мәлімдемелер жасау, түсініктемелер мен айғақтар беру, өтінішхаттар мәлімдеуге, шағымдар жасау, іс материалдарымен танысу, оны қарау кезінде сөз сөйлеу, осы Кодексте белгіленген тәртіппен аудармашының қызметтерін тегін пайдалану құқығы түсіндіріледі және қамтамасыз етіледі (ҚР ӘҚБтК-нің 738-бабы).

Мысалы, әкімшілік іс жүргізудегі негізгі қатысушылар «Өзіне қатысты әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізіліп жатқан адам» (ҚР ӘҚБтК-нің 744-бабы) және «жәбірленуші» (ҚР ӘҚБтК-нің 745-бабы) хаттамамен және істің басқа да материалдарымен танысуға, түсініктемелер беруге, хаттаманың мазмұны мен ресімделуі жөнінде ескертулер жасауға, дәлелдемелер ұсынуға, өтінішхаттар мен қарсылықтарды мәлімдеуге, қорғаушының заң көмегін пайдалануға, істі қарау кезінде ана тілінде немесе өзі білетін тілде сөйлеуге және егер іс жүргізіліп отырған тілді білмесе, аудармашы көрсеткен қызметтерді өтеусіз пайдалануға құқылы [2, б.35].

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша іс жүргізуге қатысушы адамдарға басқа тілде жазылған, заң бойынша оларға қажетті іс материалдарын іс жүргізу тіліне тегін аударып беру қамтамасыз етіледі.

Құқық бұзушы мен жәбірленушіге тапсырылуға жататын процестік құжаттар олардың ана тіліне немесе олар білетін тілге аударылуға тиіс. Аударма бойынша шығыстар және аудармашының көрсеткен қызметтері мемлекеттік бюджет есебінен төленеді.

Қазақстан Республикасы ӘҚБтК-нің 758-бабына сай, әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізу кезінде аударма үшін қажет болатын тілдерді білетін (мылқаудың немесе саңыраудың белгілерін түсінетін), істің қорытындысына мүдделі емес кез келген кәмелетке толған адам аудармашы ретінде тағайындалады. Аудармашыны, жүргізуінде әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жатқан судья, орган (лауазымды адам) тағайындайды. Ол туралы тиісті қаулы шығарады. Аудармашы: егер аударма үшін қажетті білімі болмаса, іс бойынша іс жүргізуге қатысудан бас тартуға; аударманы жүзеге асыру кезінде аударманы нақтылау үшін қатысушы адамдарға сұрақтар қоюға; өзі жүргізілуіне қатысқан процестік әрекеттің хаттамасымен танысуға және аударманың толық және дұрыс көрсетілуіне қатысты хаттамаға енгізілуге тиісті ескертулер жасауға құқылы. Аудармашы: жүргізуінде әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс жатқан судьяның, органның (лауазымды адамның) шақыруы бойынша келуге және өзіне тапсырылған аударманы толық және дәлме-дәл жасауға; аударманың дұрыстығын тиісті хаттамада өзі қол қойып куәландыруға міндетті. Аудармашыға әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы істерді қарауға уәкілеттік берілген орган (лауазымды адам) әкімшілік құқық бұзушылық туралы істі қарау кезінде көрінеу жалған аударма жасағаны үшін әкімшілік жауаптылық туралы және сотта осы іс-әрекетті жасағаны үшін қылмыстық жауаптылық туралы ескертеді. Аталған қағидалар мылқаудың немесе саңыраудың белгілерін түсінетін, әкімшілік құқық бұзушылық туралы іске қатысуға тартылған адамға қолданылады.

Бірақ қазіргі таңда әкімшілік құқық бұзушылық туралы әкімшілік істер бойынша сот тәжірибесінде шешімін таппаған мәселелер көптеп кездесіп отыр.

Біріншіден, заңда нақты бекітілмегендіктен аудармашылар істердің алғашқы кезеңдерінде іске тартылмайды.

Екіншіден, ұйымдастырушылық тұрғыдан аудармашылардың жеткілікте деңгейде болмауы салдарынан, оларды іске толықтай тартуға мүмкіншілік болмай отыр. Сонымен қатар, аудармашыларды әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерге мемлекеттік тарапынан тарту кезінде олардың еңбегіне бюджеттен бөлінетін қаражаттың көлемі аз болғандықтан, іске қатысуға мүдделі емес. Қазақстан Республикасының кейбір аудандарында тиісті тілді білетін адамдар жоқ. Осыған байланысты, әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарау барысында іске қатысушыларға толықтай аудармашының қызметін көрсетуге мүмкіншілік болмай отыр. Ал, аталғандай заң бұзушылықтар орын алған жағдайда, Қазақстан Республикасы ӘҚБтК-нің 765-бабына сәйкес «процестік әрекетті жүргізу тәртібін бұзу» болып табыла отырып, дәлелдемелердің қатарына жатқызылуы тиіс.

Мысалы, Ақтөбе облысы бойынша мамандандырылған әкімшілік жөнінде сотта қаралған әкімшілік құқық бұзушылық бойынша қаралған істер бойынша аудармашылар қатыстырылмаған.

Жоғарыда көрсетілгендей мәселелерден шығу үшін келесідей жағдайларды реттеу керек деп есептейміз:

1. Қазақстан Республикасы ӘҚБтК-тің 758-бабына, аудармашы іске әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс қозғалған сәттен бастап жіберілуі тиіс деп толықтыру енгізу керек
2. Мемлекеттік бюджеттен төленетін қаржыны арттыру керек.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының «2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған Құқықтық саясат тұжырымдамасы.
2. Қазақстан Республикасы әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі.
3. Қазақстан Республикасының Конституциясы.
4. Ақтөбе облысы бойынша мамандандырылған әкімшілік сотының тәжірибесі. 2018.

Е.К. БАЛЫМОВ/ E.K. BALYMOV

Қазақстан Республикасы ІІМ М. Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты бастығының орынбасары., PhD докторы, полиция майоры

Заместитель начальника Актюбинского юридического института им. М.Букенбаева МВД Республики Казахстан, докторPhD, майор полиции

Deputy head of the M.Bukenbayev Aktobe law institute of the Ministry of internal affairs of the Republic of Kazakhstan, PhD, police major

Д.Б. АКМУРЗИН/ D.B. AKMURZIN

Магистрант Актюбинского регионального университета имени К.Жубанова

Қ.Жұбанов атындағы аймақтық университетінің магистранты

Master's student of Aktobe Regional University named after K.Zhubanov

Основные понятия и сущность правового положения осужденных в Республике Казахстан

Аннотация. В данной статье автор исследует проблемы соблюдения прав заключенных в местах лишения свободы в Республике Казахстан, а также характеристику прав и обязанностей осужденных, формы и методы их защиты.

Ключевые слова: Осужденные, права, наказание, probation, уголовно-исполнительная система, исправление осужденного

Қазақстан Республикасындағы сотталғандардың құқықтық жағдайының негізгі ұғымдары мен мәні

Аннотация. Бұл мақалада автор Қазақстан Республикасындағы бас бостандығынан айыру орындарындағы сотталғандардың құқықтарын сақтау мәселелерін, сондай-ақ сотталғандардың құқықтары мен міндеттерінің сипаттамаларын, оларды қорғаудың нысандары мен әдістерін зерттейді.

Түйін сөздер: сотталғандар, құқықтар, жаза, probation, пенитенциарлық жүйе, сотталғанды түзеу.

Basic concepts and essence of the legal status of convicts in the Republic of Kazakhstan

Annotation. In this article, the author explores the problems of observance of the rights of prisoners in places of deprivation of liberty in the Republic of Kazakhstan, as well as the characteristics of the rights and obligations of convicts, the forms and methods of their protection.

Keywords: convicts, rights, punishment, probation, penitentiary system, correction of the convict.

Последнее десятилетие в общественно-политическом развитии Казахстана характеризуется возросшим значением социально-правовых ценностей, среди которых на первое место ставятся права и свободы человека и гражданина (ст. 12 Конституции Республики Казахстан) [1]. В основных международно-правовых документах (Всеобщая декларация прав человека, Международный пакт о гражданских и политических правах, Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах и др.), а также в Конституции Республики Казахстан (ст. 20-22) в числе фундаментальных человеческих благ закреплены жизнь, свобода, достоинство личности, личная неприкосновенность и другие права и свободы человека и гражданина.

Теория права характеризует правовое положение личности не только с позиции ее структуры (прав, обязанностей и законных интересов), но и рассматривает общий, специальный и индивидуальный статусы личности. В основу такого построения и анализа правового положения личности положено соотношение философских категорий общего,

*Қазақстан Республикасы ІІМ М. Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының хабаршысы,
№ 4, 2021*

особенного и единичного. Безусловно, что в качестве общего выступает статус всех граждан, особенного — специальный статус определенной группы граждан, единичного — индивидуальный статус конкретного гражданина.

Данные правовые категории, как правило, кладут в основу анализа правового положения осужденных. Это обусловлено тем, что исследуемый статус представляет собой правовое положение отдельной группы граждан, объединенных между собой фактом осуждения к уголовному наказанию.

Правовое положение осужденных является разновидностью специального статуса личности, основой которого, безусловно, служит общий статус граждан. Последним, как известно, обладают все граждане, без исключения, и состоит он из прав и обязанностей, закрепленных в Конституции РК, а также других общих прав и обязанностей граждан, установленных отраслевым законодательством. Необходимо отметить взаимосвязь общего статуса личности и специального статуса осужденных, заключающуюся в том, что они в определенной мере совпадают. Так, это видно на примере конкретизации, дополнения и дублирования правовым статусом осужденных общегражданских прав, обязанностей и законных интересов. В то же время специальный статус осужденных включает в себя такую группу прав, обязанностей и законных интересов, которые в большей степени определяют самостоятельность исследуемого статуса и никаким образом не зависят от конституционных и отраслевых прав, обязанностей и законных интересов граждан.

Специфика заключается в порицаемом государством поведении лиц, подвергнутых наказанию, — совершении ими общественно опасных деяний. Как пишет наш отечественный ученый-юрист З.С. Токубаев: «... именно наличие специфических прав, обязанностей и законных интересов придает специальному правовому статусу самостоятельность» [2; 58]. Р.П.Мананкова считает, что роль специального статуса осужденных схожа с теми, кому специфические права предоставляются как льготы и преимущества, поскольку он дополняет общий правовой статус. Разница, с её точки зрения, заключается в том, что в одном случае дополняется общий правовой статус в полном объеме предоставленных гражданину возможностей, в другом — сохранившаяся часть общего правового статуса [3; 56]. С нашей же точки зрения, специфика статуса осужденных заключается не только в дополнении общего статуса личности, но и, как мы уже отмечали, в конкретизации последнего и, безусловно, в правоограничениях осужденных.

Вне зависимости от отраслевой принадлежности следует анализировать также права, обязанности и законные интересы осужденных. К примеру, право осужденных к лишению свободы на оплату их труда невозможно реализовать без обращения к нормам уголовно-исполнительного, трудового, гражданского права. В то же время необходимо учитывать специфику статуса лиц, отбывающих наказания, обусловленную занимаемым им особым местом в системе специальных статусов личности. Эта специфика заключается, прежде всего, в его ограничительном характере. Так, наказание, являясь разновидностью государственного принуждения, выражается в причинении виновному определенных лишений и ограничений в целях восстановления социальной справедливости, его исправления и предупреждения совершения новых преступлений как со стороны самого осужденного, так и со стороны иных лиц. Однако, на наш взгляд, было бы неправильным акцентировать внимание только лишь на существовании ограничений правового статуса граждан. Как нами было отмечено ранее, осужденные сохраняют за собой статус граждан государства и, соответственно, определенная часть их прав, обязанностей и законных интересов конкретизирует и дополняет общий статус граждан. Заметим, что конкретизация означает уточнение и детализацию общегражданских прав, обязанностей осужденных, а дополнение общего правового статуса граждан — учёт специфических особенностей статуса осужденных при закреплении тех или иных общегражданских прав, обязанностей и законных интересов указанных лиц.

Ограничения общего правового статуса у осужденных является следствием применения к ним государственного принуждения, которое выражается в уголовном наказании, состоящем из лишений осужденных ряда благ, причем нередко наиболее ценных и важных из них, или ограничений в них. При этом следует иметь в виду, что в нормах других отраслей права, таких как гражданское, брачносемейное, трудовое, имеются установления, ограничивающие для лиц, отбывающих наказания, общегражданский правовой статус.

Аксиоматично, что ограничения общегражданских прав и законных интересов осужденных допускаются только при условии их исчерпывающего закрепления в законе. Данное требование служит осужденным гарантией пользования правами и законными интересами граждан, не подвергшихся ограничению.

Социально-правовое значение прав осужденных заключается в обеспечении режима законности при исполнении наказания. Права осужденных, гарантированные экономически, политически, идеологически и организационно, способствуют исправлению осужденного. Напротив, права осужденных, провозглашенные лишь формально, углубляют существующий антагонизм между ними и обществом, препятствуют выполнению поставленных перед наказанием целей.

Сущность прав осужденного заключается в предоставлении управомоченному лицу возможности определенного поведения или пользования социальными благами. Степень реализации такой возможности и соответственно степень притязания осужденного на закрепленные правом поведение и блага определяются содержанием субъективного права, включающим в себя:

во-первых, возможность осужденного свободно пользоваться социальными благами (питанием, вещевым довольствием) в рамках, установленных правом;

во-вторых, возможность требовать исполнения корреспондирующих данному праву юридических обязанностей персонала учреждения и органов, исполняющих наказания, других субъектов уголовно-исполнительных и иных правоотношении;

в-третьих, возможность прибегнуть в необходимых случаях к защите своего субъективного права.

Согласно части 1 статьи 10 Уголовно-исполнительного кодекса РК (далее - УИК), осужденные имеют право на:

1) получение от учреждений или органов, исполняющих наказание, информации о порядке, условиях отбывания наказания и их изменениях;

2) обращение с ходатайством о помиловании на имя Президента Республики Казахстан в соответствии с законодательством Республики Казахстан;

3) обращение с устными и письменными предложениями, заявлениями и жалобами к администрации учреждения или органа, исполняющего наказание, в их вышестоящие органы, суд, органы прокуратуры, иные государственные органы и к должностным лицам, в общественные объединения, а также международные организации по защите прав и свобод человека в соответствии с законодательством Республики Казахстан;

4) признание их человеческого достоинства, защиту от пыток, насилия, другого жестокого или унижающего человеческого достоинство обращения или наказания;

5) личную безопасность во время отбывания наказания;

6) дачу объяснений и ведение переписки, а также обращение с предложениями, заявлениями и жалобами на родном языке или на любом другом языке, которым они владеют, пользование в предусмотренных законом случаях услугами переводчика;

7) получение квалифицированной юридической помощи в виде консультаций, справок, составления документов правового характера, а также в иных формах в порядке, установленном законами Республики Казахстан;

- 8) охрану здоровья и получение квалифицированной медицинской помощи в соответствии с законодательством Республики Казахстан в области здравоохранения;
- 9) психологическую помощь, оказываемую сотрудниками психологической службы учреждения и иными лицами, имеющими право на оказание такой помощи;
- 10) социальное и пенсионное обеспечение в соответствии с законодательством Республики Казахстан;
- 11) безопасные условия труда, отдых, отпуск, а также оплату труда в соответствии с трудовым законодательством Республики Казахстан.

Осужденные имеют и иные права в соответствии с настоящим Кодексом, нормативными правовыми актами, устанавливающими порядок и условия исполнения и отбывания наказаний и иных мер уголовно-правового воздействия.

В ст. 10 УИК РК закрепляется право осужденных на получение информации о своих правах и обязанностях, а также об условиях отбывания назначенного им судом вида наказания. Администрация учреждения или органа, исполняющего наказание, обязана предоставить осужденным указанную информацию, а также знакомить их с последующими изменениями порядка и условий отбывания наказаний. Корреспондирующей своей обязанности быть вежливыми с персоналом осужденные имеют право в свою очередь на вежливое обращение со стороны персонала учреждений и органов, исполняющих наказания. Осужденные вправе требовать такого с ними обращения, защищая это право всеми законными средствами, вплоть до обращения в соответствующие инстанции.

В качестве важнейшего права осужденных выступает запрет подвергать их жестокому или унижающему человеческое достоинство обращению. Вскрытие фактов подобного обращения всегда влечет строгую ответственность представителя персонала (вплоть до уголовной ответственности), допустившего такое обращение с осужденными. Меры принуждения к осужденным могут быть применены не иначе как на основании закона. Порядок применения к осужденным, например, физической силы, специальных средств и огнестрельного оружия детально регламентирован в Законе "О правоохранительной службе" [4].

Следствием влияния международных стандартов обращения с осужденными является правило, согласно которому осужденные независимо от их согласия не могут быть подвергнуты медицинским и иным опытам, ставящим под угрозу их жизнь и здоровье.

УИК РК существенно расширил право осужденных на обращения, причем в ряде случаев в весьма нетрадиционных формах. Они имеют право обращаться с предложениями, заявлениями и жалобами к администрации учреждений и органов, исполняющих наказания, в вышестоящие органы управления учреждениями и органами, исполняющими наказания, суд, органы прокуратуры, органы государственной власти и органы местного самоуправления, общественные объединения, а также в межгосударственные органы по защите прав и свобод человека. Принципиально новой является возможность обращения за защитой прав осужденных в межгосударственные органы по защите прав и свобод человека. Это не только дань вступлению Казахстана в мировое сообщество в качестве цивилизованного и равноправного партнера, признающего юрисдикцию специальных судебных органов мирового и Европейского сообщества, но и подтверждение стремления к открытости УИС, соблюдению и охране прав и свобод человека.

При определении правового положения осужденных принципиальным является закрепление их обязанностей. Это требование вытекает из обязанности исполнения приговора суда о применении наказания. Ее должен выполнить и сам осужденный, т.е. понести наказание со всеми его тяготами и лишениями, позором и неудобствами, утратой определенных благ, возможностей и многими другими негативными последствиями. Поэтому в статье 11 Кодекса содержится требование о том, что осужденные должны

исполнять установленные законодательством Республики Казахстан обязанности ее граждан, соблюдать принятые в обществе нравственные нормы поведения, правила санитарии и гигиены.

Литературы:

1. Конституция Республики Казахстан от 30 августа 1995г. –Алматы: «ЮРИСТ», 2014-44 с.
2. Токубаев З.С. Правовой статус человека и гражданина как основа правового положения осужденных к лишению свободы // Закон и время. 2008. № 9. С. 58 —61.
3. Мананкова Р.П. Правовые проблемы членства в семье. — Томск, 1985. — 128 с.
4. Закон О правоохранительной службе РК 6 января 2011 года № 380-IV

Қазақстан Республикасы ІІМ М. Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты бастығының орынбасары., PhD докторы, полиция майоры

Заместитель начальника Актюбинского юридического института им. М.Букенбаева МВД Республики Казахстан, докторPhD, майор полиции

Deputy head of the M.Bukenbayev Aktobe law institute of the Ministry of internal affairs of the Republic of Kazakhstan, PhD, police major

Ж.К. БАЙДУЛИНА/ J.K. BAIDULINA

Қазақ-Орыс халықаралық университетінің магистранты

Магистрант Казахско-Русского Международного университета

Master's student of Kazakh-Russian International University

Сыбайлас жемқорлықтың әсерінен мемлекет пен қоғамның қазіргі дамуы

Бұл мақалада саяси сыбайлас жемқорлық сияқты құбылыстың табиғаты, оның ерекшеліктері, сондай-ақ елдің ұлттық қауіпсіздігіне төнетін қатер мәселесі қарастырылады. Саяси элитаның сыбайлас жемқорлықтың қоғамдық қауіптілігіне нақты баға беріліп, саяси сыбайлас жемқорлықтың болуының белгілері мен факторлары келтірілген. Мақала авторлары сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясат барысында жүзеге асырылуы мүмкін сыбайлас жемқорлықтың осы түріне қарсы шараларды ұсынады.

Түйін сөздер: сыбайлас жемқорлық, жексұрындық, қоғам, мемлекет, клептократия, үкімет, қоғамдық қауіп, қауіп, ұлттық қауіпсіздік.

Современное развитие государства и общества под влиянием коррупции

В данной статье рассматривается проблема природы такого явления, как коррупция, ее особенности, а также ее угроза для национальной безопасности страны. Происходит реальная оценка общественной опасности коррупционности, приводятся признаки и факторы наличия коррупции. Авторам статьи предлагаются меры по противодействию такому виду коррупции, которые возможно реализовать в ходе проведения антикоррупционной политики.

Ключевые слова: коррупция, продажность, общество, государство, клептократия, правительство, общественная опасность, угроза, национальная безопасность.

Modern development of the state and society under the influence of corruption

This article examines the problem of the nature of such phenomena as political corruption, its features, as well as its threat to the national security of the country. There is a real assessment of public danger of corruption of political elites, there are signs and factors of political corruption. The authors of the article propose measures to combat this type of corruption, which can be implemented in the course of anti-corruption policy.

Key words: corruption, corruption, society, state, kleptocracy, government, public danger, threat to national security.

Коррупция-коррозия государства (Плутарх)

Никому не секрет, что на сегодняшний день коррупция оказывает отрицательное влияние на благополучное развитие экономики, политики и государства в целом путём поражения представителей государственной власти.

Актуальность темы исследования объясняется тем, что коррупция в нынешнем

Казахстане возглавляет список наиболее острых проблем, которая стоит на пути осуществления социально-экономической и политической стратегии развития страны, а также препятствует её эффективному росту. Не только в Казахстане, но и в других странах мира, считающими себя развитыми, коррупция ассоциируется с угрозой, которая своей целью имеет подрыв стабильности общества, а также порождение недоверия граждан к представителям государственной власти и управления.

Для дальнейшего раскрытия темы исследования, в первую очередь необходимо дать определение понятию «коррупция». В различных источниках данный термин трактуется по-разному. К примеру, в Справочном документе ООН о международной борьбе с коррупцией указано следующее: "Коррупция - это злоупотребление государственной властью для получения выгоды в личных целях"[1]. В резолюции 44-й Генеральной Ассамблеи ООН,

принятой в 2000г., "О международном сотрудничестве в борьбе с организованной преступностью" было установлено, что коррупция – «злоупотребление служебным положением для достижения личной или групповой выгоды, а также незаконное получение государственными служащими выгоды в связи с занимаемым служебным положением» [2]. В определении междисциплинарной группы по коррупции Совета Европы сказано, что коррупция представляет собой взяточничество и любое другое поведение лиц, которым поручено выполнение определенных обязанностей в государственном или частном секторе и которое ведет к нарушению обязанностей, возложенных на них по статусу государственного должностного лица, частного сотрудника, независимого агента или иного рода отношений и имеет целью получение любых незаконных выгод для себя и других [3]. Что касается национального законодательства Казахстана, то в пункте 6 статьи 1 Закона РК «О противодействии коррупции», предоставляется следующее определение данного термина – это незаконное использование лицами, занимающими ответственную государственную должность, лицами, уполномоченными на выполнение государственных функций, лицами, приравненными к лицам, уполномоченным на выполнение государственных функций, должностными лицами своих должностных (служебных) полномочий и связанных с ними возможностей в целях получения или извлечения лично или через посредников имущественных (неимущественных) благ и преимуществ для себя либо третьих лиц, а равно подкуп данных лиц путем предоставления благ и преимуществ [4]. Исходя из всех выше упомянутых определений следует, что уголовное правонарушение считается коррупционным, только при наличии специального субъекта, а именно в том случае, когда деяние совершается уполномоченными на осуществление государственной власти от имени государства или приравненными к ним лицами.

Важнейшим приоритетом политической стратегии Республики Казахстан является противодействие коррупции. За годы независимости в стране была сформирована определённая законодательная база, предназначенная для предупреждения и прекращения коррупционных деяний. Так например, на мой взгляд одними из основных нормативно-правовых актов в вопросе, касающемся борьбы с коррупцией, являются, как уже было упомянуто выше, Закон РК «О противодействии коррупции», который регулирует общественные отношения в сфере противодействия коррупции и направлен на реализацию антикоррупционной политики Республики Казахстан, а также Закон РК «О государственной службе Республики Казахстан» от 23 ноября 2015 года, который регулирует общественные отношения, связанные с поступлением на государственную службу Республики Казахстан, ее прохождением, прекращением, определяет правовое положение, материальное обеспечение и социальную защиту государственных служащих, а также вопросы деятельности иных лиц в государственных органах, и Закон РК «О государственных закупках» от 4 декабря 2015 года, который применяется к отношениям, связанным с приобретением товаров, работ, услуг, необходимых для обеспечения функционирования, а также выполнения государственных функций либо уставной деятельности заказчика [4,5,6].

Те законы, которые существуют на сегодняшний день, направленные на урегулирование вопросов касающихся коррупционных правонарушений, хоть и предназначены для того, чтобы предупредить, не допустить и не давать возможностей повторного совершения подобных деяний, но в полной мере они действуют только при выявлении наличия уголовного правонарушения, то есть если лицо намеревается совершить коррупционное правонарушение, оно будет привлечено к ответственности только после его осуществления, в данном случае на мнение лица абсолютно не влияет дальнейший ход событий, практика применения законодательства в сфере коррупции, и уж тем более коррупционные правонарушения совершённые до него.

Главным образом коррупция влияет на складывающееся мнение общества о представителях государственной власти. Такое понятие как коррупция влечёт за собой потерю доверия граждан государства к власти, которая вытекает из потери доверия к способности власти устанавливать и соблюдать честные правила игры. Граждане привыкают к тому, что любой спор возможно урегулировать в свою пользу путём договорённости между одной из спорящих сторон и уполномоченного органа, в чьи компетенции входит решить возникший спор, но при этом вторая сторона выходит проигравшей. Доверие граждан к представителям государственной власти на прямую влияет на развитие общества и государства. Так как именно исходя из действий государственных служащих, перед обычным, среднестатистическим гражданином складывается субъективное мнение о том, в каком направлении государство ведёт свою политику и насколько государство честно по отношению к своему народу.

Каким же образом коррупционные правонарушения влияют на развитие целого общества?! Для начала, хотелось бы обратить внимание на то, что средства, полученные путём взяток, практически постоянно «уходят» из экономического оборота, тем самым обе стороны коррупции избегают налогообложения. В частности, избегают того самого налогообложения не средний класс населения, а именно высший, то есть обеспеченные, или как принято называть богатые люди, перекладывая налоговое бремя на плечи более бедных граждан. Следующий фактор заключается в том, что поддерживаются неэффективные проекты, финансируются раздутые сметы, выбираются неэффективные подрядчики, для отмывания и якобы оправдания внесённых средств. Именно коррупция диктует создание огромного количества, довольно сложных и запутанных правил и инструкций, что бы затем за дополнительную плату государственные служащие могли «помочь» их соблюдать. Как уже было выше упомянуто, именно «благодаря» коррупции усиливается социальное неравенство, победит не тот, кто владеет большей информацией или устойчивой доказательственной базой, а тот, кто сможет больше предложить представителям государственной власти, тем сам «перетянув на себя одеяло». Именно данный признак, который присущ коррупции, полностью исключает применение принципа правосудия, так как в ситуациях с коррупционными правонарушениями отсутствует равенство лиц. Очень сложно приходится лицам, совершившим коррупционные правонарушения, в плане того, что они не могут отказаться от преследования личной выгоды, только лишь для достижения целей государства или благополучного развития общества. Для государства, считающего себя демократическим, коррупция создаёт угрозу её искоренения. Поскольку именно коррупционная деятельность государственных служащих лишает население нравственных стимулов к участию в тех же выборах, или обращению в уполномоченные органы за защитой своих нарушенных прав.

Согласно логике функционалистов, коррупция отмирает сама собой по мере ослабления противостояния двух нормативных систем, когда новые правила вытесняют старые и одна элита сменяет другую. Но этот вывод не подтверждается фактами развития Казахстана в период с 1990года по сей день. Как бы прискорбно это не звучало, в нашем, хоть и развивающемся, перспективном, государстве коррупция имеет место быть, что

негативно влияет на развитие не только государства, но и общества в целом. Именно из-за коррупции население привыкло само справляться со своими сложившимися жизненными трудностями, исключая возможность обращения в уполномоченные органы, не только потому что народ сам подталкивает государственных служащих помочь им в кратчайшие сроки решить сложившуюся ситуацию за вознаграждение, а ещё и потому, что пропало доверие к тем самым представителям государства, которые ассоциируются с определёнными гарантом в сфере соблюдения и исполнения законности на территории государства.

Литературы:

1. Декларация Организации Объединенных Наций о борьбе с коррупцией и взяточничеством в международных коммерческих операциях принятая резолюцией 51/191 Генеральной Ассамблеи от 16 декабря 1996 года.
2. Конвенция Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности принятая резолюцией 55/25 Генеральной Ассамблеи от 15 ноября 2000 года.
3. Определение междисциплинарной группы по коррупции, ГРЕКО, при Совете Европы, созданной 1 мая 1999г.
4. Закон Республики Казахстан «О противодействии коррупции» от 24 ноября 2015 года.
5. Закон РК «О государственной службе Республики Казахстан» от 23 ноября 2015 года.
6. Закон РК «О государственных закупках» от 4 декабря 2015 года.

Қазақстан Республикасы ІІМ М. Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты бастығының орынбасары., PhD докторы, полиция майоры

Заместитель начальника Актюбинского юридического института им. М.Букембаева МВД Республики Казахстан, докторPhD, майор полиции

Deputy head of the M.Bukenbayev Aktobe law institute of the Ministry of internal affairs of the Republic of Kazakhstan, PhD, police major

Ш.Т. ЕЛЬТАЕВ/ SH.T. ELTAEV

Қазақ-Орыс халықаралық университетінің магистранты

Магистрант Казахско-Русского Международного университета

Master's student of Kazakh-Russian International University

Профилактика и противодействие терроризму и религиозному экстремизму на современном этапе

В статье рассматривается проблема профилактики и методы повышения качества взаимодействия населения с государственными органами власти по вопросам обеспечения безопасности и противодействия угрозам терроризма и экстремизма. На основе анализа нормативно-правовых актов представлены возможные практические рекомендации по повышению эффективности антитеррористических мер.

Ключевые слова: экстремизм, преступления экстремистской направленности, личность экстремиста, предупреждение преступлений.

Қазіргі кезеңде терроризм мен діни экстремизмнің алдын алу және оған қарсы тұру

Мақалада қауіпсіздікті қамтамасыз ету және терроризм мен экстремизм қатерлеріне қарсы тұру мәселелері бойынша халық пен мемлекеттік органдардың өзара іс-қимылының сапасын жақсарту әдістері мен алдын алу мәселесі қарастырылған. Нормативтік құқықтық актілерді талдау негізінде лаңкестікке қарсы іс-шаралардың тиімділігін арттыру бойынша ықтимал практикалық ұсыныстар ұсынылады.

Түйін сөздер: экстремизм, экстремистік бағыттағы қылмыстар, себептері, экстремистік тұлға, қылмыстардың алдын алу.

Prevention and counteraction to terrorism and religious extremism at the present stage

The article deals with the problem of prevention and methods for improving the quality of interaction between the population and state authorities on issues of ensuring security and countering the threats of terrorism and extremism. Based on the analysis of regulatory legal acts, possible practical recommendations are presented to improve the effectiveness of anti-terrorist measures.

Key words: extremism, crimes of an extremist orientation, causes of extremism, extremist personality, crime prevention.

Актуальность проблемы борьбы с терроризмом продиктована нашей действительностью. Терроризм в любых формах своего проявления превратился в одну из

опасных по своим масштабам, непредсказуемости и последствиям общественно-политических и моральных проблем, с которыми человечество вошло в XXI век. Последнее десятилетие действительно стало непростым для Казахстана. Впервые мы так явно столкнулись с терроризмом. Проблема в том, что данные угрозы ранее воспринимались как опасность, которая может быть привнесена только извне. И, к сожалению, вероятность того, что террористические и экстремистские действия могут быть организованы внутри страны, не рассматривалась в качестве потенциальной угрозы.

Соответственно система национальной безопасности всегда была ориентирована на отражение терроризма преимущественно как внешней угрозы.

Здесь надо отметить, что в реальности факты проявления терроризма в том или ином виде имелись в нашей стране и раньше, но это были отдельные и локальные попытки. Однако в последние несколько лет угроза терроризма в Казахстане начала нарастать особенно активно.

До сравнительно недавнего времени терроризм гражданам Казахстана казался больше виртуальной, чем реальной опасностью. К сожалению, эта беда пришла на территорию и нашей страны. Это явление шло к нам в каком-то смысле поэтапно. Последние события, акции показали, что терроризм реально проявил себя. В свете этого имевшие место до этих событий факты уже не кажутся разрозненными, случайными.

Почему именно сейчас Казахстан столкнулся с угрозой терроризма? Это обусловлено, прежде всего, наложением внешних и внутренних факторов. Ослабление системы региональной безопасности, нестабильное окружение вокруг Казахстана, близость к точкам конфликтов (Северный Кавказ, Афганистан) – все это, конечно же, создает определенные условия для нарастания угрозы терроризма. И плюс к этому, в регионе в целом и в стране, к сожалению, появились определенные внутренние предпосылки, способствующие экстремизму и терроризму. И все эти годы мы боролись больше с фактическими проявлениями экстремизма и терроризма (задерживали за распространение запрещенной литературы, арестовывали за миссионерскую деятельность, судили за участие в террористической и экстремистской деятельности) и видимо не обращали серьезного внимания на внутренние источники этих проблем. Данные угрозы нарастали последние несколько лет и все это время силовые структуры, так или иначе эффективно им противостояли. Так, Казахстан одним из первых стран постсоветского пространства принял закон "О борьбе с терроризмом", создал Антитеррористический центр, составил перечень стратегических объектов подлежащих совершенствованию системы обеспечения безопасности, в том числе и на случай отражения возможных атак террористов и т.д.

Период с 2010 по 2017 годы можно охарактеризовать как период резкого увеличения числа участия граждан Казахстана в совершении террористических актов в других странах (Кыргызстан, Таджикистан, Дагестан - Россия), совершения актов терроризма на территории Казахстана (в Актобе, Алматы), как период активизации иностранных сайтов, пропагандирующих и оправдывающих терроризм и экстремизм. На эти года пришлись серьезные террористические акции в Актобе, Таразе, Алматы, п.Шубарши Актюбинской области [1]. Что нужно делать, чтобы эффективно противостоять терроризму?

К неотложным мерам можно отнести: повышение квалификации казахстанских силовых структур всех подразделений по вопросам упреждения террористических угроз и обезвреживания лиц, совершивших акты терроризма; отработка мероприятий по надлежащей защите гражданского населения при совершении террористических актов, обеспечение надлежащей охраны таких стратегических объектов как: школы, нефтепроводы, газопроводы, предприятия водоснабжения и теплоснабжения и другие объекты, более скрупулезное отслеживание сайтов по пропаганде терроризма и экстремизма и закрытие их. К долговременным мерам пресечения террористических угроз следует отнести: исследование проблем бедности городского и сельского населения в отдельности и принятие

мер по повышению уровня благосостояния этой части населения страны, по оказанию помощи безработным в трудоустройстве и достижении ими социального успеха; принятие мер по устранению значительного дисбаланса между богатыми и бедными (внедрение системы благотворительности, меценатства, введение дифференцированных ставок налогов, инициирование внедрения в уголовное законодательство всех стран, в том числе Казахстана, статьи 20 Конвенции ООН против коррупции «Незаконное обогащение», обеспечение экстрадиции беглых банкиров и других финансовых преступников с возвратом уведенных из страны капиталов, инициирование и участие страны в международных мероприятиях по закрытию оффшорных зон); обучение в средних и высших учебных заведениях знаниям и навыкам поведения при совершении террористических акций в целях обеспечения выживания; совершенствование норм международно-правовых документов и казахстанских законов и иных нормативных актов по вопросам предупреждения и борьбы с терроризмом.

Приведенное в этом ряду совершенствование норм международно-правовых документов и казахстанских законов и иных нормативных актов как средство предупреждения и борьбы с терроризмом является предметом пристального рассмотрения и анализа.

За период независимого развития в Казахстане было принято примерно 2 тысячи 250 законов разного направления, из которых борьбе с преступностью были посвящены более 100 кодексов и законов. В их числе находятся 6 казахстанских кодексов и законов по борьбе с терроризмом. Одним из них является Уголовный кодекс Республики Казахстан от 03 июля 2014 года, который содержит в себе 6 статей, имеющих прямую антитеррористическую направленность: статья 255 «Акт терроризма», статья 256 «Пропаганда терроризма или публичные призывы к совершению акта терроризма», статья 257 «Создание, руководство террористической группой и участие в ее деятельности», статья 258 «Финансирование экстремизма или террористической деятельности», статья 259 «Вербовка или подготовка либо вооружение лиц в целях организации террористической либо экстремистской деятельности», статья 260 «Прохождение террористической или экстремистской подготовки», статья 261 «Захват заложника», статья 273 «Заведомо ложное сообщение об акте терроризма»[2]. На наш взгляд, Уголовный кодекс страны можно дополнить отдельными статьями под соответствующими условными номерами, такими, как: «Бомбовый терроризм» (в стране уже есть примеры совершения этого вида терроризма в Актобе, Атырау), «технологический (ядерный) терроризм» (в стране есть объекты мирного использования ядерной энергии, захват которых может быть использован для приготовления портативного ядерного оружия), «Организация, подстрекательство, исполнение актов террористической деятельности» (в организаторах и подстрекателях могут оказаться государства, общественные движения, террористические объединения, заинтересованные юридические лица, физические лица, которые на месте совершения террористических актов, естественно, будут отсутствовать, но ответственность за такие действия, безусловно, должна присутствовать).

Санкции у предлагаемых статей должны быть более жесткими. Включение в Кодекс статей о бомбовом и ядерном терроризме позволило бы продемонстрировать перед мировым сообществом субъектов международного права нашу решимость бороться с терроризмом не только внутри казахстанскими методами, но и международно-правовыми средствами.

Другим особо значимым актом в правовой системе Казахстана в деле борьбы с терроризмом является Закон Республики Казахстан от 13 июля 1999 года «О противодействии терроризму, который состоит из 24-х статей. Структура и тональность формулировок данного Закона проникнуты духом силового противостояния терроризму, террористам. Никто не спорит с тем, что силовой подход в борьбе с терроризмом является

важной составляющей. Важной, но не единственной. В процессе противостояния террористической акции важнее не убить террористов, а спасти заложников, спасти людей, которые оказались или могут оказаться в зоне досягаемости террористов. Поэтому в статье 12 Закона функции и полномочия переговорщика с террористом (террористами) должны быть существенно расширены. Искусству переговорщика нужно обучать в течение целого ряда лет, терпеливо, последовательно, систематически в специализированных высших учебных заведениях страны [3].

Еще одним важным законодательным актом в этой сфере стал Закон Республики Казахстан от 28 августа 2009 года «О противодействии легализации (отмыванию) доходов, полученных незаконным путем, и финансированию терроризма». Кроме того, за последние 20 лет было принято не менее 13 подзаконных актов, способствовавших и содействующих борьбе с явлением терроризма [4].

По разным аспектам борьбы с преступностью Казахстаном были подписаны и ратифицированы 75 универсальных многосторонних и двусторонних договоров, из которых 30 прямо и непосредственно посвящены борьбе с терроризмом. Примерами таких международных договоров Казахстана являются: международная конвенция о борьбе с актами ядерного терроризма, ратифицированная Законом Республики Казахстан от 14 мая 2008 года, международная конвенция о борьбе с финансированием терроризма (присоединение к Конвенции на основании Закона Республики Казахстан от 2 октября 2002 года), международная конвенция о борьбе с бомбовым терроризмом (Казахстан присоединился к нему 4 июля 2002 года), региональный Договор между Республикой Казахстан, Кыргызской Республикой, Республикой Таджикистан и Республикой Узбекистан о совместных действиях по борьбе с терроризмом, политическим и религиозным экстремизмом, транснациональной организованной преступностью и иными угрозами стабильности и безопасности сторон, ратифицированный Законом Республики Казахстан от 9 ноября 2000 года, ратифицированная Казахстаном 18 апреля 2002 года Шанхайская конвенция о борьбе с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом, двустороннее Соглашение между Правительством Республики Казахстан и Правительством Иорданского Хашимитского Королевства о сотрудничестве в области борьбы с терроризмом, организованной преступностью, незаконным оборотом наркотических средств, психотропных веществ, их прекурсоров и иными видами преступлений (утверждено Постановлением Правительства Республики Казахстан от 6 сентября 2010 года).

Хотелось бы отметить одну особенность региональных и двусторонних договоров Казахстана, подписанных в связи с необходимостью борьбы с различными проявлениями терроризма. Многие из них объединены с вопросами борьбы с организованной преступностью, с наркоманией. При разработке текстов данных международных договоров Казахстана эти вопросы следовало бы разъединить. Надо исходить из того, что терроризм — не просто преступное деяние, это чаще всего, преступно-политическое деяние. Если другие виды преступлений преследуют, как правило, коммерческие цели, цели заурядного обогащения за счет тех или иных групп людей, то терроризм, как правило, преследует политические цели, цели дестабилизации государственного строя, социально-экономической системы той или иной страны, цели запугивания масс населения. Именно поэтому есть смысл отделить понятие терроризма от других обычных транснациональных преступлений и хотя бы в последующем надо заключать договоры и соглашения с другими государствами по вопросу о терроризме отдельно, обособленно от других преступлений.

Вместе с тем события текущего года, показали, что система национальной безопасности требует постоянного развития и совершенствования. В частности, у нас отсутствует система ранжирования террористических угроз, скажем как в США, в России и

многих других странах. Каждый уровень подразумевает соответствующую степень мобилизации тех или иных ресурсов и служб, определяет меры, которые должны быть осуществлены как государственными органами, так и общественными структурами.

К сожалению, в казахстанском законодательстве также не четко регламентированы действия различных служб и государственных органов в случае ЧП, в том числе в случаях терактов. К примеру, в России принят закон, определяющий режим введения контртеррористической операции, регламентирован порядок действий тех или иных служб в случае террористической угрозы, в том числе и алгоритм информационной работы, координации действий всех задействованных структур. Возможно, необходимо совершенствовать антитеррористическое законодательство, ведь даже сравнительный анализ казахстанского закона о борьбе с терроризмом с аналогичными законами не то чтобы России или западных стран, даже в сравнении с законами центрально-азиатских стран показывает, что многие пункты и положения имеют несколько формальный характер. Вне зависимости от того сохраняется угроза или нет, надо быть готовым отразить, предпринимать меры. Ведь каждый теракт (вне зависимости, где и кем он совершен) сам по себе уже является неким призывом к другим терактам. Одним словом, это переломный момент – как в действиях государства, так и в отношении общества к этим угрозам.

Литературы

1. <http://counter-terror.kz/ru/article/view?id=118>
2. Уголовный кодекс Республики Казахстан от 16 июля 1997 года
3. Закон Республики Казахстан от 13 июля 1999 года № 416-І «О противодействии терроризму» с изменениями и дополнениями от 04.07.2013 года.
4. Закон Республики Казахстан от 28 августа 2009 года «О противодействии легализации (отмыванию) доходов, полученных незаконным путем, и финансированию терроризма» с изм.и доп. от 10.06.2014 г.

Е.К. БАЛЫМОВ/ E.K. BALYMOV

Қазақстан Республикасы ІІМ М. Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты бастығының орынбасары., PhD докторы, полиция майоры

Заместитель начальника Актюбинского юридического института им. М.Букенбаева МВД Республики Казахстан, докторPhD, майор полиции

Deputy head of the M.Bukenbayev Aktobe law institute of the Ministry of internal affairs of the Republic of Kazakhstan, PhD, police major

А.Ж. ЖҰМАБЕК/ A.ZH. ZHUMABEK

Магистрант Актюбинского регионального университета имени К.Жубанова

Қ.Жұбанов атындағы аймақтық университетінің магистранты

Master's student of Aktobe Regional University named after K.Zhubanov

Роль правоохранительных и государственных органов в предупреждении и профилактике терроризма.

Аннотация. В данной статье рассматриваются основные аспекты распространения терроризма по всему миру, его негативное влияние на внутригосударственные и международные процессы, а также вопросы определения круга профилактических мер в борьбе с терроризмом.

Ключевые слова. Террор, Красный террор, международное сотрудничество, национальная безопасность, антитеррористическая деятельность.

Құқық қорғау және мемлекеттік органдардың терроризмнің алдын алу мен алдын алудағы ролі.

Аннотация. Бұл мақалада терроризмнің бүкіл әлем бойынша таралуының негізгі аспектілері, оның ішкі және халықаралық процестерге теріс әсері, сондай-ақ терроризмге қарсы күресте алдын-алу шараларының ауқымын анықтау мәселелері қарастырылады.

Кілт сөздер. Террор, Қызыл террор, халықаралық ынтымақтастық, Ұлттық қауіпсіздік, антитеррористік қызмет.

The role of law enforcement and government agencies in the prevention and prevention of terrorism.

Annotation. This article discusses the main aspects of the spread of terrorism around the world, its negative impact on domestic and international processes, as well as issues of determining the range of preventive measures in the fight against terrorism.

Keywords. Terror, Red Terror, international cooperation, national security, anti-terrorist activities.

Терроризм являются одной из глобальных проблем человечества. Воздействие этих явлений на международное сотрудничество и на жизнь внутри отдельных государств указывает на то, что терроризм стал страшным вызовом безопасности как национальной, так и международной.

Многие ученые стран ближнего и дальнего зарубежья исследуют это явление, по мнению многих прежде чем вести борьбу с этим, сначала необходимо его предупреждение.

С терроризмом бороться бесполезно, продуктивнее устранять причины терроризма профилактическими мерами. Выделяют идеологические, религиозные, социальные, экономические, политические и геополитические корни наиболее вероятных по отношению к психике человека причин в плане профилактики.

Предупреждение терроризма осуществляется также в процессе сотрудничества правоохранительных органов в сфере противодействия религиозному экстремизму и терроризму со спецслужбами стран ближнего и дальнего зарубежья, о котором в своей книге

«Правоохранительные органы Республики Казахстан» [1, с.363-382] очень подробно изложил С.К. Журсимбаев.

После масштабных террористических акций в России, США, Англии и других странах необходимость противодействия терроризму осознается не только отдельными государствами, но и мировым сообществом в целом.

Общая концепция противодействия терроризму должна основываться на общих принципах организации борьбы с преступностью, которая по мнению известного ученого А.И.Долговой включает в себя:

1. информационно-аналитическую деятельность;
2. криминологическое прогнозирование;
3. определение стратегии борьбы с преступностью;
4. прогнозирование борьбы с преступностью;
5. создание и совершенствование правовой основы борьбы с преступностью;
6. реализация программ борьбы с преступностью, и корректировку и координацию деятельности по борьбе с преступностью;
7. организацию и развитие научных исследований борьбы с преступностью;
8. подготовку профессиональных кадров и повышение их квалификации;
9. формирование правовой культуры членов общества [2, с.461].

По отношению к проблеме противодействия экстремизму и терроризму следует взять за основу объявленный Главой государства принцип нулевой терпимости к беспорядку, поскольку терроризм и призван к обеспечению данного беспорядка.

Президент Казахстана Н.А.Назарбаев в своем послании народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050: Новый политический курс состоявшегося государства» отметил, что развитое общество начинается с дисциплины и порядка во всем: комфортного подъезда, аккуратного двора, чистых улиц и приветливых лиц. Мы не должны мириться даже с самыми малыми правонарушениями, хулиганством, бескультурьем, поскольку это нарушает общественный покой, снижает качество жизни [3, с.35].

Известный ученый криминолог Г.А.Аванесов считает, что преступность порождена условиями общественной жизни, но она и сама часть этих условий [4, с.18].

Широкие и масштабные мероприятия по реализации данного процесса способствовала бы в какой то мере снизить уровень преступности и выявить конкретные причины и условия экстремизма и терроризма. Направление комплексной профилактики достаточно разработано в теории и хорошо известно общественности, как широкая общегосударственная задача социального характера, должна быть применима к противодействию терроризму с учетом этого в Казахстане создана правовая основа профилактической работы. Так, 29 апреля 2010 года был принят Закон Республики Казахстан «О профилактике правонарушений»(№ 271- IV ЗРК) [5].

Совместная позиция правоохранительных органов, общества, духовенства и общественных организаций даст возможность успешно реализовать социально-экономические, политические, правовые основы противодействия экстремистской и террористической деятельности и усилить профилактическую работу, поскольку без участия в данном процессе общества, противодействовать терроризму, особенно в современных условиях, крайне затруднительно.

Характер мер, применяемых в борьбе с опасными явлениями, обуславливает необходимость международного сотрудничества правоохранительных органов и общественных организаций в сфере противодействия терроризму. Эффективной предпосылкой для совместных усилий с зарубежными партнерами по осуществлению антитеррористической деятельности является имеющийся в распоряжении правоохранительных органов набор организационно-правовых, криминалистических,

информационно-коммуникационных средств. Средства, которыми располагают правоохранительные органы и общественные организации позволяют осуществлять антитеррористическую деятельность совместно с зарубежными партнерами.

Органы государственной власти в первую очередь должны ориентироваться на проведение профилактических работ, связанных с выявлением внутренних угроз, а также факторов, дестабилизирующих нормальный ход политического процесса в государстве.

Эффективность борьбы с терроризмом всегда будет зависеть от адекватности той системы мер, которую создает государство для защиты от этой угрозы. Действенность этой системы мер в решающей степени зависит от объективности и своевременности выявления изменений, которые совершаются в содержании, организации и тактике терроризма, от глубины анализа этих изменений и прогнозирования их дальнейшего развития.

Говоря об уголовно – правовом регулировании борьбы с терроризмом, рассмотрев положения уголовного закона, устанавливающего ответственность за данное преступление, нельзя не сказать о том, что существуют пробелы, недостатки и неточности уголовного законодательства регулирующего вопросы ответственности за террористические деяния.

Из вышеперечисленного можно сказать, что угроза террористической атаки для казахстанцев уже давно стала не только очевидной, но и осязаемой, и большинство наших сограждан понимает, что в условиях террористической угрозы, от которой сегодня не может зарекается не один человек, нужны конкретные меры, способные защитить жизнь, свободу, здоровье и имущество населения, общественные государственные интересы.

Литературы:

1. Журсимбаев С.К. Правоохранительные органы Республики Казахстан: Учебник.- Алматы, Издательство «NURPRESS», 2010, с. 363-382.
- 2.Криминология: учебник /под общ. Ред. А.И.Долговой.-4-е изд.,перераб. И доп.- М.: Норма: Инфра- М,2010, с.461.
- 3.Стратегия «Казахстан-2050»: Новый политический курс состоявшегося государства. Послание Президента Республики Казахстан – Лидера Нации Н.А. Назарбаева народу Казахстана - Алматы: Юрист, 2013, с. 35 .
- 4.Аванесов Г.А. Преступность и социальные сословия. Криминологические рассуждения: монография, М, ЮНИТИ-ДАНА, 2010, с. 18.
5. О профилактике правонарушений. Закон Республики Казахстан. – Алматы: ЮРИСТ, 2012.

Е.К. БАЛЫМОВ/ E.K. BALYMOV

Қазақстан Республикасы ІІМ М. Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты бастығының орынбасары., PhD докторы, полиция майоры

Заместитель начальника Актюбинского юридического института им. М.Букенбаева МВД Республики Казахстан, докторPhD, майор полиции

Deputy head of the M.Bukenbayev Aktobe law institute of the Ministry of internal affairs of the Republic of Kazakhstan, PhD, police major

А.Г. ТАСТАЕВА/A.G.TASTAEVA

Магистрант Актюбинского регионального университета имени К.Жубанова

Қ.Жұбанов атындағы аймақтық университетінің магистранты

Master's student of Aktobe Regional University named after K.Zhubanov

История правового регулирования гражданско-правовых споров

В данной статье рассматриваются вопросы, касающиеся понятийного аппарата «спор», выявлены характерные черты и формы их правового регулирования.

Ключевые слова: спор, право собственности, причинение вреда, урегулирование конфликта

Азаматтық-құқықтық дауларды құқықтық реттеу тарихы

Бұл мақалада «даудың» концептуалды аппаратына қатысты мәселелер қарастырылып, оларды құқықтық реттеудің сипатты белгілері мен нысандары ашылған.

Негізгі сөздер: дау, меншік құқығы, зиян, қақтығыстарды шешу

History of legal regulation of civil law disputes

This article discusses issues related to the conceptual apparatus of "dispute", reveals the characteristic features and forms of their legal regulation.

Key words: dispute, property right, harm, conflict resolution

Понятие спора о праве вызывает интерес современных исследователей, однако до сих пор в отношении правовой природы спора о праве гражданском нет единого мнения

В широком смысле слово «спор» определяется как противоречие мнений или позиций, в ходе которого стороны приводят доводы в поддержку своих взглядов и указывают на недостатки во взглядах другой стороны.

Во времена Сократа в процессе поиска истины вместо понятия «спор» применялись такие понятия как: диалектика, сократические беседы, софистика.

Софистика определялась, как старание добиться успеха в споре путем преднамеренного применения ложных обоснований, прикрытых внешней формальной правильностью.

Сподвижники софистов считали истину относительной: сколько людей - столько истин, цель - убедить, что ты прав, и оспорить мнение соперника.

Разнообразие софистики определяется появлением еще одного течения как эвристика.

Эвристика определялась, как спор, при решении которого стороны использовали любые «инструменты», стремясь выиграть любой ценой, а основная ставка делалась, как правило, на эмоции.

Еще во времена античности было подмечено, что смысл любого спора сводится к

аргументации своей позиции, другими словами является частным случаем аргументации. Если противоположности или столкновения мнений нет, то нет и самого спора, а есть какая-то иная форма аргументации.

Любой спор - это логико-психологическое явление, в основе которого лежит логическое подтверждение своей правоты.

В этимологическом значении слово «спор» или его устаревшая форма «сопор» происходит от древнерусского глагола «переть» или «пирать» (прати), т.е. давить, налегать, нажимать, пробиваться силой, встречая сопротивление своей позиции.

В быту под спором понимается словесное состязание, разноречие, разномыслие и т.д.

Спор - это столкновение мнений, когда оба участника или более, осознают, что ведут спор и заявили друг другу об этом.

В словаре русского литературного языка под спором понимается словесное состязание, обсуждение чего-либо между двумя или несколькими лицами, при котором каждая из сторон отстаивает свое мнение, свою правоту.

В свое время Дейл Карнеги в работе «Как завоевывать друзей и оказывать влияние на людей» высказал мнение смысл которого сводится в совете уклоняться от любого спора. По его убеждению, только так можно одержать верх в споре.

К сожалению, общество не может существовать без споров, ибо, по утверждению древнегреческого ученого Сократа, в споре рождается истина.

В.С. Анохин указывает, что формой спора может быть устное или письменное прение, где каждая сторона, опровергая мнение противника, отстаивает свое» [1, С.68].

Изучая данную категорию с точки зрения права отмечается, что характерной чертой любого спора является то, что его стороны активно отстаивают свою точку зрения и при этом критикуют слова оппонента при возникновении, протекании, разрешении самого существа спора в той или иной ситуации .

В научной литературе различаются «спор» и «ситуация». К примеру, Ф. Нортедж и М. Донелан указывают, что под ситуацией понимается такое состояние, где определяются все составные части спора, но при этом сам спор еще не сформулирован.

Под спором понимается сформулированное расхождение во мнениях в отношении права, факта или справедливости во взаимных отношениях государств.

Термин «ситуация» в данном случае определяется, как совокупность факторов объективного характера, обусловивших «трения» между сторонами конфликта, вследствие столкновения полярных интересов, не связанных с конкретным предметом спора. Ситуация спора может возникнуть в момент, когда официального спора еще нет, то есть отсутствуют взаимные конкретные претензии сторон друг к другу, но есть объективные условия для его возникновения.

Ян Азуд определяет ситуацию как «первую стадию спора, которая может выливаться до различных конфликтов, в том числе и международных».

Для уточнения содержания правового спора в научной литературе чаще всего применяется термин «содержание спора».

Например, И.М. Зайцев рассматривает его содержание как элемент структуры, а само содержание трактуется им как разногласие сторон по поводу прав и обязанностей [2, С.25] .

В литературе встречаются и другие мнения авторов. Н.Ю. Хаманева обозначает термином «содержание спора» спорное правоотношение.

По мнению Н.А. Чечиной спор о праве - это сопротивление праву с одной стороны, а с другой спор имеет место всегда, когда существует предположение о нарушении или оспаривании субъективных прав или законных интересов сторон правоотношения [3, С.144].

При изучении обозначенной темы мы пришли к выводу, что термин «спор» многозначен

А.Т. Боннер в своих работах обращает внимание на спор об ответственности [4, С.42].

Вопросы спора о конкретном содержании субъективного права, спор по поводу наличия или отсутствия предполагаемого (спорного) права рассматривает в своих работах Д.Н. Барах [5, С.16].

Особенности возникновения, изменения и прекращения спора о правоотношении определяет И.Л. Бородин [6, С.63].

А.В.Семенов изучает проблемы субъективного права в результате ущемления или нарушения.

Существуют точки соприкосновения позиции А.В. Семенова с мнением М.А. Вукот, которая так же рассматривает спор как субъективное состояние. По мнению автора, возникновение спора связано с убеждением одного субъекта, что обязанная по отношению к нему противоположная сторона в споре «своим поведением оказывает помехи в осуществлении права или создает неопределенность в существовании и содержании правоотношения» [7, С.160] .

Анализ понятийного аппарата термина «спор» позволяет выделить ряд характерных черт:

- невозможно поставить знак равенства между спором и правонарушением;
- возникновение спора (социального, семейного и т.д.) не может свидетельствовать о зарождении правового спора, поскольку его участники могут и не обратиться в компетентные органы или к управомоченному лицу по вопросу рассмотрения и разрешения существа спора;
- всякий правовой спор, который разрешается с применением норм права определяется не нарушением прав субъектов, а публичным несогласием. Он предполагает субъективную оценку стороной, права которой нарушены, факта спорности ситуации и делает неопределенным объем прав и обязанностей участников правоотношения, либо неясным существование всего правоотношения;
- любой спор возникает из-за состояния неопределенности. С точки зрения спора о праве - это обстановка неясности в правах и обязанностях спорящих сторон, поскольку у его субъектов нет однозначного представления об алгоритмах решения проблемного вопроса.

На основании вышеизложенного можно сделать вывод, что *гражданские правовые споры* – это разногласия между гражданами или между гражданами и организациями относительно различных правовых вопросов.

Виды гражданских споров

Учитывая многообразие сторон деятельности граждан, закон дает лишь приблизительный перечень видов споров, которые могут разрешаться в суде в рамках гражданского процесса. И если судья, к которому обратился гражданин за правосудием, не может квалифицировать его дело как вид спора, указанный в законе, он все равно не может отказать человеку в правосудии. Судья обязан принять заявление, если в нем излагается разногласие о праве. Не случайно такой суд называется судом общей юрисдикции.

Рассмотрение уголовных дел, т.е. дел о совершении гражданами (иностранцами, лицами без гражданства) преступлений, производится в рамках уголовного процесса, который имеет свои специфические особенности.

Рассмотрим наиболее распространенные и часто возникающие в судах виды гражданских правовых споров.

1. Имущественные споры – самая многочисленная категория споров – делятся на подвиды:

а) *споры по поводу нарушения права собственности*. Наше право собственности может быть нарушено по-разному: имущество могут незаконно изъять, испортить, уничтожить.

Бывает и такое: на вашу собственность никто не посягает, но возможности пользоваться ею не дают. Для примера достаточно представить себе соседа по даче, который с утра и до позднего вечера слушает на полную громкость музыку, от которой лопаются барабанные перепонки;

б) *споры по поводу неисполнения договорных обязательств*. Понятно, что с необязательными людьми все предпочитают дела не иметь. Но не выполнить обещание дать почитать книгу – это одно, а сорвать имущественное обязательство (например, взять деньги взаймы и не вернуть) – совсем другое. Могут не исполняться договоры и посерьезнее: можно купить компьютер, а он кажется неисправным, приобрести путевку на курорт в пятизвездочный отель, а на деле оказаться в трехзвездочном, произвести ремонт в квартире, после которого через месяц отвалятся обои, и т.д.;

в) *споры, связанные с причинением вреда*. Как бы человек ни стремился избегать всякого рода конфликты, никто не может быть застрахован от необходимости обратиться в суд за защитой своих прав. Даже если вас просто испачкали мороженым в автобусе (а в общественный транспорт вход с мороженым запрещено), вы можете через суд взыскать с нарушителя ущерб и заставить его заплатить за химчистку или компенсировать стоимость испорченной вещи, если химчистка не поможет.

2. Семейные споры. Они могут носить как личностный, так и имущественный характер, но все равно они связаны с личностью спорящих:

а) *личностные споры*. Это дела о расторжении брака, воспитании детей;

б) *споры по поводу семейного имущества*. Это дела о принадлежности имущества, в том числе и о брачных договорах, о пользовании общим имуществом, разделе имущества, алиментные дела.

3. Трудовые споры. Как вы уже знаете, чаще всего это споры по поводу увольнений, переводов, заработной платы, отпусков, наложении дисциплинарных взысканий, а также о применении материальной ответственности.

4. Жилищные споры. В настоящее время жилье все в большей мере приватизируется и передается в гражданский оборот. Споры по поводу купли-продажи относятся к имущественным спорам. Но есть особая категория – жилищные споры. К ним относятся споры об обмене жилой площади, о ее разделе, о выселении и др.

5. Конституционные споры. Они связаны с нарушением конституционных прав и свобод граждан. Например, если гражданина не внесли в списки избирателей и отказываются дать ему бюллетень для голосования, то такие действия можно обжаловать в суд.

6. Административные споры. Жалобы на действия органов исполнительной власти, которые иногда еще называют административными органами, раньше суды не рассматривали. Считалось, что эти органы были всегда правы. Теперь у граждан есть возможность обжаловать неправомерные или незаконные действия исполнительной власти в суде.

7. Налоговые споры. Налоговые споры, как правило, связаны с наложением штрафов за неуплату или сокрытие налогов.

Как видим, компетенция судов обширна и носит действительно общий характер. Именно на их плечи ложится основное бремя разрешения споров. В крупных населенных пунктах в судах проводится специализация судей по отдельным видам споров, что играет положительную роль: судебные дела рассматриваются быстро, качественно и профессионально. В районном суде, как правило, работают около десятка судей, из которых лишь два-три судьи специализируются по уголовным делам. Остальные судьи рассматривают гражданские дела, и уже между ними идет специализация (судьи по трудовым делам, судьи по семейным делам и т.д.).

Литературы:

1. Анохин В.С. Мировое соглашение в арбитражном процессе // Хозяйство и право, 2000. -№6. - С. 59-68.
2. Зайцев И.М. Структура спора о праве // Вопросы теории охранительных правоотношений. -Ярославль, 1991,- С. 22-25.
3. Чечина Н.А. Нормы гражданского процессуального права и их применение : дис.....д-ра юрид. наук. - Ленинград 1965. - С. 144.
4. Барах Д.Н. Индивидуальные субъекты административного права // Государство и право. 1994.-№ 3.-С.16.
5. Бородин И.Л. Административная юстиция как признак правового государства // Право и политика. 2000. - № 12. - С.63-66.
6. Викун М.А. Субъекты гражданско-правового спора и правовое регулирование защиты их прав И Сб. 50 лет Советской власти и актуальные проблемы правовой науки. - Саратов, 1967. -С. 160.

Е.К.БАЛЫМОВ / E.K.BALYMOV

Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты бастығының орынбасары, полиция майоры, ғылыми жетекшісі

Заместитель начальника Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан имени М. Букембаева, майор полиции, научный руководитель

Deputy head, police major, scientific supervisor of the Aktobe Law Institute named after M. Bukenbayev of the Ministry of internal affairs of the Republic of Kazakhstan

Ә.Е.БИБОЛОВ / A.E.BIBOLOV

1 курс магистранты, Қазақ-Орыс халықаралық университеті

Магистрант 1 курса, Казахско-русский международный университет

1st year master's student, Kazakh-Russian International University

Қазақстан Республикасындағы және шет елдердегі бас бостандығынан айыру орындарында сотталғандардың құқықтарының сақталуын халықаралық міндеттемелер тұрғысынан салыстырмалы талдау

Бұл мақалада автор Қазақстан Республикасындағы бас бостандығынан айыру орындарындағы сотталғандардың құқықтарын сақтау мәселелерін, сондай-ақ сотталғандардың құқықтары мен міндеттерінің сипаттамаларын, оларды қорғаудың нысандары мен әдістерін зерттейді.

Түйінді сөздер: сотталғандар, құқықтар, жаза, пробация, пенитенциарлық жүйе, сотталғанды түзеу.

В данной статье автор исследует проблемы соблюдения прав заключенных в местах лишения свободы в Республике Казахстан, а также характеристику прав и обязанностей осужденных, формы и методы их защиты.

Ключевые слова: Осужденные, права, наказание, пробация, уголовно-исполнительная система, исправление осужденного

In this article, the author explores the problems of observance of the rights of prisoners in places of deprivation of liberty in the Republic of Kazakhstan, as well as the characteristics of the rights and obligations of convicts, the forms and methods of their protection.

Keywords: convicts, rights, punishment, probation, penitentiary system, correction of the convict.

Қазақстан Республикасының пенитенциарлық мекемелерімен органдарының заңнамасымен практикасы салыстырмалы түрде жақында халықаралық-құқықтық нормаларға енді.

Қазақстан Республикасының Конституциясы халықаралық құқықтың жалпыға бірдей танылған қағидаттары мен нормаларының ұлттық заңдардан басымдығын декларациялауына байланысты (4-б.3-б.), бұл қағидаттар мен нормалар Қазақстан Республикасының қабылданатын заңдарында тікелей көрініс табады. Қазақстан. Қазақстан Республикасы [1]. Қазақстан Республикасының заңнамасында халықаралық стандарттарды тану кәметке толмағандардың да, кәметке толмағандардың да құқықтарын сақтаудың, пенитенциарлық мекемелер мен органдардың құқық қорғау органдарындағы заңдылық пен имандылықтың сенімді кепілі болды. Еліміздің заңнамасын реформалаудың басымдықтары Қазақстан Республикасының Конституциясында айқындалған. Қазақстан Республикасы өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет деп жариялай отырып, адам мемлекетінің, оның өмірінің, құқықтары мен бостандықтарының жоғары құндылықтарын айқындайтын жалпы адамзаттық құндылықтарды атап көрсетеді. Конституцияның бірқатар баптарында халықаралық құқық пен халықаралық шарттардың рөлі баса айтылған. Мәселен,

4-бап құқықтың басқа көздерімен қатар Республиканың халықаралық шарттары мен өзге де міндеттемелерін көрсетеді. Бұдан басқа, осы бапта Қазақстан ратификациялаған халықаралық шарттар оның заңдарына қарағанда басым күшке ие және егер халықаралық шарт заңнаманы қолдануды талап етпесе ғана тікелей қолданылады деп атап өтілген.

Қазақстан Республикасындағы Құқықтық реформаның мемлекеттік бағдарламасында қылмыстық және атқарушылық заңнаманы реформалау сотталғандармен жұмыс істеудің ең төменгі стандарттық ережелері туралы халықаралық келісімдер тұрғысында жүзеге асырылуға тиіс деп көрсетілген. Тәуелсіздік жарияланған алғашқы күннен бастап Қазақстан адам құқықтары жөніндегі аса маңызды халықаралық құжаттардың танылғаны туралы мәлімдеді. Бұл құжаттардың көптеген ережелері Қазақстан Республикасының 1995 жылғы Конституциясында көрініс тапты. Бұл құжаттарда адам құқықтары, оның ішінде сотталған адам құқықтары мәселесі бірінші орында тұр.

Өздеріңіз білетіндей, бүгінде мемлекеттің өркениетті дамуының критерийлерінің бірі-жалпыға бірдей танылған адам құқықтарын сақтау. 1984 жылғы 10 желтоқсанда Нью-Йоркте қабылданған Азаптауларға және басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе арнамысты қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлеріне қарсы Конвенция, Қазақстан 1998 жылғы 25 қыркүйекте ратификациялады, Нью-Йоркте 2002 жылғы 18 желтоқсанда қол қойылды, Қазақстан 2008 жылғы 21 қарашада ратификациялады.

Қазақстан сондай-ақ 1966 жылғы 16 желтоқсандағы Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактіні және 1966 жылғы 16 желтоқсандағы экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы халықаралық пактіні ратификациялады. Қазақстан Республикасының 2005 жылғы 21 қарашадағы N 87 Заңы.

Бас Ассамблеяның 1990 жылғы 14 желтоқсандағы 45/111 қарарымен тұтқындарға қараудың негізгі қағидаттарын қарастыра отырып.

- барлық қамаудағылар олардың қадір-қасиетіне және олардың адам ретіндегі маңыздылығына байланысты құрметпен қарайды;
- нәсіліне, түсіне, жынысына, тіліне, дініне, саяси немесе басқа да нанымдарына, ұлттық немесе әлеуметтік тегіне, мүліктік жағдайына, тууына немесе басқа белгілері бойынша ешқандай кемсітуге жол берілмейді;

Жергілікті жағдайлар талап еткен барлық жағдайларда тұтқындар жататын топтың діни сенімдері мен мәдени дәстүрлерін құрметтеген жөн;

- түрмелер қандай да бір мемлекеттің басқа да әлеуметтік мақсаттарына және оның қоғамның барлық мүшелерінің әл-ауқаты мен дамуына жәрдемдесу жөніндегі негізгі міндеттеріне сәйкес қамаудағыларды ұстауға және қоғамды құқық бұзушылықтардан қорғауға жауапты болады;

- қажеттілігі түрмеге қамалу фактісімен анық белгіленген шектеулерді қоспағанда, барлық қамаудағылар адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясында және егер тиісті мемлекет қатысушы болып табылса, экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы халықаралық пактіде, азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактіде жазылған адам құқықтары мен негізгі бостандықтарды пайдаланады. Хаттамасында, сондай-ақ Біріккен Ұлттар Ұйымының басқа пактілерінде жазылған басқа да құқықтармен;

- барлық қамаудағылардың адам тұлғасын жан-жақты дамытуға бағытталған мәдени және білім беру іс-шараларына қатысуға құқығы бар;

- жаза ретінде жеке ұстаудың күшін жою немесе оның қолданылуын шектеу бойынша күш-жігер жұмсау және көтермелеу керек;

- қамаудағыларға сыйақыға пайдалы еңбекпен айналысуға мүмкіндік беретін жағдайлар жасау қажет, бұл олардың өз елдерінің жұмыс күші нарығында қайта бірігуін жеңілдетеді және оларға өздеріне және өз отбасыларына қаржылық көмек көрсетуге мүмкіндік береді;

- қамаудағылар осы елдегі медициналық қызметті олардың заңды жағдайына байланысты кемсітусіз пайдаланады;

- қоғам мен әлеуметтік институттардың қатысуымен және олардың жәрдемдесуімен және жәбірленушілердің мүдделерін тиісті түрде ескере отырып, бұрынғы қамаудағыларды неғұрлым қолайлы жағдайларда қоғамға қайта біріктіру үшін қолайлы жағдайлар жасалады.

Жоғарыда аталған принциптер бейтарап қолданылады.

Адамды қоғамнан оқшаулауға байланысты мәжбүрлеу шараларын орындаудың халықаралық тәжірибесіне баулу осы тәжірибені жан-жақты зерделеу және осы негізде ұлттық заңнаманы талдау жағдайында қажет және мүмкін болады. Мұндай жұмыстың байланыстырушы бастауы мемлекеттердің қаралып отырған саладағы халықаралық ынтымақтастығы, олардың сотталғандармен қарым-қатынас жасаудағы, арнайы халықаралық-құқықтық құжаттарда бекітілген бай тәжірибесі болып табылады. Қазіргі уақытта мемлекеттің өркениеттілігінің критерийлерінің бірі адам құқықтарын тану және іске асыру болып табылады, бұл да қарастырылып отырған саладағы ұлттық заңнаманы зерделеу мен халықаралық стандарттарға сәйкес келтірудің қолайлы алғышарттарының бірі болып табылады.

Қылмыстық-атқару саясатын қалыптастыруды және дамытуды айқындаған ең маңызды құжат «Қазақстан Республикасындағы Құқықтық реформаның мемлекеттік бағдарламасы туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 1994 жылғы 12 ақпандағы № 69 Қаулысы. Бағдарламаны іске асыру Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде 1998 жылғы 1 қаңтарда күшіне енді. Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде жазалардың Елеулі өзгерістерінің тізімі енгізілді. Осыдан алынып тасталды реформалар бағдарламалары қоғамдық айыптау және қызметінен босату, сондай-ақ ұлттық экономиканы құрудағы міндетті еңбек өтілі мен шартты түрде босату сияқты жазалар.

Сонымен қатар, жазалау жүйесі қоғамдық жұмыстар, бостандықты шектеу, әскери қызметті шектеу сияқты түрлерге қосылды. Сонымен қатар, қоғамдық жұмыстар түріндегі айыппұлдарды енгізу, сондай-ақ қамауға алу бостандығын шектеу қажетті шарттарға дейін кейінге қалдырылды. Қоғамдық жұмыстар-2000 жылғы 1 қаңтар; бас бостандығын шектеу - 2003 жылғы 1 қаңтар; өмір бойына бас бостандығынан айыру - 2004 жылғы 1 қаңтардан бастап; қамауға алу-2010 жылғы 1 қаңтар. «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық заңнаманы одан әрі ізгілендіру және қылмыстық процестегі заңдылықтың кепілдіктерін күшейту мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес 2011 жылғы 18 қаңтардан бастап №393-IV САМ тұтқындау жаза ретінде әскери үшін сақталған және «Гауптвахтада ұстау» деп аталады [2].

Заңнамаға сәйкес құрылған жалпы және қатаң режимдегі түзеу колонияларында жаза жағдайларының төрт түрі - қарапайым, жеңілдетілген, жұмсақ және қатаң, ал ерекше режимдегі түзеу колонияларында - қарапайым, жеңіл және қатаң. Мінез-құлқына және жазасын өтеуіне байланысты сотталған адам бір ортадан екінші жазаға дәйекті түрде ауыстырылады. Ол оң сипатталады жазаны өтеу үшін біртіндеп жеңілдетілген жағдайларға берілуі мүмкін, мұнда бостандықтағы өмірге сәтті бейімделу үшін олар түзету колониясы бастығының бұйрығымен түзету колониясынан тыс арнайы жатақханаларда тұруға құқылы. Олар түзеу мекемесіне іргелес аумақтың шекараларында туыстарымен кездесу құқықтарымен шектелмейді. Сотталғандар Құлыпталған бөлмелерде тұратын қатаң жазалау жағдайларында орналастырылған ішкі тәртіп талаптарына сәйкес келгісі келмейді.

Қылмыстық заңнаманың маңызды жетістігі «сотталғандардың құқықтық жағдайы» 2-бөлімін енгізу болып табылады. Бұл қылмыстық жазасын өтеп жатқан адамдардың, оның ішінде жеке басының қауіпсіздігі мен ар-ождан бостандығы саласындағы құқықтары мен міндеттері. Алайда Заңнама халықаралық нормалар мен стандарттарды сақтауға бағытталған,

бұл ҚР ҚАК 10-бабының 11-тармағында сотталғандардың құқықтарын жүзеге асыру тәртібі Кодекспен және Қазақстан Республикасының заңдарымен және өзге де нормативтік құқықтық актілермен, Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шарттармен белгіленетінін белгілейді.

Қылмыстық және қылмыстық-құқықтық саясатты дамытудың одан әрі бағытын айқындайтын келесі құжат «Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасы туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2009 жылғы 24 тамыздағы №858 Жарлығы болып табылады. Тұжырымдама Қазақстанның қылмыстық саясатын іске асыру заңдылық, азаматтардың заң алдындағы теңдігі, әділеттілік, адамгершілік және қуғын-сүргін қағидаттарына сәйкес дамуға тиіс екенін айқындайды, қылмыстық жауаптылық пен жазаның қылмыстық бұлтартпастығын үнемдеу, құрбандардың, оның ішінде мемлекеттің құқықтарын қорғау. Адамды қоғамнан оқшаулауға байланысты мәжбүрлеу шараларын қолдану проблемасының Тарихи аспектісінде «түрмелер» және «түрметану» проблемалары туындайды. Дәл осы ұғымдар адамды қоғамнан оқшаулауға байланысты шаралар деп атайтын шаралардың мәнін дәл жеткізеді.

Адамды қоғамнан оқшаулауға байланысты мәжбүрлеу шаралары екі топқа бөлінеді: қылмыстық және қылмыстық іс жүргізу. Біріншісіне мыналар жатады: бас бостандығынан айыру, өмір бойы бас бостандығынан айыру, өлім жазасын қолдану, қамауға алу. Екінші: қылмыс жасады деген күдікпен ұстау және бұлтартпау шарасы ретінде қамауға алу.

Адамды қоғамнан оқшаулауға байланысты түрмелеу және мәжбүрлеу шаралары ұғымдарының бір-біріне сәйкес келуі туралы айта отырып, біріншісі мазмұны жағынан кеңірек екенін атап өткен жөн, өйткені ол түрме сәулеті, түрмеден кейінгі бейімделу және басқа мәселелерді қамтиды.

Жүргізіліп жатқан құқықтық реформаны талдау және адамды қоғамнан оқшаулауға байланысты мәжбүрлеу шараларын орындаудың жай-күйі арнайы пенитенциарлық соттарды, сондай-ақ алқабилер сотын құру қажеттілігін туындатады. ҚР ҚАК-да Қазақстан Республикасының Қылмыстық-атқару заңнамасы мен халықаралық-құқықтық актілердің арақатынасын көздейтін және егер Қазақстан Республикасының халықаралық шартында сотталғандарға жазаларды орындаудың және олармен қарым-қатынастың өзге де қағидалары белгіленген болса, онда ережені қамтитын бапты қосу қажет, Қазақстан Республикасының Қылмыстық-атқару заңнамасында көзделгеннен гөрі халықаралық шарттың ережелері қолданылады. Ұсынылып отырған мақаланың болмауы Қазақстанның Еуропа Кеңесіне кіруіне кедергі болуы мүмкін.

Біздің азаматтар Страсбургтегі адам құқықтары жөніндегі Еуропалық сотқа (ЕСПЧ) жүгіне алмайды, өйткені біздің ел Еуропа Кеңесінің мүшесі емес. 1949 жылы құрылған Еуропа Кеңесіне Еуропаның 47 елі кіреді. Құрамына посткеңестік елдер (Әзірбайжан, Армения, Грузия, Молдова, Ресей) кірген ұйымның Штаб-пәтері Страсбургте (Франция) орналасқан. Осы 47 елдің 28-і Еуропалық Одаққа мүше. Еуропа Кеңесі мен Ресей арасында салқын қарым-қатынас бар екенін бәрі біледі. Еуропа Кеңесі Ресейді, әсіресе адам құқықтарының өрескел бұзылуына байланысты қатты сынға алып, түрлі санкциялар жариялады [3].

Қазақстан Үш жылға БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі кеңесінің мүшесі болды. Ел алғаш рет осы беделді халықаралық органға кірді. Бұл біздің республикамыздың сіңірген еңбегін және осы бағытта атқарылған жұмыстарды көрсетеді. Кеңес функцияларының ішінде – әр түрлі елдерде адам құқықтарының сақталуын бақылау және мониторинг жүргізу. Қазақстан өз ұсыныстарын дайындап, тәжірибесін көрсете алады. Сарапшылар БҰҰ Кеңесіне мүшелік ету халықтың барлық топтары мен санаттарындағы бостандықтарды сақтау міндетін жүктейді деп санайды.

Қазақстан Республикасының заңнамасы мен халықаралық-құқықтық құжаттарға салыстырмалы талдау жанадан қабылданған ҚР Қылмыстық-атқару кодексі халықаралық

стандарттарға сәйкес келетінін көрсетеді. ҚР ҚАК – нің 39-бабына сәйкес жаңа Қылмыстық-атқару кодексінің 9-тарауына сәйкес ұлттық алдын алу тетігі енгізілді, ол ұлттық алдын алу тетігі қатысушыларының қызметі арқылы жұмыс істейтін азаптаудың және басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлерінің алдын алу жүйесі түрінде қолданылады [4].

Осы мәселенің соңында мынаны атап өтеміз. Бас бостандығынан айыруға сотталғандардың құқықтық мәртебесінің өзгеруі ішкі факторлардың ықпалымен ғана емес, қылмыстық-атқару заңнамасын халықаралық құқық нормаларына сәйкес келтіру мақсатында да жүргізілді, бұл сотталғандармен қарым-қатынастың халықаралық стандарттарын іске асыру тәсілдерін заңнамалық тұрғыдан бекітуге мүмкіндік берді.

Қылмыстық жазаларды орындау саласында көрсетілген кезеңде нормативтік актілерді қабылдау Қазақстан Республикасының жаңа Қылмыстық-атқару кодексін дайындау үшін объективті алғышарттар жасауға мүмкіндік берді, оның негізгі идеясы заңда сотталғандардың құқықтары мен бостандықтарын ең аз шектей отырып, оларды барынша толық түзеуге қол жеткізуге мүмкіндік беретін жазаларды орындаудың осындай ережелерін бекіту болып табылады.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының 1995 жылғы 30 тамыздағы Конституциясы-Алматы: «Заңгер», 2014-44с.
2. <https://www.gov.kz/memleket/entities/pravstat?lang=ru№>
3. Қылмыстық құқық. Заң ғылымының тарихы / ред. В. Н. Кудрявцева. – М.: Заң әдебиеті, 1978. - 345 б.
4. С.Г.Кляшторный, Т.И.Сұлтанов Қазақстан: үш мыңжылдық шежіресі. – Алматы: «Рауан», 1992. - 379 Б.

Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты ДШ кафедрасының оқытушысы полиция майоры

Актюбинский юридический институт МВД Республики Казахстан имени М.Букенбаева преподаватель кафедры ФП, майор полиции

Aktobe law institute named after M. Bokenbayev of the Ministry of internal affairs of the republic of Kazakhstan the teacher of the department is a police maior

Г.Ж.АКШОЛАКОВ/ G.ZH.AKSHOLAKOV

Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты ДШ кафедрасының оқытушысы

Актюбинский юридический институт МВД Республики Казахстан имени М.Букенбаева преподаватель кафедры ФП

Aktobe law institute named after M. Bokenbayev of the ministry of internal affairs of the republic of Kazakhstan teacher of the department

Дене шынықтыру және спорт аспектілері қоғамдық сананы дамытудың әлеуметтік мүмкіндіктері ретінде

Мақалада қоғамда қоғамдық сананы қалыптастыру процесінде дене шынықтырудың рөлі туралы мәселе көтеріледі, сонымен қатар бұл мәселенің өзектілігі, оның қажеттілігі, дене шынықтыру және спорт арқылы жеке тұлғаны дамыту мен өзін-өзі жетілдірудің негізгі әдістері қарастырылады.

Түйінді сөздер: дене шынықтыру, спорт, даму, денсаулық, қоғамдық сана.

Аспекты физической культуры и спорта как социальные задачи развития общественного сознания

В статье поднимается вопрос о роли физического воспитания в процессе становления социальной индустрии в обществе, а также об актуальности этой проблемы, ее актуальности.

Ключевые слова: физическая культура, спорт, развитие, здоровье, общественное сознание

Aspects of physical culture and sports as social opportunities for the development of public consciousness

The article raises the question of the role of physical education in the formation of the social industry in society, as well as the relevance of this problem, its relevance.

Keywords: physical culture, sport, development, health, public consciousness

Дене шынықтыру – бұл адамның денсаулығын сақтау мен нығайтуға, саналы физикалық белсенділік процесінде адамның психофизикалық мүмкіндіктерін дамытуға және іске асыруға ықпал ететін жалпы мәдениеттің бөлігі, сонымен қатар мақсатты спорт арқылы жеке адамның физикалық және рухани қажеттіліктері мен қажеттіліктерін қанағаттандыратын әлеуметтік қызмет түрі. тиісті білім мен дағдыларды игеру және оларды спорттық іс-шаралар мен жарыстарда қолдану.

«Дене шынықтыру» термині спортпен шұғылдануды, дұрыс тамақтануды, салауатты өмір салтын ұстануды, сондай-ақ белсенді өмір салтын, гигиеналық нормалар мен күнделікті режимді сақтауды, жаман әдеттерден бас тартуды ғана емес, сонымен қатар адамның рухани жетілуін де білдіреді. Яғни, спортпен шұғылданатын адам физикалық қасиеттерді ғана емес (бұлшықет бұлшықеттерін дамыту, дененің функционалдығын арттыру, физикалық қасиеттерді дамыту, өнімділікті арттыру, иммундық мәртебені арттыру) дамытады, сонымен қатар дене шынықтыру құралдары мен тәрбиелік әдістерінің әсерінен пайда болған жеке тұлғаның рухани компоненттерін жетілдіреді, сонымен қатар кейбір өмірлік қажеттіліктерді

қанағаттандырады (гностикалық, коммуникативті, практикалық, пугникалық және эстетикалық).

Спорт-бұл дене шынықтырудың ажырамас бөлігі болып табылатын белгілі бір әлеуметтік қатынастармен бірлікте физикалық жаттығулардың белгілі бір жиынтығы.

Дене шынықтырумен және спортпен шұғылдану осы қызмет түріне тән құралдар мен әдістердің көмегімен оқушылардың жасына, жынысына, біліміне, антропометриялық, физиологиялық және басқа да жеке сипаттамаларына сәйкес тәрбиелеу мен жетілдіруді жүзеге асырады. Әрбір жас кезеңі үшін физикалық және психологиялық сипаттағы белгілі бір қасиеттерді дамытатын белгілі бір құралдар мен әдістер, сондай-ақ дене шынықтыру кезінде психикалық және физикалық жетілдірудің ерекшеліктерін сипаттайтын жеке тұлғаның жас ерекшеліктерін сипаттау бар. Адам спортпен шұғылдану барысында өзін-өзі жетілдіре бастайды. Бұл жеке және әлеуметтік аспектілерде көрінеді. Жеке аспектіні іске асыру, тәрбиелеу және жетілдіру спортшыға спорттық және күнделікті іс-әрекетте қажет болатын білімді іздеу, өңдеу, жинақтау және жүйелеу кезінде пайда болады. Жеке аспект белсенді қозғалыс белсенділігі процесінде туындайтын ерікті қасиеттерді (табандылық, тыныштық, мақсаттылық, тәртіптілік, батылдық және т.б.) игеру кезінде жүзеге асырылады; әлеуметтік аспект белгілі бір физикалық және бәсекелестік белсенділік кезінде адамдардың бірлескен жұмысы – командалық жұмыс кезінде жүзеге асырылады және тәрбиеленеді. Бірлескен жұмыс кезінде адамдар үйлесімді дамыған тұлға үшін маңызды әлеуметтік-мәдени Дағдылар мен қабілеттерге ие болады, нәтижесінде олар күнделікті өмір үшін маңызды қасиеттерді қалыптастырады (адамгершілік, командалық жауапкершілік, өзара көмек, өзара түсіністік, коммуникативті бейімделу, үйлесімділік, жанжал жағдайларын шешу қабілеті және басқалар). Спорт адамның субъективті қажеттіліктерін ғана емес, сонымен қатар оның танымдық және шығармашылық әлеуетін дамытуға көмектеседі. Спорттың танымдық функциясы физикалық жаттығулар кезінде болатын биологиялық, биохимиялық, физиологиялық және биомеханикалық процестерді білу арқылы адамның орны мен оның қоғамдағы ролін анықтауға мүмкіндік береді. Шығармашылық қабілеттерін жүзеге асыру және адамның шығармашылық өмірге және күнделікті өмірге деген қажеттіліктеріне жауап беру жеке адамға өзін-өзі тануға көмектеседі. Спорттың құндылық аспектісі ақпарат алмасу және тәжірибе алмасу процесінде тұлғаны байытуға ықпал ететін коммуникативті функциялары арқылы көрінеді. Спорттағы қарым-қатынас аспектісі спортшының қоғаммен және оның институттарымен, жаттықтырушылармен, жарыс ұйымдастырушыларымен, Дәрігерлермен, ғылым өкілдерімен, басқа спортшылармен және спорт әуесқойларымен қарым-қатынасын қолдау мен нығайтуға жатыр. Бұл функцияның мәні-осы қарым-қатынастан жағымды эмоциялар алуға бағытталған бірлескен іс-әрекеттегі адамдардың қауымдастығын нығайту.

Дараландыру аспектісі-адамдардың физикалық өзін-өзі дамытуға физиологиялық және әлеуметтік қажеттіліктерін қалыптастыру және қанағаттандыру процесі. Болғанша қажеттілігін, адам риза емес, ол жай-күйі, реніш білдіреді, ол сұрайды оның белсенділік қанағаттандыру үшін өз арман мен қажеттіліктері. Басқаша айтқанда, қажеттілікті қанағаттандыру адамның қабілеттерін тікелей қалыптастыратын фактор болып табылады. Осылайша, адам өзін-өзі танытуды, өзін-өзі Растауды, тәуелсіздікті және еркін қызметті дамытады. Жан-жақты даму адам бостандығының шекарасын кеңейтеді, бірақ адамның дамуы мен білімсіз мағынасыз. Спортта жаңасын жасаумен байланысты жан-жақты дамудың, шығармашылық қызметтің шексіз мүмкіндіктері бар. Осының арқасында спортшы спорттық іс-әрекеттің стереотипімен болжанбаған басқа жағдайларда әрекет ету мүмкіндігіне ие болады. Спорттық іс - шаралар терең эвристикалық, шығармашылық ізденіс сипатына ие, бірден қабылданған дұрыс шешімдердің импровизациялық дәлдігін тәрбиелейді. Спорт әр адамға өзін-өзі көрсету, өзін-өзі растау және өзін-өзі жетілдіру үшін

шексіз мүмкіндіктер береді және адамдарға қарым-қатынас, жанашырлық пен қатысу қуанышын тудырады. Қазіргі заманғы спорт халықаралық ауқымдағы байланыстарды дамытуда да маңызды рөл атқарады, халықтар арасындағы өзара түсіністікті нығайтады, оларды жақындастырады, сондай-ақ сенімнің, өзара түсіністіктің, махаббат пен әлемнің тереңдеуіне ықпал етеді. Мұның бәрі дене шынықтыру мен спорттың белсенді үйлесімі адамның жеке басына жағымды әсер етеді, сондықтан біздің ойымызша, қазіргі уақытта дене шынықтыру жалпы білім беру мекемелерінде математика, Орыс тілі және тарих сияқты пәндермен қатар жүреді. Шетелдік саясаткерлер спортты бұрыннан бері қоғамды біртұтас ұлттық идеямен біріктіретін және өзіндік идеологиямен, жеңіске деген ұмтылыспен және өзін-өзі жетілдірумен толтыратын ұлттық хобби ретінде қарастырады.

Сонымен, ұлттық бірлікті нығайту және дені сау және жан-жақты дамыған ұлт құру үшін дене шынықтырумен және спортпен айналысайық.

Әдебиеттер:

1. В.М.Выдрин, Қазіргі қоғамдағы Спорт/ М.: дене шынықтыру және спорт, 1980.
2. Дене шынықтыру-адамзат мәдениетінің бір бөлігі. - Жергілікті желілік ресурстың мекенжайы (<http://www.unibassein.ru/trener/kurs/t1.html>)
3. Дене шынықтыру-адамзат мәдениетінің бір бөлігі. - Жергілікті желілік ресурстың мекенжайы (<http://www.unibassein.ru/trener/kurs/t7.htm>)
4. Спорттың әлеуметтік функциялары. - Жергілікті желілік ресурстың мекенжайы (https://m.studwood.ru/1175698/turizm/sotsialnye_funktsii_sporta)

Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті құқықтану кафедрасы, доцент тарих ғылымдарының кандидаты

Доцент, кандидат исторических наук, кафедра юриспруденции, Актобинский региональный университет им. К. Жубанова

Associate professor, PhD, department of jurisprudence, Aktobe regional university named after K. Zhubanov

3.3. НҰРЫШ / Z.Z. NURYSH

Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе Заң институты жалпы заң пәндері кафедрасының аға оқытушысы, құқық магистрі, полиция подполковнигі

Старший преподаватель, магистр права, подполковник полиции, кафедра Общеюридических дисциплин Актобинский юридический институт МВД Республики Казахстан им.М. Букенбаева

Senior lecturer, master of law, police lieutenant colonel, department of PSP, Aktobe law Institute of the ministry of internal affairs of the republic of Kazakhstan named after M. Bubenbayev

Қоғамның саяси жүйесінің институционалдык негізінің құқықтық реттелуі

Бұл мақалада қоғамның саяси жүйесінің институционалдык негізінің құқықтық реттелуі қарастырылған. Мемлекет қоғамның саяси жүйесінің басты элементі болып табылады, өйткені ол өзінің функцияларын жүзеге асыру процесінде барлық әлеуметтік институттардың (саяси партиялардың, қоғамдық ұйымдардың, жекелеген әлеуметтік топтардың және т.б.) мүдделерін ескеруі және нығайту керек. Мемлекеттің саяси жүйедегі мәселесі қоғамдағы ахуал тудыратын бірден бір жағдай. Қоғамның саяси жүйесі - әртүрлі әлеуметтік нормаларға, тарихи дәстүрлерге және қоғамның саяси режимінің қатынасына бағынатын қоғамның саяси ұйымдарының ажырамас, реттелген жиынтығы, саяси рөлдер, қарым-қатынастар, процестер, қоғам принциптері айқын. Қазіргі кездегі саяси билікті және қоғам мен мемлекет арасындағы қарым-қатынасты ұйымдастыруды қамтиды. Қазіргі жүйе бірдей әрекеттер мен институттарда бір-біріне қарама-қайшы келетін түрлі идеяларды, дәуірлерді, үрдістерді, әртүрлі және әртүрлі реформаларды және өзгерістерді, сондай-ақ кумулятивтік әсері көп жағдайда оны бірегей дәм береді және бір мезгілде айырады оның логикалық байланысы мен мәдени концептуалдылығын айқындайды. Қазіргі заманғы жүйе өзгеру жағдайында, динамиканың артуы, оның жұмыс істеуі және қоршаған ортаның талаптары мен талаптарына жауап беруде елеулі қиындықтар бар. Біздің елімізде кездесетін өзгерістер саяси және экономикалық жүйелерді қамтиды. Бір жағынан, нарықтық экономикадағы салыстырмалы түрде дамыған қоғам ғана бәсекелестікке негізделген демократияны тиімдірек етеді, ол мүдделер мен мемлекет ішіндегі бейтараптық теңдестіру үдерістеріне бағытталған.

Түйінді сөздер: қоғамның саяси жүйесі, мемлекет, саяси партия, құрылым, қоғамдық ұйымдар.

Правовое регулирование институциональной основы политической системы общества

В данной статье рассматривается правовое регулирование институциональной основы политической системы общества. Государство является главным элементом политической системы общества, поскольку в процессе осуществления своих функций должно учитывать и укреплять интересы всех социальных институтов (политических партий, общественных организаций, отдельных социальных групп и др.). Проблема государства в политической системе-одно из условий, создающих ситуацию в обществе. Политическая система общества-это целостная, упорядоченная совокупность политических организаций общества, политические роли, отношения, процессы, принципы общества, подчиненные различным социальным нормам, историческим традициям и отношению политического режима общества. Включает в себя организацию политической власти и отношений между обществом и государством в настоящее время. Современная система в одних и тех же действиях и институтах противопоставляет друг другу различные идеи, эпохи, тенденции, различные и различные реформы и изменения, а также кумулятивный эффект во многом придает ей неповторимый колорит и одновременно выделяет ее логическую связь и культурную концептуальность. Современная система находится в состоянии изменений, нарастания динамики, ее функционирования и серьезных трудностей в удовлетворении требований и требований окружающей среды. Изменения, которые происходят в нашей стране,

охватывают политическую и экономическую системы. С одной стороны, только относительно развитое общество в рыночной экономике делает демократию более эффективной, основанной на конкуренции, ориентированной на процессы балансирования интересов и нейтралитета внутри государства.

Ключевые слова: политическая система общества, государство, политическая партия, структура, общественные организации.

Legal regulation of the institutional framework of the political system of the Republic of Kazakhstan

In this article, the legal regulation of the institutional framework of the political system of society is considered. The state is the main element of the political system of society, since it must take into account and strengthen the interests of all social institutions (political parties, public organizations, individual social groups, etc.) in the process of performing its functions. The problem of the state in the political system is the only one that creates a situation in society. The political system of society is an integral, ordered set of political organizations of society, subject to various social norms, historical traditions and the attitude of the political regime of society, political roles, relationships, processes, principles of society are obvious. Modern political power and the organization of relations between society and the state. The modern system defines its logical connectedness and cultural conceptuality, which in the same actions and institutions are divided into different ideas, eras, trends, various and diverse reforms and changes, as well as cumulative influence in many ways gives it a unique flavor and simultaneously deprives it of its unique flavor. The modern system is in a state of change, there are serious difficulties in increasing dynamics, its functioning and meeting the requirements and requirements of the environment. The changes that occur in our country include political and economic systems. On the one hand, only a relatively developed society in a market economy makes a democracy based on competition more effective, focused on processes of balancing interests and neutrality within the state.

Keywords: political system of society, state, political party, structure, public organizations.

Қоғамның саяси жүйесіндегі мемлекеттің алатын орны өте зор, өте жауапты[1,87]. Өйткені, мемлекет қоғамның саяси жүйесінің басты буыны саяси биліктің тұтқасын ұстаушы және оны жүргізуші. Мемлекеттің пайда болуы, мәні атқаратын қызметі құрылымдық түрлері кіреді. Мемлекет қоғамның саяси жүйесінің қызмет жасауын қамтамасыз етуші. Мемлекет ұғымы кең мағынада алғанда, жоғары билік органдардың құзырындағы белгілі территориялық аумақта орналасқан бүкіл елді халықты қоғамды қамтиды. 20-шы ғасырдың соңында бұрынғы КСРО аумағында қалыптасқан жаңа тәуелсіз мемлекеттердің көпшілігі, сондай-ақ бұрынғы социалистік лагерь бірегей тарихи өзгерістердің ортасында болды. Тоталитарлық режимдерді либералды-демократиялық режимдермен алмастыру, олар орталықтандырылған жоспарланған социалистік экономикадан нарықтық экономикаға жеке меншік, жеке еркіндік және бәсекелестік қағидаттарына негізделген көшу жолына кірді Бұл жаңа жол, реформалардың көптеген элементтері бұрын басқа елдермен сыналғанымен, жаңа әлеуметтік-саяси жүйелердің саяси, әлеуметтік және институционалдық экономикалық реформалардың проблемалары секілді әлдеқайда күрделі болатындығын көрсетті. Осы ғылыми тақырыпты анықтау барысында Қазақстанның заң саласының білікті мамандарының мемлекет мәртебесі, құзіреті және республикамыздың саяси жүйесінің жайлы жазған жұмыстарымен таныстық. Олар: Ғ. Сапарғалиев, И.Рогов, Е. Кубеев, В. Мамонов, М. Самалдықов, Қ. Мами, З. Аюпова, А.Черняков. Кез келген жүйені толықтай ашып көрсету мақсатында міндетті түрде шетел ғалымдарының жұмыстарымен танысқан абзал. Саяси жүйе ұғымын саяси ғылымдар жиырмасыншы ғасырдың орта шенінен қолдана бастады. Саяси жүйелер теориясының негізін қалағандар американ саясаттанушылары Д.Истон мен Г.Алмонд. Д.Истон өзінің «Саяси жүйе», «Саяси өмірді жүйелік талдау» атты еңбектерінде саяси жүйені сырттан келетін импульске жауап беретін дамып және өзін-өзі реттеп отыратын организм ретінде қарастырады. Г.Алмондтың «Салыстырмалы саяси жүйелер» деген мақалаларында саяси жүйе институттар мен мәдениеттің бірлігі деген тұжырымға басты назар аударған. Көптеген шетелдік зерттеушілер қоғамды демократияландырудың жалпы үрдістерін анықтауға тырысады, бірақ олар өздерінің арнайы зерттеуін талап етеді, нақты қоғамның нақты ерекшеліктерінің мемлекеттік басқарудың ұлттық моделін қалыптастыруға

және олардың мемлекеттік саясаттың мазмұны мен мазмұнына әсер ету механизмін анықтау болып табылады.

Осы проблемаға күмәнданбаған ғылыми қызығушылық, сондай-ақ, әлемдік тәжірибе көрсеткендей, демократияға көшу өзі институционализацияны және түпкілікті мақұлдауды қамтамасыз етпейді. Тарих шиеленістің өсуіне көрінеді әлеуметтік қатынастар демократиялық өзгеріс амплитудасы тән тұрақсыздық, экономикалық құлдырау, жаңа демократиялық жаңғырту жүйелерін де-заңдылығы әкелуі мүмкін барлық оның реформалар, жоғары әлеуметтік шығындарды кезең үшін мемлекеттерге көшу көрсетеді. Сондықтан, зерттеу диалектикалық мемлекеттік саясат және демократияландыру процесінің қарым-қатынас және сапалы жаңа, «ашық» қоғам қалыптастырудағы мемлекеттің рөлін зерттеу контекстінде тиісті.

Жаңа саяси, әлеуметтік-экономикалық жүйені, трансформациялаудың мемлекеттік саясатының негізгі легитетін заңды түрде қалыптастырудың қуатты механизмі - елдің Конституциясы, қоғамның Негізгі Заңы. Трансформациялау процесі «жоғарыдан» қайта құру моделі жағдайында мемлекеттік ішкі саясат пен демократияландыру процесінің табиғаты мен мазмұны арасындағы диалектикалық өзара байланысты анықтауға болады. Ішкі саясат диалектикасы және қоғамды демократияландыру үдерісі аясында өтініш беруші институционалдық құралдарды, операцияларды және демократияландыру процедураларын, осы үдерістерді басқаруды, қажетті жағдайларды, факторларды және ресурстарды (адами, ақпараттық, кадрлық білім және т.б.) басқаруды қамтитын қарым-қатынастың интегралды динамикалық жүйесін түсінеді, сондай-ақ оның экономикалық, әлеуметтік және саяси салдарларының жиынтығы қоғамға әсер етіп, өзгеріп отырады. Посткоммунистік қоғамдарды демократияландыру процесі ұлттың мемлекеттің ішкі саяси өміріндегі іргелі кезекті білдіреді[2,74]. Ол қоғамның келісімімен және оның көпшілігінің мүддесі үшін экономиканың, қоғамның саяси және әлеуметтік саласының түбегейлі реформасын жүзеге асыратын өтпелі саяси режимді құруға бағытталған. Демократиялық табыстың себептері арасында транзит, маңызды орындардың бірі. Саяси процесті жүзеге асыратын элита нақты түсінік оған қол жеткізудің мақсаттары мен әдістері қажет тиісті стратегия әзірлеу. Сонымен бірге, транзиттік нәтижелерді талдау Қазақстанның саяси реформаларының стратегиясын көрсетедірұқсат етілмеген кейбір кемшіліктер мен кемшіліктер бар бірақ барлық мақсаттарды шешеді. Оларға мыналар жатады келесі:

- конституционализм қағидасы толығымен орындалмаған;
- сот билігінің нақты тәуелсіздікке жеткенше,

Құқық үстемдігі қағидаты заңның үстемдігін, құқықтарын және бостандықтарын қорғауды қамтамасыз етеді;

- жеке адамның және мемлекеттің теңдігі үшін құқықтық негіз әзірленбеген, бұл мемлекет тарапынан жеке құқықтардың бұзылуына (бюрократияға) жиі әкеп соғады;

- мемлекеттік басқарудағы азаматтық қатысудың шектелуі, жергілікті өзін-өзі басқарудың болмауы;

- нақты саяси бәсекелестіктің әлсіздігі;

- азаматтық қоғамның және оның институттарының әлсіздігі;

- тәуелсіз бұқаралық ақпарат құралдары аз дамыған, бұл дегенімізбалама пікірлер мен көздерге қол жеткізуді шектеуақпарат;

- оппозицияны жүйелік интеграциялау тетігі нашар құрылғансаяси диалог мәдениеті дамыған;

- Демократиялық мәдениет нашар дамыды, оның ішінде демократиялық және жүйелі түрде демократиялық енгізу мемлекет массасының идеологиясы; демократия өмір салтын емес, институттардың жиынтығы ретінде ұсынылады;

- мемлекеттің бір бөлігінің «ұқыптылықпен» күресу жеткіліксіз мүдделері демократияландыруға кедергі келтіретін олигархиялық капиталмен бюрократия;

- иелердің кең қабаты құрылған жоқ демократиялық идеологияны ұстаушылар;
- жеке меншікті (демократияның экономикалық негізін) қорғау үшін берік кепілдіктер жоқ;
- манипуляциялық (делегаттық) демократия моделін қалыптастыру үрдісі байқалды.

Республиканың жетістіктері бойынша қалыптасуға қатысты шешім қабылданды нарықтық қатынастарды тиісті нормативтік реттеу негізі, Қазақстанның тұрақты экономикалық даму траекториясы туралы тұжырымдамасы, әлеуметтік тұрмыс деңгейінің көтерілуі, қалыптасуы көппартиялы жүйе мен плюралистік қоғам, әлеуметтік тұрақтылықты сақтау, тәуелсіздікті нығайту және т.б. мемлекеттік егемендік[3,69].

Сонымен бірге бұл жетістіктерді іргелі деп тану ел дамуына қатысты соңғы жылдарда атап өткен жөн басқа жүйелік міндеттерді жүзеге асыра алды олардың шешімдері заманауи мемлекеттің пайдасына байланысты және қоғамдар. Қазақстан Республикасының саяси құрылысы жүйесіндегі президенттік тіке енді басымдықты иеленеді қолданыстағы Конституция нормаларымен анықталады. Саяси жүйе мемлекеттік билікті пайдалануды және мемлекетте азаматтардың байланыстарын ұйымдастыратын құндылықтар жүйесі мен мемлекеттік институттар ретінде айқындалады. Ол төрт партияның бірлігін білдіреді:

- 1) институционалдық (қоғам, саяси ұйым және қоғамның саяси ұйымын құрайтын басқа да ұйымдар);
- 2) нормативтік (заң, саяси нормалар мен дәстүрлер және т.б.);
- 3) функционалдық (саяси режимнің негізін құрайтын саяси қызметтің әдістері);
- 4) идеологиялық (саяси сана, осы қоғамдағы басым идеология).

Саяси жүйенің құрамын көрсетуге осындай көзқарасты бөлісу үшін келесі құрамдас бөліктерді ажырату керек:

- 1) саяси құрылым - саяси ұйымдар, институттар мен олардың арасындағы қатынастар жиынтығы;
- 2) конституциялар, партиялардың жарғылары мен бағдарламалары, саяси дәстүрлер мен саяси процестерді реттеу рәсімдері түрінде қолданыстағы және әрекет ететін саяси және құқықтық нормалар;
- 3) қоғамдағы саяси билік жүйесінің жұмыс істеуін, трансформациялануын және қорғалуын қамтамасыз етуге бағытталған адамдардың әртүрлі іс-әрекеттерін қоса алғанда, саяси қызмет;
- 4) саяси сана мен оның құрамдас бөліктері идеология және саяси психология.

Мемлекеттік - саяси жүйенің басты элементі, оның басты функциясын - құндылықтарды авторитарлы бөлуді жүзеге асырады. Біз оның ең маңызды ерекшеліктерін бөліп аламыз.

Біріншіден, әлеуметтік айырмашылықтар, олар пайда болған мүдделер қақтығысы болған кезде қоғамды біріктіру мүмкіндігі. Мемлекет негізінен әмбебап мүдделер саласында әрекет етеді. Егер бұл саладан кетсе, онда ол мемлекет бола бермейді және өз қызметін әлеуметтік қатынастарды беделді реттеу ретінде атқармайды.

Екіншіден, мемлекет билік болып табылады, әлеуметтік мәжбүрлеу, санкцияларды белсенді пайдалану - көтермелеу және жазалау.

Үшіншіден, осы нормалардың ішінде мемлекет заңдар мен заңдарға ерекше мән береді.

Төртіншіден, бұл мемлекеттік биліктің қоғамдық сипаты, ортақ істерді басқаруы, басқа адамдарға мемлекеттік органдарға және олардың қызметкерлеріне билік етуге ерікті немесе мәжбүрлі түрде беру.

Бесіншіден, мемлекет нақты және айқын шектеулі саяси кеңістікте жұмыс істейді. Ол географиялық шектеулері бар: оның билігі кеңейтілетін аумақ және адамның лимиттері: заңмен бекітілген құқықтарға және оған қатысты міндеттерге ие мемлекет азаматтарына

қатысты. Басқару нысаны бойынша, яғни, мемлекеттің жоғарғы билігін ұйымдастыру әдісіне сәйкес олар республикалар бола алады - билік органдары мен монархияны сайлаған - бір адамның жоғары басшылығы бар[4,2].

Мемлекеттік құрылым нысанына сәйкес - құрамдас бөліктерді ұйымдастыру - біріккен (унитарлық), біріктірілген және конфедерацияланған мемлекеттер. Мемлекеттің маңызды сипаты - саяси режим - техника жиынтығы, саяси билікті іске асыру әдісі. Саяси режим демократиялық, авторитарлық немесе тоталитарлық болуы мүмкін. Үкімет монархиялық нысаны. Монархия - бұл мемлекеттің басшысы - мемлекеттік органды мұрагерлікке және өмірге (патша, император, сұлтан және т.б.) арнаулы құрметке ие және қабылдаған адам. Әлемдегі монархиялардың саны өте үлкен: егер біз олардың арасында Британдық Достастықтың мүшелері деп санасақ, онда британ монархы Генерал-губернатор болып табылады, олар әлем мемлекеттерінің алтыншы қатарын құрайды. Жалпы даму үрдісі монархиядан республикаға демократиялық нысан ретінде өтуді көрсетеді. Дамыған елдерде монархия елдегі саяси режимге әсер етпейді, ал көптеген дамушы елдерде монархия, феодалдық мекеме бола отырып, демократияның дамуын шектейді.

Конституция - кез келген мемлекеттің негізгі құқықтық актісі. Оның үстіне, конституция - қоғам, мемлекет бар, соған сәйкес әлеуметтік келісімшарт болып табылады. Өз кезегінде Әлеуметтік келісімнің негізгі компоненті - әлеуметтік-саяси құрылым. Осы тұрғыда Конституция Қазақстан Республикасының саяси институттарының құрылуы мен жұмыс істеуі үшін негізгі бағдарламалық құжат болып табылады. Мемлекетіміздің саяси институттарын қалыптастыру мен дамытудың конституциялық ережесі үш негізгі кезеңнен өтті. Қазақстанның саяси жүйесін конституциялық дамытудың бірінші кезеңі оның 1993 жылғы алғашқы тәуелсіз Конституциясы деп санауға болады. Тәуелсіздік алғаннан кейін біз барлық әлеуметтік-саяси саланы жаңғырту қажеттілігіне ұшырады. КСРО-дан мұраға қалған саяси және экономикалық институттар уақыттың, қоғамның мүдделеріне сай келмеді. Біздің қоғамға жоғары дамыған мемлекеттердің, әлеуметтік және саяси институттардың тәжірибесіне сүйене отырып, жаңа қажет болды. Бірақ осы ауқымды стратегиялық тапсырманы орындау үшін жаңа Конституцияны әзірлеу және қабылдау қажет болды. Оны қабылдас бұрын, біздің әлеуметтік-саяси жүйе негізінен кеңестік типтегі саяси институттардың аясында жұмыс істеді.

Тәуелсіз Қазақстанның тұңғыш Конституциясының жобасы бойынша жұмыстар 1990 жылдың басынан бастап, 1993 жылдың 28 қаңтарына дейін, Қазақстан Республикасы Жоғарғы Кеңесінің тоғызыншы сессиясында қабылданған жоқ. Біріншісі - біздің еліміздің заңының негізі, ең алдымен, демократиялық, құқықтық мемлекеттің қағидаттарын ұстану арқылы жариялау арқылы әлемдік қауымдастықтағы Қазақстанның жаңа мемлекеттілігінің заңдылығын қамтамасыз етті. Сонымен бірге, 1993 жылғы Конституция жаңа тәуелсіз Қазақстанның өзі тапқан саяси шындыққа жауап бермеген біздің мемлекетіміздің саяси жүйесіндегі осындай форматты ұсынды. Осы Конституцияда өкілді билік негізсіз билік алды, ол биліктің басқа салаларының қуат әлеуетінен асып түсті - бірінші кезекте атқарушы. Сол кезде көптеген өңірлердегі халықтың этникалық құрамының елеулі сәйкессіздігі жағдайында; әлеуметтік-экономикалық құрылымдағы өзгерістер, биліктің өкілдік тармағының үстемдігі саяси жүйедегі жағдайды тұрақсыздандыру, әлеуметтік-экономикалық реформалардың құлдырауы қаупін тудырды. Демек, биліктің атқарушы және заң шығарушы салалары арасындағы қақтығыс пайда болды, бұл сайып келгенде, қазіргі Қазақстанның өзі тапқан әлеуметтік және саяси шындықтарға сай келетін жаңа Қазақстан Конституциясын қабылдау қажеттілігіне әкелді. Жаңа Негізгі заң біздің мемлекетіміздің саяси үдерісінде азаматтық қоғамның рөлін бірте-бірте кеңейту арқылы тұрақты саяси даму бағдарламасына айналуы керек болатыны анықталды. Бұл қажеттілік Қазақстандағы азаматтық қоғам институттарының және азаматтық қоғамның әлсіз дамуымен негізделген[5,217]. Осылайша біздің мемлекетіміздің саяси жүйесін конституциялық реформалаудың

екінші кезеңі басталды. 1995 жылғы 30 тамызда республикалық референдумда жаңа конституция қолданылды, ол биліктің барлық салаларының жұмысын үйлестіруші ретінде президенттің күшті институтын қалыптастырды. Осы Негізгі Заңда жаңа үлгідегі алғашқы қазақстандық саяси және әлеуметтік-экономикалық институттардың конституциялық негізі қаланды.

Тұтастай алғанда, саяси жүйенің жаңа, отандық түрін тестілеу мемлекеттің қоғамдық ұйымдармен саяси партиялар түрінде интерактивті қарым-қатынастарын кеңейту қажеттілігін көрсетті. Бұл қадам саяси тұрақтылық кепілі ретінде президенттік тік биліктің параллельді нығайып, тікелей азаматтық саяси қатысуды біртіндеп кеңейтудің логикасына сай келеді. Қоғамның саяси жүйесінің сипаты мен ерекшеліктері оның элементтеріне, ең алдымен әлеуметтік-саяси қатынастарды реттейтін және делдалдық ететін әлеуметтік нормаларға байланысты болуына себеп болады[6,116]. Заң әдебиетінде идея «саяси норма» сияқты нәрсенің қалыптасуы туралы айтылды. Ф.М. Бурлатскийдің «саяси норма» саяси өмірде адам мінез-құлық ережелерін белгілейді. Бұл тұжырымдамада ол саяси қағидаларды және құқықтық нормаларды, саяси дәстүрлерді, саяси мінез-құлық нормаларын және т.б. енгізеді. Саяси өмірге қатысты әлеуметтік нормалардың барлық түрлерін қамтитын ұжымдық тұжырымдамасы анық. Саяси өмірге, оның әртүрлі аспектілеріне тікелей байланысты, осы нормалар мен оларды біріктіретін ортақ нәрселердегі айырмашылықтарды анықтайтын саяси, дәлірек, әлеуметтік-саяси нормалар тұжырымдамасының ғылыми революциясына кіріспе олар реттейді. Әлеуметтік-саяси нормалар жүйесінде төрт негізгі топ бөлінуі мүмкін: құқықтық нормалар, кеден, корпоративтік нормалар мен мораль нормалары.

Саяси дәстүрлер мен әдет-ғұрыптардың, саяси партиялардың және қоғамдық бірлестіктердің нормативтерін және т.б. рөлін төмендетпей, қазіргі заманғы қазақстандық қоғамның саяси өмірін реттеудегі құқықтық нормалардың маңыздылығына назар аударамыз. Құқықтық нормалардың бұл ерекше рөлі, ең алдымен, мемлекеттік тетіктің ұйымдастырылуы мен жұмыс істеуінің негізгі реттегіші, қоғамның саяси жүйесінің басқа элементтерінің өзара әрекеттесуі болып табылады.

Саяси өмір саласын реттейтін құқықтық нормалар қатарында Қазақстан Республикасы Конституциясының нормалары біздің еліміздің құқықтық жүйесіндегі ресми заң үстемдігінен ғана емес, сондай-ақ саяси жүйеге тән көптеген жалпы принциптерді қамтитындықтан маңызды болып табылады. Басқа заңдар мен нормативтік актілердегі нормаларға қарағанда, конституциялық нормалар ең айқын саяси мазмұнға ие. Саяси жүйені шындықтан жиі айырмашылығы бар ресми түрде қолданыстағы конституциялық нормалар негізінде бағалауға болмайды. Басқаша айтқанда, нақты «тірі» конституция саяси конституциядан - саяси жүйенің негізін көрсететін белгілі бір елдегі нақты тәртіпті ажыратуға тиіс.

С.К.Амандықованың пікірінше, демократиялық қоғамда конституциямен құрылған билік тетігі әрдайым ымыраға айналады, өйткені әртүрлі саяси күштер билікке қарсы күреске қатысады немесе басқарады. Көптеген мәжбүрліктерге итермелеп, бірақ әлі де өз еркімен мәжбүрлейтін бұл ымыра күш қолданудың емес, заң негізінде билік пен еркіндік мәселесін шешуге ортақ мүдделілік танытады. Демек, конституция, егер күшті сынып болса, ол азаматтық келісім мен зорлық-зомбылыққа қарсы тұрса да, біреудің мүддесінде әрекет ете алмайды. Билік, тіпті авторитарлық және тоталитарлық режимдерде, нақты демократиялық емес конституцияларды қабылдау қаупін тудырмайды, шынайы мақсаттарды сыртқы саяси әрекеттерге аударады. Шешім іздестіруге билік механизмін құру кезінде, бірақ конституцияның негізгі мақсаты - адамның құқықтары мен бостандықтарын қорғауды анықтау кезінде жол берілмейді.

Қоғамның саяси жүйесі - билікті жүзеге асыру, қоғамды басқару арқылы қызмет ететін нақты нормалар мен қағидалар шегінде әрекет ететін өзара әрекеттесетін және

қоғамның басқа да институттарының жиынтығы. Саяси жүйе мыналарды қамтиды: мемлекет; саяси партиялардың жасушалары; барлық қоғамдық бірлестіктер, қозғалыстар. Саяси жүйе мемлекеттік және қоғамдық ұйымдардың және мемлекеттік органдардың көмегімен жүзеге асырылады. Саяси жүйенің құрамдас бөліктері: саяси байланыстар жиынтығы; жүйенің құрылымдық элементтері арасында дамитын саяси қатынастар; елдің саяси өмірін реттейтін саяси нормалар мен дәстүрлер; жүйенің идеологиялық және психологиялық сипаттамаларын көрсететін саяси сана; саяси бірлестіктердің өкілдері немесе мүшелері ретінде белгілі бір адамдардың әрекеттерін қамтитын саяси қызмет. Саяси құрылымды саяси, мемлекеттік ұйымдар, мекемелер, институттар мен олардың арасындағы қатынастар ұсынады. Ол саясат саласындағы адамдар арасында қалыптасқан қарым-қатынастардың тұрақты, тұрақты жағын көрсетеді.

Әдебиеттер:

1. Жамбылов Д. Саясаттану: оқулық.. - Алматы: Жеті жарғы, 2005. - 280 б.
2. Общая теория права и государства. - М.: Юрист, 1996. - С.74.
3. Әбсаттаров Р. Б. Саяси режимдер: жүйелік талдау. // Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті. Хабаршы. «Әлеуметтік және саяси ғылымдар» сериясы. №2(10), 2005. -69-99 бб.
4. Әлісұлтан Құлнбай:«Саяси реформалар бірінші кезекте қоғам үшін керек» // Егемен Қазақстан 20 қараша 2009ж -2б.
5. Нысанбаев А., Машан М., Мурзалин Ж., Тулегулов А. «Эволюция политической системы Казахстана» в 2-х томах. – Алматы: Главная редакция «Қазақ энциклопедиясы», 2001. 1-том. -352 с
6. Монтескье Ш.Л. Заңдар рухы туралы. Ауд.А.Құлсариева. –Алматы: «Үш Қиян», 2004. - 784 б.

Ж. К.КАИРБАЕВ / ZH.K.KAIRBAEV

Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты ДШ кафедрасының аға оқытушысы, полиция капитаны

Актюбинский юридический институт МВД Республики Казахстан имени М.Букенбаева старший преподаватель, кафедры ФП капитан полиции

Н.А.ТАЛАСБАЕВ / N.A.TALASBAEV

Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты ДШ кафедрасының аға оқытушысы полиция капитаны

Актюбинский юридический институт МВД Республики Казахстан имени М.Букенбаева старший преподаватель кафедры ФП капитан полиции

Aktobe law institute of the ministry of internal affairs of the republic of Kazakhstan named after M.Bukenbaev senior lecturer of the department of fp police captain Aktobe law institute of the ministry of internal affairs of the republic of Kazakhstan

Спортшыға арналған спорттық мансапты аяқтау

Бұл мақалада спортшылардың спорттық мансабының тұжырымдамасы қысқаша қарастырылады, сонымен қатар болашақта спорттық мансаптың адамға әсері мен негізгі кезендері ашылады.

Түйінді сөздер: кәсіби спорт, спорттық қызмет.

Завершение спортивной карьеры для спортсмена

В данной статье вкратце рассматривается понятие спортивной карьеры спортсменов, так же раскрываются основные этапы и влияние спортивной карьеры на человека в дальнейшем.

Ключевые слова: профессиональный спорт, спортивная деятельность.

Completion of a sports career for an athlete

This article briefly examines the concept of athletes' sports career, as well as reveals the main stages and the impact of a sports career on a person in the future.

Keywords: professional sports, sports activities.

Профессиональный спорт в нашей стране появился не так уж и давно. Его развитие дало начало появлению научных исследований, открывающих сущность различных аспектов спортивной карьеры.

Исследования показывают, что профессиональная спортивная карьера представляет собой многолетний спортивный процесс, направленный на проявление высоких спортивных достижений и непрерывное спортивное продвижение вперед. Спортивная деятельность достаточно трудна и реализуется в экстремальных условиях спортивного характера. Овладение спортивной деятельностью происходит в течении всей спортивной карьеры спортсмена. Это непрерывный и многоэтапный процесс. Не смотря на то, что в последнее время проблема спортивной карьеры спортсменов неоднократно составляла предмет изучения спортивных специалистов, она еще и остается мало изученной. Осуществленные за последние десятилетия исследования позволили получить представления о том, что собой представляет спортивная карьера и каковы отличия от других карьер. Одним из специалистов который полагал, что спортивная карьера состоит четырех этапов был Борис Герасимович Ананьев (1907-1972гг.), который условно разделил их на подготовку, старт, кульминация и финиш.

Подготовка включала в себя выбор профессии и базовое профессиональное обучение тем самым затрагивая юношеский возраст и раннюю взрослость.

Старт – это начало собственно трудовой деятельности и адаптации к профессии от 23 до 30 лет. Кульминация – этап самых высоких достижений в профессии, отражающихся в социальном статусе личности – от 30 до 40 - 45 лет.

Финиш связан с подготовкой к уходу на пенсию и пенсионной адаптацией – от 50 до 60-65 лет. Данный этап деления карьеры является универсальным, а так же подходит к любой профессиональной карьере. Однако в спортивной карьере употребляется своя специфика. Спортивная карьера начинается еще в дошкольном возрасте, и заканчивается также рано по критериям профессий, не имеющих подход к спорту [1].

Спорт является одним из самых энергоемких видов деятельности, поэтому он крепко связан с человеческим резервом. А так же, для спорта требуется намного больше условий конкуренции, чем в других областях деятельности. Спортивная карьера не всегда является профессиональной в смысле постоянной прибыли, но всегда – в смысле профессионального отношения к делу. Для спортивной карьеры характерна относительная неопределенность момента ухода, его зависимость не столько от возраста, сколько от динамики спортивных результатов и многих других причин – в противоположность типичному для большинства профессий уходу на пенсию по возрасту. У спортсмена есть возможность продлить свою спортивную карьеру за счет смены спортивного амплуа или вида спорта. Во многих профессиях аналогичные возможности весьма ограничены.

С помощью спорта, благодаря его экстремальным условиям, есть возможность обнаружить все богатство человеческой природы. Он более разносторонне формирует возможности человека в самом широком смысле, чем большинство других профессий. К примеру, спортсменам легче адаптироваться в бизнесе, так как конкуренция их мотивирует. Таким образом, спортивная карьера закладывает действительный домысел перехода к другой профессиональной карьере, что имеет огромное значение, поскольку она обычно завершается в период, очень далекий от пенсионного возраста [2].

Спортивная деятельность – это многолетний труд спортсмена, достигающий высоких итогов с целями и задачами конкретного этапа многолетней профессионализации спортсмена.

И в заключении хотелось бы, сказать о немаловажном значении спортивной карьеры для спортсмена и о влиянии на человека в дальнейшем. Можно сказать одно, даже если спортивная карьера закончилась для спортсмена он продолжает воплощать идеи в реальности и во всем этом ему будет помогать многолетний профессиональный спортивный опыт, присутствие духа и оптимизма. На примере хотелось бы, сказать о некоторых бывших спортсменах, закончившие спортивную карьеру весьма удачно, ставшие при этом не плохими предпринимателями, бизнесменами, обслуживая определенную сферу деятельности проявили себя с хороших сторон.

Литература:

1. Ильин Е.П. Психология спорта. - Питер, 2010
2. Родионов А.В. Психология физического воспитания и спорта. – М., 2010

Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты қызметкерлерінің біліктілігін арттыру және қайта даярлау факультетінің оқытушы-әдіскері, полиция капитаны

Преподаватель-методист факультета повышения квалификации и переподготовки кадров Актыбинского юридического института МВД Республики Казахстан имени М.Букенбаева, капитан полиции

Teacher-methodologist of the faculty of advanced training and retraining of personnel of the Aktobe law institute of the ministry of internal affairs of the republic of Kazakhstan named after M. Bukenbayev, police captain

Қашықтан оқу қазіргі педагогикалық технология ретінде

Бұл мақалада қашықтан оқытуды ұйымдастыру, ерекшеліктері, білім деңгейін бақылау үшін бұл түрді қалай пайдалануға болатыны туралы сұрақтар қарастырылады. Қашықтан оқыту мен дәстүрлі оқытудың айырмашылығы көрсетілген. Оқытудың бұл түрінің артықшылықтары мен кемшіліктері атап өтілді.

Түйінді сөздер: қашықтан оқыту, қашықтан оқыту, қашықтан оқытуды жүзеге асыру формалары, қашықтан оқытудың құрамдас бөліктері, дәстүрлі оқыту.

Дистанционное обучение как современная педагогическая технология

В данной статье рассматриваются вопросы об организации, характеристике дистанционного обучения, как с помощью данного вида можно контролировать уровень знаний. Показаны отличия дистанционного обучения от традиционного. Отмечаются достоинства и недостатки данной формы обучения.

Ключевые слова: дистанционное обучение, дистанционное образование, формы внедрения дистанционного обучения, составляющие дистанционного обучения, традиционное обучение.

Distant learning as a modern pedagogical technology

This article discusses questions about the organization, characteristics of distance learning, how this type can be used to control the level of knowledge. The differences between distance learning and traditional learning are shown. The advantages and disadvantages of this form of education are noted.

Keywords: distance learning, distance education, forms of implementation of distance learning, components of distance learning, traditional learning.

Как мы знаем информационные технологии пронзили все сферы жизни человека, и сфера образования не является исключением. Одним из перспективных способов получения образования в наше время является дистанционное обучения, с помощью возможностей, которые предоставляют современные телекоммуникационные технологии и, в частности, сеть Интернет [1].

Использование интернет технологий и дистанционного обучения не является сейчас нововведением. На сегодняшний день данный вид обучения позволяет взглянуть на процесс получения образования с другой стороны. С появлением интернета у людей появилась возможность прямого доступа к различным ресурсам, находящимся в сети, появилась возможность быстро и качественно решить свои проблемы, не выходя из дома.

Потенциал таких технологий очень высок, именно поэтому ни одна область деятельности человека сейчас не функционирует без информационных технологий. Активное использование таких технологий в образовании определило место

дистанционному обучению. Но какой смысл скрывает в себе понятие «дистанционное обучение»? Дистанционное обучение - это «обучение с помощью средств телекоммуникаций, при котором субъекты обучения (слушатели, педагоги, тьюторы и др.), имея пространственную или временную удаленность, осуществляют общий учебный процесс, направленный на создание ими внешних образовательных продуктов и соответствующих внутренних изменений (приращений) субъектов образования» [2].

Дистанционное обучение строится на следующих принципах:

- принцип гибкости позволяет не посещать лекции и семинары в строго установленное время, а обучаться в любом месте в удобное для себя время. Благодаря этому принципу повышается доступность образования, т.е. практически каждый может позволить себе получать образование таким способом;
- модульный принцип обучения. Данный принцип позволяет строить учебные программы для каждого обучаемого отдельно, учитывая его подготовки и потребностей;
- принцип открытого обучения, предполагает, что в системе образования обучаемый ориентируется достаточно самостоятельно, при этом стремясь к достижению своих образовательных целей;
- принцип сознательности и активности предполагает понимание учащимся смысла усваиваемых им знаний и умений, а также, четкое понимание и представление своих целей [3].

В традиционных формах обучения любая проверка знаний обучаемого проводится для того, чтобы помочь ему выявить пробелы в обучении и адекватно оценить уровень знаний. Однако когда мы начинаем рассматривать дистанционное обучение как равноценный традиционному обучению способ подготовки квалифицированных специалистов, тогда может возникнуть проблема контроля знаний и умений.

Для оценки результатов познавательной деятельности обучающихся в дистанционном обучении применяются следующие формы контроля:

1. Письменный отчет – обучающимся в ходе изучения какой-либо темы курса дается задание на проведение исследования по этой теме. В установленные сроки обучающиеся должны предоставить отчет об итогах самостоятельной работы своим преподавателям;

2. Образовательный web-квест – это сайт, страницы которого связаны друг с другом и размещены в Интернете обучающимися в процессе создания учебного проекта. Сайт может включать в себя как страницы, созданные самими студентами по итогам проведенного исследования, так и ссылки на страницы других сайтов, логически связанные с изучаемым материалом;

3. Телеконференции являются неотъемлемой частью учебного процесса в дистанционном обучении по гуманитарным дисциплинам. Эта форма контроля применяется в качестве зачетной работы, когда есть необходимость в обсуждении изученной темы, а также выявлении глубины усвоения и понимания темы;

4. Проект заключается в том, что слушателю предоставляется некие исходные данные, по которым он должен что-то спроектировать – технологию, процедуру, объект;

5. Тестирование – одна из самых эффективных форм контроля, наиболее объективная, демократичная, массовая и экономичная во времени. Тесты позволяют в кратчайший срок проверить знания больших групп учащихся, выявить пробелы при изложении учебного материала и т.д [4].

Контроль учебной деятельности – это самый необходимый элемент процесса дистанционного обучения, имеющий особое значение с точки зрения управления познавательной деятельностью учащихся. Ведь признание за пределами учебного заведения выданных дипломов и сертификатов в первую очередь зависит от того, насколько реальными знаниями обладает их владелец.

Таким образом, можно выделить следующие плюсы дистанционного образования:

- обучение в индивидуальном темпе - скорость изучения устанавливается самим учащимся в зависимости от его личных обстоятельств и потребностей;
- свобода и гибкость - учащийся может выбрать любой из многочисленных курсов обучения, а также самостоятельно планировать время, место и продолжительность занятий;
- доступность - независимость от географического и временного положения обучающегося и образовательного учреждения позволяет не ограничивать себя в образовательных потребностях;
- мобильность - эффективная реализация обратной связи между преподавателем и обучаемым является одним из основных требований и оснований успешности процесса обучения;
- технологичность - использование в образовательном процессе новейших достижений информационных и телекоммуникационных технологий;
- социальное равноправие - равные возможности получения образования независимо от места проживания, состояния здоровья, материальной обеспеченности обучаемого;
- творчество - комфортные условия для творческого самовыражения обучаемого.

Но существуют и очевидные минусы:

- отсутствие очного общения между обучающимися и преподавателем. То есть все моменты, связанные с индивидуальным подходом и воспитанием, исключаются. А когда рядом нет человека, который мог бы эмоционально окрасить знания, это значительный минус;
- необходимость наличия целого ряда индивидуально-психологических условий. Для дистанционного обучения необходима жесткая самодисциплина, а его результат напрямую зависит от самостоятельности и сознательности учащегося;
- необходимость постоянного доступа к источникам информации. Нужна хорошая техническая оснащенность, но не все желающие учиться имеют компьютер и выход в Интернет;
- обучающиеся ощущают недостаток практических занятий.
- отсутствует постоянный контроль над обучающимися, который для российского человека является мощным побудительным стимулом [5].

Таким образом, дистанционное обучение это не средство замены преподавателя компьютерной программой, а средство взаимодействия с преподавателем на базе информационно-коммуникационных технологий. Дистанционная система обучения позволяет человеку не только усваивать знания, но и приобретать умения для их творческого применения, для получения новых знаний.

Данная система обучения рассчитана на большую самостоятельную познавательную деятельность слушателя, а это влечет за собой интеллектуальное и творческое развитие обучающегося. Данное направление предполагает использование современных средств и технологий обучения.

Литература:

1. Андреев А. А. Введение в Интернет-образование: учеб. пособие М.: Логос, 2003. –76 с.
2. Пугачев А. С. Дистанционное обучение – способ получения образования // Молодой ученый. — 2012. — №8. — С. 367-369. <https://moluch.ru/archive/43/5242/> (дата обращения: 21.01.2022).
3. Раззаков Ш.И., Нарзиев У.З., Рахимов Р.Б. Контроль знаний в системе дистанционного обучения//Молодой ученый.—2014.—№7.—С.70-73.—URL <https://moluch.ru/archive/66/10934/> / (дата обращения: 21.01.2022).
4. Андреев А.А. К вопросу об определении понятия «Дистанционное обучение» 2004.№4.
5. Ковальчук С.П. Дистанционное обучение. – М., 2005. – 156 с

Қазақстан Республикасы ІІМ Ақтөбе заң институты М. Бөкенбаев атындағы АІІБ кафедрасының оқытушысы полиция майоры

Актюбинский юридический институт МВД Республики Казахстан имени М. Букенбаева преподаватель кафедры АД ОВД майор полиции

Aktobe law institute of the ministry of internal affairs of the republic of Kazakhstan named after M. Bukembayev lecturer of the department of internal affairs police maior

Ақтөбе заң институтының COVID-19 жағдайында қашықтықтан оқытуды қолданудың практикалық тәжірибесі

Мақалада Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігі М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының COVID-19 жағдайында қашықтықтан оқытуды ұйымдастырудың оң тәжірибесі көрсетілген. Zoom жүйесін қолданудың артықшылықтарымен кемшіліктері анықталды.

Түйінді сөздер: пандемия, білім беру, санитарлық-эпидемиологиялық ахуал, алдын-алу, қашықтықтан оқыту, білім туралы ақпарат, бұқаралық іс-шаралар, тәжірибе, Zoom платформалары, Telegram, онлайн формат.

Практический опыт применения дистанционного обучения в условиях COVID-19 Актюбинского юридического института

В статье представлен положительный опыт Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан имени М. Букенбаева по организации дистанционного обучения в условиях COVID-19. Определены преимущества и недостатки использования системы Zoom.

Ключевые слова: пандемия, образование, санитарно-эпидемиологическая обстановка, профилактика, дистанционное обучение, учебные информации, массовые мероприятия, эффективная практика, платформы Zoom, Telegram, онлайн-формат.

Practical experience of using distance learning in the conditions of COVID-19 of the Aktobe Law Institute

The article presents the positive experience of the M. Bukembayev Aktobe Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan in organizing distance learning in the context of COVID-19. The advantages and disadvantages of using the Zoom system are determined.

Keywords: pandemic, education, sanitary and epidemiological situation, prevention, distance learning, educational information, mass events, good practice, Zoom platforms, Telegram, online format.

В целях обеспечения сохранности жизни и здоровья обучающихся педагогов, других работников организаций образования, а также для предупреждения распространения коронавирусной инфекции COVID-19 в период пандемии, объявленной Всемирной организацией здравоохранения в Казахстане были приняты меры по усилению санитарно-эпидемиологических и профилактических мероприятий в организациях образования, осуществляющих учебно-воспитательную деятельность, в том числе в высших учебных заведениях[1].

Не стал исключением и Актюбинский юридический институт МВД Республики Казахстан имени М. Букенбаева, где были приняты беспрецедентные меры по организации учебного процесса в условиях пандемии.

Опыт для Института новый, но вполне преодолимый. Все зависело от умелого и своевременного разрешения организационных вопросов руководства и личного состава Института. Особый порядок организации образовательного процесса был введен в

соответствии с требованиями распоряжения Премьер-Министра Республики Казахстан от 29 января 2020 года № 14-р «О мерах по недопущению возникновения и распространения коронавирусной инфекции на территории Республики Казахстан» [2], постановления Правительства Республики Казахстан от 12 марта 2020 года №19 «Об усилении мер по недопущению распространения коронавирусной инфекции в Республике Казахстан» [3], Приказа Министра образования и науки от 01.04.2020 года № 123 «Об усилении мер по недопущению распространения коронавирусной инфекции COVID-19 в организациях образования, на период пандемии» [4].

Во-первых, были приняты меры по усилению санитарно-эпидемиологических и профилактических мероприятий в Институте.

Во-вторых, курсанты и слушатели были переведены на дистанционный формат обучения;

- скорректированы календарно-тематические (краткосрочные, среднесрочные) планы;

- своевременно осуществлена структуризация учебных материалов с применением ссылок на веб-сайты, электронные библиотеки и другие.

В-третьих, запрещено проведение массовых мероприятий (праздничных, концертных, культурных, спортивных мероприятий, проведение конференций, семинаров и др.).

В-четвертых, минимизировано проведение совещаний и заседаний с профессорско-преподавательским составом.

В-пятых, программа курсов повышения квалификации сотрудников органов внутренних дел переведена в онлайн-формат.

В-шестых, руководством Института на постоянной основе проводится разъяснительная работа со всеми участниками образовательного процесса:

- об ответственности каждого за сохранение здоровья, о мерах предосторожности;

- об организации индивидуальной и (или) групповой работы с обучающимися, в т.ч. с применением информационно-коммуникационных технологий и т.д.

С 1 сентября т.г. в Институте, согласно учебному плану, началось проведение дистанционных занятий в онлайн-режиме для обучающихся на факультете профессиональной подготовки, а также продолжены занятия со слушателями факультета повышения квалификации и переподготовки кадров.

Институт располагает всеми необходимыми материально-техническими возможностями для проведения дистанционного онлайн-обучения.

С переходом на дистанционный формат обучения, в мессенджере Telegram ежедневно публикуются презентации, все материалы лекционных, семинарских и практических занятий.

Обратная связь канала, позволяет профессорско-преподавательскому составу контролировать учебный процесс курсантов факультета профессиональной подготовки и слушателей профессиональной подготовки и повышения квалификации.

В настоящее время, для проведения видеоконференций, онлайн-встреч и дистанционного обучения осуществляется с использованием платформы Zoom.

Zoom – это «масштаб» или «мера приближения». Слово Zoom - английское, перевести его можно как «фокусировка». Поэтому Zoom означает «приближение», а Zoomout - «отдаление».

Слово Zoom активно используется в контекстах фотографии и видеосъёмки.

Не менее важным этот термин является и в цифровой картографии, где для каждой карты в данный момент задаётся определённый масштаб - он же Zoom.

Если речь идёт о цифровых гаджетах, то величина оптического зума камеры - очень важный параметр, влияющий на качество съёмки. Оптический зум следует отличать от зума электронного, когда эффект приближения создается не оптикой, а увеличением пикселей [5].

Программа хорошо подходит для индивидуальных и групповых занятий, которая дает возможность обучающимся заходить с компьютера, планшета и телефона. Одновременно, представитель факультета профессиональной подготовки или любой, имеющий ссылку, идентификатор конференции может подключиться к видеоконференции.

Zoom содержит много опций для совместной работы: HD видеоконференция на 100 участников, 40 минут локальной записи одного мероприятия в формате MP4, чат, демонстрация экрана, белая доска, виртуальный фон – хромокей и многое другое [6].

Перед тем как, начать работать на платформе Zoom, с профессорско-преподавательским и переменным составом был проведен инструктаж.

Следует также отметить, что преподаватели Института активно применяют оптимальные и разнообразные виды работ (видеоуроки, самостоятельная работа, онлайн-курсы, чат-занятия, веб-занятия, телеконференция и др.), доступные информационно-коммуникационные технологии (электронный журнал, скайп, телеуроки, modul, Zoom, электронная почта, WhatsApp чаты, телеграмм и другие).

Вначале возникали определенные трудности, которые были связаны в основном с периодическим отключением программы, недостаточной слышимости, не четкого изображения. Данные проблемы, в основном были связаны с техническими вопросами и недостаточными навыками работы пользователей платформы Zoom. Такие трудности продолжались недолго.

Преподаватели, курсанты и слушатели быстро освоили навыки работы в дистанционном формате и адаптировались к новой системе. Конечно же, курсантам и слушателям было гораздо проще, так как они лучше ориентируются в пространстве новых технологий. Хотя на эту тему можно подискутировать, потому что здесь ответы могут быть неоднозначными.

Неоспорим тот факт, что система Zoom для онлайн-обучения, позволяет проводить дискуссии в реальном времени, общаться по заданным вопросам. Есть возможность, использовать интерактивную доску для презентации учебного материала. Удобна она и тем, что в ней имеется чат, в котором участники могут писать сообщения, передавать необходимые файлы. Преподаватель без особого труда, одновременно во время проведения занятия имеет возможность отслеживать всех участников конференции. Все занятия архивируются.

Обучающиеся находятся на ежедневной связи с педагогами, знакомятся с расписанием, темами, содержанием занятий через доступные средства связи. Ежедневно заходят в связи для получения учебного материала для самостоятельного изучения; самостоятельно выполняют задания, в том числе через доступные средства связи, которые установлены в Институте; представляют выполненные задания в соответствии с требованиями педагогов, отправив сканирование (или фото) выполненных заданий педагогу через доступные средства связи (электронная почта, WhatsApp чаты и др.). При этом соблюдают правила академической честности и принципы самоконтроля при выполнении учебных заданий.

Если на первых занятиях наблюдалось некая нервозность и растерянность как со стороны преподавателей, так курсантов и слушателей, то постепенно данный формат обучения стал обычной средой, где все участники довольно-таки свободно себя чувствуют и активно сотрудничают друг с другом.

Вместе с тем, дистанционный формат обучения позволяет форсировать условия учебного процесса, понимая при этом, что данный вопрос неоднозначный и при возврате к прежней системе обучения потребуются пересмотр и вынесение на общественное обсуждение, так как для более эффективного управления образовательным процессом в онлайн-режиме, преподавателю необходимо овладеть дополнительными познаниями

программного обеспечения, перебороть в себе страхи и убеждения в несовершенстве самой системы Zoom. В свою очередь, обучающимся, необходимо выработать жесткую-дисциплинированность по соблюдению самостоятельной подготовки и сроков выполнения заданий.

Кроме того, обучающиеся самостоятельно должны изучать учебный материал, указанный в онлайн-расписании; освоить минимально необходимую программу по государственному стандарту; успешно проходить промежуточные и итоговые аттестации.

Литература:

1. http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=123342
2. Распоряжение Премьер-Министра Республики Казахстан от 29 января 2020 года № 14-р «О мерах по недопущению возникновения и распространения коронавирусной инфекции на территории Республики Казахстан».
3. Постановление Правительства Республики Казахстан от 12 марта 2020 года №19 «Об усилении мер по недопущению распространения коронавирусной инфекции в Республике Казахстан».
4. Приказ министра образования и науки от 01.04.2020 года № 123 «Об усилении мер по недопущению распространения коронавирусной инфекции COVID-19 в организациях образования, на период пандемии».
5. <https://что-это-такое.ru/zoom>

A.C. МАХМУТОВ / A.S. MAKHMUTOV

Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе Заң институты ІІО Әкімшілік қызметі кафедрасының профессоры, полиция подполковнигі

Актюбинский юридический институт МВД Республики Казахстан им. М. Букенбаева преподаватель кафедры административная служба ОВД, капитан полиции

Aktobe law institute named after M. Bukenbayev of the ministry of internal affairs of the republic of Kazakhstan teacher of the department Administrative service of the department of internal affairs police captain

A.A. ТОКМУРЗИН / A.A. TOKMURZIN

Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе Заң институты ІІО Әкімшілік қызметі кафедрасының оқытушысы полиция капитаны

Актюбинский юридический институт МВД Республики Казахстан им. М. Букенбаева преподаватель кафедры административная служба ОВД, капитан полиции

Aktobe law institute named after M. Bukenbayev of the ministry of internal affairs of the republic of Kazakhstan teacher of the department Administrative service of the department of internal affairs police captain

«Полицияның әкімшілік қадағалау жүргізу қызметінің құқықтық маңыздылығы»

Әкімшілік полицияның ерекшеліктері туралы хабардар болуды арттыру мақсатында учаскелік инспектор әкімшілік учаскені тұрақты зерделеуіне мән береді. Сонымен қатар Қазақстан Республикасы ішкі істер органдарының жергілікті полиция қызметінің учаскелік полиция инспекторларының профилактикалық есебін жүргізуінің құқықтық негіздеріне тоқталған.

Түйінді сөздер: учаскелік полиция инспекторы, құқық бұзушы, қорғау нұсқамасы, профилактикалық бақылау, профилактикалық жұмыс.

«Правовая значимость деятельности полиции по проведению административного надзора»

В целях повышения осведомленности об особенностях административной полиции участковый инспектор уделяет внимание регулярному изучению административного участка. Также были затронуты правовые основы ведения профилактического учета участковыми инспекторами полиции Местной полицейской службы органов внутренних дел Республики Казахстан.

Ключевые слова: участковый инспектор полиции, правонарушитель, защитный инструктаж, профилактический контроль, профилактическая работа.

«Legal significance of the activities of administrative supervision of the police»

In order to raise awareness of the specifics of the administrative police, the District Inspector pays great attention to the constant study of the administrative area. They also touched upon the legal basis for maintaining preventive records of local police inspectors of the local police service of internal affairs bodies of the Republic of Kazakhstan.

Keywords: district police inspector, offender, protective order, preventive control, preventive work.

Қазақстан Республикасының ІІМ әкімшілік полиция қызметінің облыстық, аудандық, қалалық басқармалары мен бөлімдерінде және бөлімшелерінде қызмет атқаратын учаскелік полиция инспекторлары заңдылықпен тәртіпті қамтамасыз ету мақсатында әкімшілік қадағалауға алынған тұлғаларға өз қызметі шеңберінде бақылау жүргізе отырып, ұйымдық құрылымы жағынан азаматтардың жалпыға бірдей міндеттелген нормаларымен ережелерін, талаптарын орындауына қатысты немесе олардың қандай болмасын құқық

бұзушылықтардың алдын алу және жолын кесу, кінәлілерді әкімшілік жауаптылыққа - уақытылы тарту мақсатында жүргізілетін арнайы уәкілеттенген лауазымды тұлға ретінде Қазақстан Республикасының Конституциясын, Қазақстан республикасы ПМ № 1095 бұйрығын, Қазақстан республикасының Қылмыстық кодексін, Қазақстан Республикасының Қылмыстық атқару кодексін, Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы кодексін, Қазақстан Республикасының «Бас бостандығынан айыру орындарынан босатылған адамдарды әкімшілік қадағалау туралы» Заңын, Қазақстан Республикасының ПМ 11 ақпан 2005 жылғы «Әкімшілік қадағалауда тұрған адамдарды есепке алу ережесін бекіту туралы» №97 бұйрығын және басқа да Қазақстан Республикасының нормативтік-құқықтық актілерін басшылыққа алу арқылы қызметін жүзеге асырады.

Әкімшілік қадағалауда тұрған тұлғаны есепке алу Қазақстан Республикасының ПМ 11 ақпан 2005 жылғы «Әкімшілік қадағалауда тұрған адамдарды есепке алу ережесін бекіту туралы» № 97 бұйрығы бойынша жүзеге асырылады. Әкімшілік қадағалаудың жалпылық сипаттамасы бар, өйткені оны ішкі істер органдарының әкімшілік полиция қызметтері жүзеге асырады, оның ішінде қадағалауды учаскелік инспекторларының қызметінде орын алады. [1]. Атап өтетін өзекті мәселе бас бостандығынан айыру мекемелерінен мерзімінен бұрын босатылған тұлғаларға әкімшілік қадағалау орнатуға болмайды. Себебі Ішкі істер органы бас бостандығынан айыру мекемелерінен мерзімінен бұрын босатылған тұлғаға әкімшілік қадағалау орнату туралы ұсынысты, жазасының өтелмеген мерзімі өтіп кеткеннен кейін және бас бостандығынан айыру мекемесінен босатылған кезден бастап үш жыл мерзім өткен соң ол адам әрдайым қоғамдық тәртіпті бірнеше рет бұзған болса ғана тиісті органға әкімшілік қадағалау орнату үшін жібере алады [2].

Соттар өз қызметтерінде әкімшілік қадағалау ережелерін бұзу туралы әкімшілік істерді қарау кезінде қадағаланушының тек ғана ҚР ӘҚБтК-нің 480 бабында көрсетілген құқық бұзушылық туралы әрекетін қарап қоймай, сонымен қатар әкімшілік қадағалауды орнату және оны ұзартудың заңдылығында ескеру қажет [3].

Сот әкімшілік қадағаланушыға шектеу орнату кезінде қадағаланушыға мекен-жайын тек түнгі уақытта тастап кетуіне, яғни сағат түнгі 22-00ден таңғы 06-00 дейін шектеу қоя алады. Егерде әкімшілік қадағалау орнатылған тұлға тұрғылықты мекен жайын ауыстырса немесе шектеу қойылған уақыттан кейін жұмыс барысында немесе отбасылық жағдайы бойынша шығатын болса, ішкі істер органдарын міндетті түрде жазбаша рұқсатымен ескертуі міндеттеледі. Қаулыны орындайтын орган азаматтар құқықтарына шектеу қоюға (еңбек, сайлау, қоғамдық т.б.) сонымен қатар сот орнатқан шектеулердің шегінен шықпауы қажет [4].

Соттың күшіне енген қаулысын немесе соттың орнатқан шектеулерінің ережесін бұзған жағдайда әкімшілік қадағалауда тұрған тұлғаға қатысты Қазақстан Республикасының ӘҚБтК-нің 480 бабы бойынша оған учаскелік инспектор тиісті құжаттар жинақтап яғни жасаған құқық бұзушылықтардың толтырылғын құжат көшірмелерін сот қаулыларынт сот органына оны жауапқа тарту үшін жолдайды. Учаскелік инспектор өзінің қызметтік міндетіне сәйкес әкімшілік қадағалау ережесін бұзған тұлғаға қатысты құжаттарды сот органдарына жолдаған кезде, судья кейбір жағдайларда әкімшілік құжатпен танысып оқып шығып, құжатты жетіспеушілік дәлелдемелер болмауына байланысты құжатты кейін қарай қайтаруы мүмкін.

Сондықтан да учаскелік инспекторлары өз жұмысында сот органы қызметкерлерімен тығыз қызметтік қарым-қатынаста болғаны дұрыс және сонымен қатар сотқа жолданған әкімшілік құжаттың жан жақты дұрыс жинақталғанына көзі жетуі керек. Ал соттар бас бостандығынан айыру орнынан босатылып келгеннен кейін, үш жыл мерзім өткеннен соң ғана сотталып келген тұлғаға әкімшілік қадағалау орната алады. Оның ішінде егер бұрын сотталған тұлға бірнеше рет қоғамдық тәртіпті бұзып, қандай болмасын әкімшілік құқық

бұзушылықтар жасап, ішкі істер органы мен учаскелік полиция инспекторының назарына жаман қоғамға жат қылықтарымен көзге түсетін болса ғана әкімшілік қадағалауға алынады. Егер бұрын сотталып, бас бостандық орнынан босатылып келген тұлғаға босатылған уақытынан бастап үш жылдың ішінде оған қатысты әкімшілік қадағалау мерзімінен бұрын немесе уақыты өтуіне байланысты қысқартылған болса, ол тұлғаны осы үш жыл мерзім ішінде Заңда көрсетілген негіздерде қайтадан әкімшілік қадағалауға алуға болады. Осы үш жыл мерзімді өткізіп алып, содан соң барып тұлғаны әкімшілік қадағалауға алу туралы ұсыныс қанағаттандыруға жатпайды. Орнатылған шектеулерге қатысы жоқ құқық бұзушылықтар үшін әкімшілік қадағалауда тұрған адам Қазақстан Республикасы ӘҚБтК-нің 480 бабында көрсетілген әкімшілік жауаптарға тартылмайды.

Учаскелік полиция инспекторы әкімшілік қадағалау жүргізу кезінде туындайтын қиындықтарға қарамастан әкімшілік қадағалауда тұрған тұлғаны күнделікті мекен-жайына барып тексеріп, онымен бірге тұрып жатырған туыстарынан оның мінез-құлқы туралы мәліметтер жинақтайды, қадағаланушының мекен-жайы бойынша көршілерімен сөйлеседі және қадағаланушымен оның құқық бұзушылық немесе қылмыс жасамауы үшін профилактикалық бағытта әңгіме жүргізеді. Осы жерде учаскелік полиция инспекторы қадағаланушының мінез-құлқы туралы мәліметтер жинақтау кезінде оның бірге тұрып жатырған туыстарымен және көршілерімен кездесіп сұқбаттасқан кезде олардың беріп отырған мәліметтерінің жалған болмауы үшін өзінің қызметтік психологиялық әдіс тәсілдерін қолданған жөн. Сонымен қатар учаскелік полиция инспекторы қадағаланушымен жүздескен кезде, оған әкімшілік қадағалаудың басты мақсаты оны жазалау немесе басқалардан кемсіту емес қылмыс пен құқық бұзушылық жасаудың алдын-алу және қадағаланушыны дұрыс жолға салып, заңды сыйлайтын азамат қатарына қосу екендігін нақтылап түсіндіру қажет. Егер құқық қоғау қызметкері кез келген бұрын сотталған адамның психикасына және мінез-құлқына теріс жағынан әсер ететін заңға қайшы іс-әрекеттер жасайтын болса онда ондай адамның дұрыс жолға түсуі мүмкін болмайды. Учаскелік полиция инспекторы қадағаланушының мекен-жайы бойынша онымен бірге тұрып жатырған тұрғындармен және көршілерімен жақсы тығыз қарым-қатынаста болуы керек. Әкімшілік қадағалауда тұрған тұлға учаскелік инспектордың жүргізген профилактикалық қадағалау шараларынан еш нәтиже шығармай әрдайым қоғамдық тәртіпті өрескел бұзып, Ішкі істер органының назарына жаман қоғамға жат қылықтарымен көзге түсетін болса, осы жағдайда учаскелік полиция инспекторы өз тарапынан шұғыл әкімшілік іс-әрекет шараларын жүргізіп, оны тез арада заңды жауапкершілікке тартуы керек. Өйткені тәжірибе жүзінде атап көрсетілген жағдайлардың алдын-алмау салдарынан нәтижесінде қайғылы жағдайлар орын алып жатады [1].

Ішкі істер органдарының (полицияның) учаскелік инспекторының әкімшілік қадағалауы бірқатар факторлармен сипатталады. Ең алдымен, оған мемлекеттік биліктік сипаттаманың тән екендігін көруге болады. Қоғамдық тәртіп және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз етуді жүзеге асыру барысында ішкі істер органдарының (полицияның) оның ішінде учаскелік полиция инспекторлары әкімшілік көндірудің әр түрлі шараларын қолданады, олар өз құзыреті шегінде орындауға міндетті талаптар мен өкімдер беруге құқылы.

Әкімшілік қадағалаудың келесі сипаттамасының белгісі оның айқын бейнеленген профилактикалық бағыттылығында. Өйткені әкімшілік қадағалау процесінде ішкі істер органдарының қызметкерлері қылмыс пен құқық бұзушылықтың болуына итермелейтін жағдайларды анықтауға мүмкіндік береді; теріс қоғамдық мінез-құлыққа бейімделген адамдардың құқық бұзушылық жасауларына әсер ету мақсатында: құқық бұзушылықтың жолын кеседі, құқық бұзушыны жауапкершілікке тартуды қамтамасыз етеді.

Әкімшілік қадағалаудың ұйымдастырушылық бағыттылығы ішкі істер аумағында бақыланатын қоғамдық қатынастарды тәртіптеуінде көрінеді: құқықтар мен заңға қайшы қол сұғушылықтардың салдарынан болған жайсыз жағдайларды орнына келтіреді.

Әкімшілік қадағалаудың кезеңділігі, оның жүзеге асырылу барысында бірнеше сатылардан өтуі: бақылау, көңіл бөлуді талап ететін фактілері (жағдайларды) табу және құжаттау, міндетті нұсқаулар мен өкімдер беру, құқық бұзушыны заңмен белгіленген жауапкершілікке тартуды қамтамасыз ету.

Әкімшілік қадағалаудың жалпылық сипаттамасы бар, өйткені оны ішкі істер органдарының әкімшілік полиция қызметтері жүзеге асырады, оның ішінде көпшілігі ішкі істер органдары полициясының учаскелік инспекторларының қызметінде орын алады.

Айтылғандарды қорыта келе, ішкі істер органдары (полиция) оның ішінде учаскелік полиция инспекторларының әкімшілік қадағалауы түсінігін тұжырымдауға болады, ол-азаматтар, лауазымды тұлғалар және шетел азаматтары немесе азаматтығы жоқ адамдардың қоғамдық тәртіпті және қауіпсіздікті реттейтін ережелерді нақты және бұлтартпай орындаулары және осы ережелерді бұзушыларды ескерту, алдын-алу, табу және жауапкершілікке тарту мақсатындағы күнделікті бақылауы. Учаскелік полиция инспекторлары өзінің қызметінде әкімшілік қадағалауды жүзеге асыру барысында қадағаланушының мінез-құлқын бақылап, қадағалап ғана қоймай, онымен профилактикалық әңгімелер жүргізу арқылы қылмыс немесе құқық бұзушылықтың алдын ала алады. Сол себепті учаскелік инспекторлар өз тараптарынан қадағалауда тұрған тұлғаны оған орнатылған әкімшілік қадағалау арқылы дұрыс жолға түсуіне ықпал етуі тиіс. Әкімшілік қадағалауда тұрған тұлға өзінің күнделікті жүріс тұрысы және мінез-құлқының лауазымды тұлға тарапынан қатаң қадағалауда тұрғанын, егер оған орнатылған ережелер мен шектеулер бұзылатын болса оған қарсы қатаң заңды шаралар қолданылатынын үнемі есінде сақтауы қажет. Ол үшін учаскелік полиция инспекторы қадағаланушыға егер ол әкімшілік қадағалау ережелерін және орнатылған шектеулерді бұзатын болса, сонымен қатар бірнеше мәрте әкімшілік құқық бұзушылықтар жасайтын болса ол, Заңда көрсетілгендей қылмыстық жауаптылыққа тартылуы мүмкін екендігін қатаң түрде ескертіп жүруі тиіс.

Учаскелік полиция инспекторларының әкімшілік қадағалауды жүргізуінің өзектілігі, жүргізілген әкімшілік қадағалау арқылы учаскелік полиция инспекторы қадағалауда тұрған тұлғаны оның мінез-құлқына әсер ету әдістерін қолданып, оған қылмыс немесе әкімшілік құқық бұзушылықтар жасамауы керектігін ескертіп, әкімшілік қадағалаудың арнайы Заңда көрсетілгендей шараларын жүргізу арқылы қоғамдық тәртіппен қауіпсіздікті қамтамасыз ете алады.

Учаскелік полиция инспекторының әкімшілік қадағалауды жүргізуінің ерекшелігі қадағаланушыны атқарылған іс-шаралар арқылы дұрыс жолға түсіру және қадағаланушы тарапынан құқық бұзушылық жасаудың алдын-алу, егер қадағаланушы учаскелік инспектор тарапынан жүргізген профилактикалық шаралардан ешқандай нәтиже шығармай, қоғамдық тәртіппен қоғамдық қауіпсіздікке қауіп төндіретіндей жағдайлар туғызса, осы жағдайларды болдырмау мақсатында учаскелік инспектор тарапынан алдын-алу шаралары жүргізілуі қажет. Қоғамдық тәртіппен қауіпсіздікті қамтамасыз ету мақсатында әкімшілік қадағалау жүргізу қадағаланушы тарапынан жасалынуы мүмкін қылмыс пен құқық бұзушылықтың алдын-алу үшін өте маңызды болып саналады.

Қорытынды: Жоғарыда талқыланған тақырып бойынша мақаланы қорытындылай келе, бас бостандығынан айыру орындарынан жазасын өтеп шыққан бұрын ауыр және аса ауыр қылмыс жасап, сотталған тұлғаларға ІІО әкімшілік қадағалау орнату ол қоғам үшін маңызды деп ойлаймын. Қазіргі таңда болып жатқан қылмыстың көпшілігі бұрын сотталған тұлғалардың тарапынан болып жатыр. Сондықтанда бас бостандығынан жазасын өтеп шыққан тұлғаларға қатысты әкімшілік қадағалау орнату және олармен профилактикалық әңгіме жүргізу қылмыстың алдын алу болып саналады.

Әдебиеттер:

1. Қызылов М. Қазақстан Республикасының әкімшілік құқығы. Оқулық.- Астана: Фолиант, 2009. -504б.
2. ҚР ІІМ №97 «Әкімшілік қадағалауда тұрған адамдарды есепке алу ережесін бекіту туралы» Бұйрық. – Астана, 2005. – 80 б.
3. Қазақстан Республикасының әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі 05.07.2014 ж.
4. Методические рекомендации для участковых инспекторов полиции Актыбинской области. ТОО «Литера-А» г.Актобе , 2008. -60 стр.

Қазақстан Республикасы ІІМ М. Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты тұрмыстық зорлық зомбылықтың алдын алу бойынша мамандарды даярлау орталығының оқытушы-әдіскері, полиция майоры

Преподаватель-методист центра подготовки специалистов по профилактике бытового насилия Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан им. М.Букембаева, майор полиции

Teacher-methodologist of the center for training specialists in the prevention of domestic violence of the Aktobe law institute of the ministry of internal affairs of the republic of Kazakhstan named after M. Bukembayev, police major

Қашықтықтан оқыту барысында заманауи педагогикалық технологияларды қолданудың тиімділігі

Бұл тәсіл білім беру субъектілерінің өзара іс-қимылының интерактивтілігін және оқу процесінің өнімділігін қамтамасыз ететін ақпараттық және педагогикалық технологияларды біріктіруді көздейді. Бұл жағдайда ақпарат алмасу және білім алушылардың нәтижелі білім беру қызметін ұйымдастыру үшін көмекші органның рөлін атқарады.

Түйінді сөздер: қашықтықтан оқыту, on-line, off-line, білім алушылар, инновациялық әдіс, оқыту үрдістері, ақпараттық технология.

Эффективность применения современных педагогических технологий в дистанционном обучении

Данный подход предполагает интеграцию информационных и педагогических технологий, обеспечивающих интерактивность взаимодействия субъектов образования и продуктивность учебного процесса. В этом случае он играет роль вспомогательной среды для обмена информацией и организации продуктивной образовательной деятельности обучающихся.

Ключевые слова: дистанционное обучение, on-line, off-line, обучающиеся, инновационный метод, процессы обучения, информационные технологии.

Effectiveness of using modern pedagogical technologies in distance learning

This approach provides for the integration of information and pedagogical technologies that ensure the interactivity of interaction between subjects of education and the productivity of the educational process. In this case, it plays the role of an auxiliary environment for the exchange of information and the organization of productive educational activities of students.

Keywords: distance learning, on-line, off-line, students, innovative method, learning processes, information technology.

Қазіргі таңда білім алудың ілгері даму мүмкіндігінің аса маңызды тәсілдерінің бірі – заманауи телекоммуникациялық технологияларды интернет желісін қамтамасыз ететін мүмкіндіктерді қолдана отырып, қашықтықтан оқыту болып табылады. Қашықтықтан оқытудың тиімділігі оған енгізілген педагогикалық мағынамен анықталады, оның түсіндірулерінің ішінде екі түрлі көзқарасты бөліп көрсету қажет. Біріншісі, бүгінгі күні кеңінен таралған, қашықтықтан оқыту арқылы оқытушы мен білімалушы арасында ақпарат алмасуды білдіреді. Екінші тәсілде қашықтықтан оқытудың басым бағыты – қазіргі заманғы телекоммуникация құралдарының көмегімен құрылған білім алушының жеке танымдылығының қызметі. Бұл тәсіл білім беру субъектілерінің өзара іс-қимылының интерактивтілігін және оқу процесінің өнімділігін қамтамасыз ететін ақпараттық және педагогикалық технологияларды біріктіруді көздейді. Бұл жағдайда ақпарат алмасу және білім алушылардың нәтижелі білім беру қызметін ұйымдастыру үшін көмекші органның рөлін атқарады. Оқыту нақты уақытта синхронды түрде жүреді (чат, бейне байланыс, қашықтағы

білім алушылар мен оқытушы ортақ «виртуалды тақталар» және тағы басқалар), сонымен қатар асинхронды (электрондық пошта негізіндегі телеконференциялар). Оқу процесі оқытудың келесі интерактивті нысандары мен әдістерінен тұрады: дәріс, семинар, тәжірибелік жұмыс, тренинг, шағын-сабақ таныстырылымы, кейс әдісі, жобалау әдіс тәсілдері сондай-ақ вебинар, онлайн-форум, онлайн кеңес беру, және білім алушының оқытушымен бақылау жұмысы, шағын топтардағы жұмыс, оқыту ойындары, кері байланыс, күрделі және дискуссиялық сұрақтар мен мәселелерді талқылау болып саналады. Сондай-ақ, жоғарыдағы әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, білім алушыларды толық бағалауға мүмкіндік туғызуға болады.[1].

Қашықтықтан оқыту – білім алушы мен педагог қызметкерінің жанама (алыстан) немесе толық емес жанама өзара іс-қимылы кезінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды және телекоммуникациялық құралдарды қолдана отырып жүзеге асырылатын оқыту. Қашықтықтан оқу сабақтарын «on-line», «off-line» режимінде өткізуге негізделген. «On-line» режимінде оқу сабақтары нақты уақыт режимінде оқудың өзара іс-әрекет ету үдерісін қарастырады (бейнеконференция, интернет желісімен хабар алмасу, телефон аппараты арқылы келіссөздер) атап өтуге болады. «On-line» режиміндегі оқу сабақтары оқытушы мен білім алушы арасындағы асинхронды тілдесудің (электрондық пошта, кейіннен қорытынды бақылау тапсырумен оқытушының тапсырмасы бойынша білім алушының Силлабус оқу бағдарламасы бойынша) оқу іс-әрекеті процесін қарастырады.

Қашықтықтан оқыту технологиясын қолдана отырып, сапалы білім беру қызметінде білім алушылардың мүмкіндіктерін кеңейтуді, яғни, актуальді мәселелерді, сонымен қатар, олардың білім қажеттіліктерін тұрғылықты жеріне, әлеуметтік жағдайына, жасына, денсаулығына және өмірдің тағы басқа себептеріне қарамастан қамтамасыз етуді мақсат етеді.

Сонымен қатар, қашықтықтан оқыту барысында заманауи педагогикалық технологияларды тиімді пайдалана отырып, «интернет платформа Zoom» режиміндегі сабақтар білім алушыларға өндірістен қол үзбей өз бетімен білім алуға, дәстүрлі әдістемелер мен өзекті технологияларды біріктіруге, жұмысты өз бетінше ұйымдастыруға және жоспарлауға, білім алуға және талдауға, ақпаратты іздеуге және іріктеуге, шешімдер қабылдауға, жобаларды таныстыру дағдысын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Курс бағдарламасы біліктілікті арттырудың құзыреттілік моделіне бағытталып, заманауи білім беру технологиялары мен интерактивті оқыту формаларын пайдалану арқылы қол жеткізілген іс-әрекет тәсілдерін көздейді.

Қашықтықтан оқытудың уақыт пен кеңістікке тәуелсіз үдеріс екеніне, сандық технологиялар арқылы өз бетінше үздіксіз білім алып, сан алуан ақпаратпен алмасу мүмкіндіктерінің болуына, әлеуметтік жағдайына қарамастан еліміздің түкпір-түкпіріндегі білім, ғылым жаңалықтарымен танысып, өз бетінше игеру құқығының бар екеніне, өзіндік мақсат-міндеттері және білім алушыларға өз бетімен оқып-үйренуге негізделген–технологиялардың тиімділігін арттырудың аса қажеттілігіне тағы бір мәрте көз жеткізілді.

Сабақ өткізу барысында қашықтықтан оқыту технологиясының даму заманында ең алдымен оқытушының басты алдына қойған мақсаты мен міндеті болуы тиіс. Мен, оқытушы әдіскер ретінде оқытушылардың қашықтықтан білім беру сабақтарын тартымды, тиімді, түсінікті етіп өткізулерін жөн көремін. Өйткені, қазіргі заман талабына сай бәсекеге қабілетті жан-жақты зерделеу өткізе отырып, сабақ барысында төмендегідей ақпаратты технологияларды қолдана білуіміз керек. Атап айтсақ:

Инновациялық әдістердің ең негізгісінің бірі – «интерактивті оқыту әдісі». Бұл әдістің негізгі қағидасы – педагогикалық қарым-қатынас пен қарым-қатынас диалогі арқылы жеке тұлғаны қалыптастыра отырып дамыту негізінен тұрады.

Қашықтықтан оқыту сабақ барысында диалог түрінде білім алушылармен пікірлесу

олардың сөздік қорын, ойлау қабілеттерін сөйлеу мәдениетін арттыру. Яғни интерактивті оқыту әдісі – оқытушы мен білім алушылардың қарым-қатынасы тікелей жүзеге асыра білу.

Интерактивті оқытудың мәні бұл – барлық білім алушылар таным үрдісімен қамтылады, олар өздерінің білетін және ойлайтын нәрселері арқылы түсінуге және қарсы пікір айтуды мүмкіндік арқылы көрсетеді. Таным үрдісінде, оқу материалын игеруде, білім алушылардың біріккен әрекеттері мынаны білдіреді: әр білім алушы өзінің білім деңгейіне қарай білім, идея, әрекет ету тәсілдерімен алмасуды үздіксіз пайдаланаалады. Сондай-ақ, бұл үрдіс мейірімділік пен өзара бір-біріне қолдау көрсету мақсатында іске асырылады.

Оқытушы қашықтықтан сабақ беру барысында интерактивті әдіс-тәсілдерді қолдану кезінде төмендегідей ескертулерді жадынан есте шығармауы тиіс:

- білім алушылардың еркіндігі мен құқықтары сақталуы;
- білім алушылардың сабақ кезінде өз-өзін көрсетуге жағдай жасау;
- оқытушы өз тарапынан білім алушыларға педагогикалық-психологиялық қолдау көрсету.

Қазіргі білім беру саласында оқытудың озық технологияларын меңгермейінше, сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Оқытушы қашықтан сабақ өткізу барысында жаңа технологияны игере отырып, интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани азаматтылық, адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, Әрбір оқытушы-әдіскер маман күнделікті жұмыс барысында өзін-өзі дамытып, оқу үрдісін тиімді ұйымдастыруына бағыт-бағдар іздеуі керек. Себебі, жаңа технологияларды игеру арқылы оқытушы пәнінің кәсіби маманы ретінде көрсетеалады. Сондай-ақ, білім алушылардың бойынан бәсекелестікті саяси-экономикалық білімділік және ақпараттық сауаттылықты талап ету керек [2].

Мен, оқытушы әдіскер маман ретінде білім беруде жаңалыққа жаны құмар, шығармашылықпен жұмыс істейтін білім алушылардың білігі мен білімі жоғары тұлға ретінде тәрбиелеуді жөн санаймын. Өйткені, қазіргі кезде бүкіл әлемде жүргізіліп жатқан қашықтықтан оқыту үрдістері қоғамның білім беру мекемелерінде қойылатын жаңа талаптарының бірден бірі.

Қазіргі таңда институт қабырғасында заманауи педагогикалық технологияларды оқу үрдісін жетілдіру үшін инновациялық білім беру технологияларын пайдаланудың тиімділігін өмірдің өзі дәлелдеп отыр.

Менің оқытушы-әдіскерлік басты алдымдағы міндет – біліктілігін арттыру курсының білім алушыларының дамуына жағдай жасап, халықпен жұмыс жасай алатын өздеріне сенімді қызметкер болуға психологиялық бағыт-бағдар беру. Өйткені, қазіргі кезде қашықтықтан оқыту технологиясы жаңа мазмұн мен жаңа әдістер жүйесіне ауадай қажет.

Қазіргі таңда ҚР ПМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтында қашықтықтан оқыту барысында заманауи педагогикалық технологияларды қолданудың тиімділігі өзекті мәселелердің бірі болып отыр.

Өйткені күнделікті жұмыс барысында технология мен әдіс тәсілдің ара-жігін ажырату да қарапайым оқытушы үшін кейде қиын болып жатады. Сондықтан педагогика ғылымында білім алушыларды оқыту мен тәрбиелеудің міндеті жан жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру болғандықтан, жаңа технология бойынша әдістемелік жүйенің басты бөлігі оқыту мақсаты болып табылады.

Бұл әдістемелік жүйенің басқа бөліктерінде «мазмұн, әдіс, оқыту түрі мен құралдарының» өзара байланысы қалпында өзгертілуін талап етеді. Мұны орындау үшін мына ұстанымдар жүзеге асуы тиіс.

Білім алушылардың өзіндік іздену іс әрекетінің әдістерін меңгеру талап етіледі. Өйткені бұл әдістердің күнделікті пайдаланып жүрген оқыту әдістерінен айырмашылығы бар. Яғни, жаңа жағдайдағы қашықтықтан білім беру «оқу әдістемесі» деп отырғанымыз: «білім алушы-оқытушы» ұстанымының өзара тығыз байланыстығы. Демек,

мұнда бірінші орында білім алушы тұрады және оның өз бетінше білім алуындағы белсенділігіне басты назар аударылады.

Қашықтықтан оқытудың негізгі түрлері: оқытудың дербес және топтық түрлері табылады. Бұл жерде алға қойылатын басты мақсат – білім алушыларға деген сенім, оның өз ісіне жауап беру мүмкіндігіне сүйеніп беделі мен қадір қасиет сезімін дамыту.

Қашықтықтан оқытузаманауи педагогикалық технологияларды қолданудың тиімділігі мен мақсаты ғана бойынша «оқытуды ізгілендіру» талапты қанағаттандыра алмайды, сондықтан білім алушылардың өзбетімен білім алуына аса бейімделген тезистер мен ситуациялық тапсырмалар беріледі. Білім алушылардың білім, білік, дағдыларын жетілдіру үшін оқытудың жаңа технологиясы негізінде дифференциалдық және дербес деңгейлік ұстанымдарының талаптарына сәйкес өткізілетін әр түрлі сабаққа арналған жаңа тезистер арқылы тест сұрақтары қамтылады.

Қашықтықтан оқытузаманауи педагогикалық технологияларды қолданудың тиімділігінің жоғары білім деңгейін көрсету мақсатында сабақта тиімді әдістерді көбірек қолдану керек, сабақ барысында тезистер мен ситуациялық тапсырмалар, бақылау сұрақтары яғни дайындалған силлабус оқу бағдарламасы дұрыс пайдаланылса, білім алушылар сабаққа саналы және белсенді түрде қатысады, алған білімдері де берік болады. Сондықтан да білім алушылардың білімін арттыру үшін қашықтықтан оқыту сабағында жаңа технологияның элементтерін қолдана білу керек.

Мақаламды қорыта келе тобықтай сөздің түйінін қойғым келеді. Яғни ашық онлайн-курсы отандық оқытушылар үшін оқытудың тиімділігін қарастыруымен тиімді әрі пайдалы екендігіне көз жеткіздік. Себебі, қашықтықтан оқытудың ерекшеліктері мен түрлерін зерттеп, онлайн-сабақтардың оқу үдерісін жоспарлауды, оқу жетістіктерін бағалауды ұйымдастыруды үйрендік. Заманауи қашықтықтан оқыту технологияларын тиімді пайдалану қазіргі заман талабы болса, оны ұйымдастыруда оқытушы-профессорлық құрамның біліктілігі жоғары, зияткерлік және кәсіби деңгейі жоғары деңгейде дамыған болуы өте маңызды! Әр оқытушы күнделікті қашықтан оқыту сабақ барысында өз ісін зерттеп, жаңашыл әдіс-тәсілдермен білім алушының білім сапасын арттыруы ақпараттық технология арқылы жүзеге асыруды мақсат етуі қажет.

Әдебиеттер:

1. Ишанғалиева А.М. Құзыреттілік — білім мен мүмкіндіктің бірігуі // Қашықтан оқыту әдістемесі. — 2021— № 2. — 34-б.
2. Бабаев С., Қазиева К. Педагогикалық инновациялар мен педагогикалық озат технологиялар — талапшаң мұғалім еншісі // Қашықтан оқыту әдіс-тәсілдері. — 2021. — № 4. — 25-б.

ҚР ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының қылмыстық құқық, қылмыстық процесс және криминалистика кафедрасының оқытушысы полиция подполковнигі

Актюбинский юридический институт МВД РК им. М. Букенбаева уголовное право, уголовный процесс и криминалистика преподаватель кафедры подполковник полиции

Aktobe law institute named after M. Bukenbayev of the ministry of internal affairs of the republic of Kazakhstan criminal law, criminal process and criminalistics teacher of the department lieutenant colonel of police

Д.С. МУКАНОВА / D.S. MUKANOVA

ҚР ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының қылмыстық құқық, қылмыстық процесс және криминалистика кафедрасының оқытушысы, полиция майоры

Актюбинский юридический институт МВД РК им. М. Букенбаева Уголовное право, уголовный процесс и криминалистика преподаватель кафедры, майор полиции

Aktobe law institute named after M. Bukenbayev of the ministry of internal affairs of the republic of Kazakhstan criminal law, criminal process and criminalistics teacher of the department police maior

Қашықтықтан оқыту: артықшылықтары, кемшіліктері, ұйымдастыру мәселелері

Мақалада автор қазіргі жағдайды ескере отырып, Қазақстандағы қашықтықтан оқытуды мүмкіндіктерін бағалайды.

Түйінді сөздер: қашықтықтан оқу, қадір-қасиет, шектеулер.

Дистанционное обучение: преимущества, недостатки, организационные вопросы

Автором статьи оцениваются возможности дистанционного обучения в Казахстане с учетом современных реалий.

Ключевые слова: дистанционное обучение, достоинство, недостатки.

Distance learning: advantages, disadvantages, organizational issues

The author of the article evaluates the possibilities of distance learning in Kazakhstan taking into account modern realities

Keywords: distance learning, dignity, limitations.

Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасының Жоғары білім беру жүйесінде оқытудың төрт негізгі нысаны бар: күндізгі, кешкі, сырттай және қашықтықтан. Қашықтықтан білім беру үш технологияның көмегімен жүзеге асырылады (немесе оларды біріктірудің нұсқалары). Бірінші жағдайда, біз курсантарға оқу және зерттеу үшін іс жүзінде немесе нақты берілуі керек кейбір жағдайларды жасау туралы айтып отырмыз. Бұл аудио жазбалары бар дискілер немесе электронды (сирекқағаз) тасымалдағыштардағы үлестірме материалдар болуы мүмкін, олар білім алушыларға зерттелетін мәселенің негізгі мәнін түсінуге, кейіннен виртуалды кітапханалардың көмегімен жұмысты жалғастыруға мүмкіндік береді.

Қашықтықтан оқыту дегеніміз не? Қашықтықтан оқыту-білім алушыларға зерделенетін материалды жеткізуді, оқыту процесінде білім алушылар мен оқытушылардың интерактивті өзара іс-қимылын, сондай-ақ тесттерді, логикалық схемаларды, тест-

тренингтерді, сынақтар мен емтихандарды тапсыру түрінде материалдың игерілуін бақылауды қамтамасыз ететін ақпараттық және коммуникациялық технологиялардың жиынтығы. Ақпараттық технологиялардың барлық түрлері қашықтықтан оқыту құралдары болып табылады. Қашықтықтан оқытудағы бүкіл оқу процесі пәндер жиынтығымен ұсынылған. Әр пән модульдерден тұрады-мазмұны бойынша белгілі бір пәндік салаға сәйкес келетін логикалық аяқталған ақпарат блоктары. Бұл Тәуелсіз оқу курстарының жиынтығынан жеке немесе топтық қажеттіліктерге сәйкес келетін оқу жоспарын құруға мүмкіндік береді. Әр модуль бірнеше дәрістерден тұрады. Дәріс материалы білім алушыларға сандық форматта слайд-дәрістер түрінде ұсынылған, олар педагогикалық дизайнды пайдалана отырып ресімделген, бұл білім алушының зейінін жандандыруға ықпал етеді және зерделенетін материалды меңгеру деңгейін арттырады. Оқу үрдісіндегі барлыққа жетті және пайдалы ақпарат қарапайым және түсінікті тілде біріктірілген, жүйеленген және баяндалған. Әр дәрісті тыңдағаннан кейін тест тапсырылады. Әр бір модульді зерделегеннен кейін ол бойынша модульдік тест тапсырылады, оны тапсырмай одан әрі оқыту мүмкін емес. Барлық модульдерді тапсырғаннан кейін осы пән бойынша сынақтың немесе емтиханның қорытынды тесті ашылады.

Қашықтықтан оқытуды жүзеге асырудың екінші нұсқасы телекоммуникациялық технологияларды – спутниктік немесе сандық теледидар арналарын пайдалану болып табылады, бұл студенттерге тек тыңдауға ғана емес, сонымен қатар оқытушылар мен мамандардың дәрістерін көруге, сондай-ақ бағдарламада қарастырылған түрлі бейне материалдарды зерттеуге мүмкіндік береді. Бұл білім беру орнында білім беру бағдарламаларын өз жиіліктерінде тарататын жетекші университеттер бар. Бұл тәсіл көбінесе онлайн-сертификаттаудың әртүрлі түрлерімен бірге жүреді және студенттерге визуалды және аудио ақпараттарды алуды көздейтін пәндерді оқу кезінде нәтижелі болады.

Соңғы, бүгінгі таңда ең перспективалы технология-бұл интернет мүмкіндіктерін пайдалану. Интернет-технологияны қолдана отырып оқытуды жүзеге асыру үшін ЖОО арнайы портал ұйымдастырады, оларқылы білім алушылар өздеріне ыңғайлы кез келген уақытта оқу-әдістемелік материалдарға қол жеткізіп қана қоймай, аралық аттестаттаудың барлық түрлерінен өтеді.

Сонымен қатар, кейбір оқу орындары білім алушылар мен оқытушылардың Web – конференцияларға қатысуын, форумдар мен чаттарды пайдалануды (білім алушылар оларды қызықтыратын түрлі мәселелерді талқылай алады), сондай-ақ практикалық немесе зертханалық жұмыстар барысында виртуалды эмуляторларда тренингтерді қолданады [2].

Білім алушылар үшін Қашықтықтан оқытудың артықшылықтарын қарастырайық: қолжетімділік – интернетке қолжетімділігі бар компьютер бар кез келген жерде (үйде, жұмыста, поездда ноутбукпен) оқуға болады және оқу орталығының орналасқан жеріне байланысты емес. Әлеуметтік-тұрғылықты жеріне, материалдық жағдайына, жасына және денсаулық жағдайына қарамастан білімалуға тең мүмкіндік беретін әлеуметтік шиеленісті жеңілдетеді. Сапа-жоғары білікті оқытушылардан білім алуға және кеңесалуға, білімді меңгерудің тұрақты мониторингін жүргізуге, басқа білім алушылармен тұрақты байланыс орнатуға мүмкіндік береді, яғни топтық жұмыстар (мысалы, курстық жұмыстар) жүзеге асырылуы мүмкін, бұл курсанттарға қазір бәріне қажет командалық жұмыс дағдысын береді. Даралық-білім алушы үшін жеке оқу бағдарламасын, Жеке оқу жоспарын, сабақтардың жеке кестесін және пәндерді оқудың реттілігі мен оқу қарқынын, әсіресе жұмыс істейтіндер үшін жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Объективтілік-білімді бағалау жүйесі объективті және оқытушыдан тәуелсіз; мұнда "тәуелділікпен" бағалау мүмкін емес. Ұтқырлық – ақпаратты оқытушы күн сайын түзетеді, яғни білім алушы өзекті материалды зерделейді, заманауи нарықты білетін кәсіпқой болады. Осылайша, қашықтықтан білім беру білім алушыларға дәстүрлі емес ақпарат көздеріне қол жетімділікті ашады, өзіндік жұмыстың тиімділігін

арттырады, шығармашылық үшін, әр түрлі кәсіби дағдыларды алу және бекіту үшін мүлдем жаңа мүмкіндіктер береді, ал оқытушыларға құбылыстар мен процестерді тұжырымдамалық және математикалық модельдеуді қолдана отырып, оқытудың түбегейлі жаңа нысандары мен әдістерін іске асыруға мүмкіндік береді [3].

Кез-келген қашықтықтан оқыту құралы сияқты, интернеттің де кемшіліктері бар:

* шектеулі техникалық мүмкіндіктер мен баяу модемдер дыбысты, бейнені және графиканы беруді кешіктіреді, деген мен тиісті технологиялар үнемі жетілдіріліп отырады;

* электронды қарым-қатынас пен оқыту құралдарына деген сенім тапшылығы; тыңдаушылар оқытушыны көргісі келеді және онымен "тікелей эфирде" сөйлескісі келеді»;

* оқытудың сәттілігі ішінара компьютерді басқарудағы, Интернетке көшудегі техникалық дағдыларға және техникалық қиындықтарды жеңе білуге байланысты;

* нақты (виртуалды емес) практикалық және зертханалық жұмыстарды орындау кезінде ғана алуға болатын бірқатар практикалық дағдылар бар;

* оқу-практикалық құралдарға қойылатын әдістемелік талаптар авторлардың зерттелетін материалды не ғұрлым толық ұсыну мүмкіндігін шектейді, ол оқытушы болмаған кезде оқу процесін басқару функцияларын толығымен өзіне алады [4].

Өкінішке орай, барлық мұғалімдер Қашықтықтан оқытуға көшуге дайын болмады және басты себептердің бірі – Интернет платформаларын пайдалануды білмеу Zoom мысалы. Тыңдаушылар мен қашықтықта байланыс және өзара әрекеттесу оңай емес. Осы себепті басында әрқашан қиындықтар болады. Сізге тек бастау керек, содан кейін шыдамдылық пен күш жинап, жұмысыңызды жалғастыру керек.

Адам қалыптасқан дәстүрлерге және кез-келген өзгерістерге үйренеді, жайлықтан шығу әрқашан бізді қорқытады. Бірақ бұл қорқады? Өйткені, уақыт барлық заманауи технологиялар, әдістер мен тәсілдер біздің ыңғайлылығымыз үшін ойлап табылғанын және жасалғанын көрсетеді. Барлық олар, шын мәнінде, практичны және действенны.

Әрине, қашықтықтан тиімді оқыту үшін уақыт қажет. Біздің елімізде барлық курсантар мұны қабылдай алмайды және қолдана алмайды, өйткені олар Қашықтықтан оқытуға моральдық тұрғыдан дайын емес, ал кейбіреулерінде интерактивті оқытуды қамтамасыз ету құралдары жоқ. Сондықтан бізге уақыт, әр түрлі платформаларды қолдану және әртүрлі бағдарламаларды қолдану тәжірибесі қажет. Қашықтықтан оқыту өте ыңғайлы екенін ұмытпаңыз және болжамдарға сәйкес болашақ оның артында тұр.

Қашықтықтан оқытуды дәстүрлі байланыс пен салыстырғанда зерттеу жұмыстары қашықтықтан оқыту курсантардың өзара әрекеттесуін, мұғалім мен оқушы арасындағы кері байланысты, танымдық іс-әрекеттің барлық кезеңдеріндегі оқушының белсенділігін қамтамасыз ететін әдістер мен технологияларды қолданудағы дәстүрлі сияқты тиімді болатындығын көрсетті [5].

Әдебиеттер:

1. Желудкова Л.И. Дистанционное образование как инновационная форма обучения //Л.И.Желудкова, Т.А.Высочина.// Педагогика: традиции и инновации: материалы III Междунар. науч. конф. (г. Челябинск, апрель 2017 г.) С. 111-115
2. Хуторской А. На урок к дистанционному учителю. О всероссийском конкурсе «Дистанционный учитель года» // Мир Internet. – 2011. – № 8. – С. 26-29
3. Триндаде А.Р. Информационные и коммуникационные технологии и развитие человеческих ресурсов // Дистанционное образование. – 2010. – № 2. – С. 5-9
4. Интернет-журнал «Эйдос». – 2012. – 20 марта. – <http://www.eidos.ru/journal/2001/0320.htm>
5. Дистанционные образовательные технологии – 2014 //Междунар. науч.-практ. конф. на базе карагандинского экономического университета Казпотребсоюза. – Караганда, 2014.С.

Қазақстан Республикасы ІІМ М. Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының кәсіби даярлық факультетінің аға оқытушы-әдіскері полиция майоры

Актюбинский юридический институт МВД РК им. М.Букембаева старший преподаватель-методист факультета профессиональной подготовки майор полиции

Aktobe law institute of the ministry of internal affairs of the republic of Kazakhstan named after M.Bukenbayev senior lecturer-methodologist of the faculty of professional training police maior

Болашақ ПО қызметкерлері-бүгінгі тыңдаушыларға патриоттық тәрбие беру взвод кураторының басты міндеті

Болашақ полиция қызметкерлерін тәрбиелеудің маңызды жұмысы патриоттық тәрбие болып табылады.

Түйінді сөздер: патриоттық тәрбие, тәрбие ісі, патриоттық сезім, интернационализм.

Будущие сотрудники ОВД-главная задача куратора взвода патриотического воспитания сегодняшних слушателей

Важная работа по обучению будущих полицейских это патриотическое воспитание.

Ключевые слова: патриотическое воспитание, воспитательное дело, патриотические чувства, интернационализм.

The main task of the platoon curator is to educate future police officers - today's students

The important work of educating future police officers is patriotic.

Keywords: patriotic education, educational work, patriotic feelings, internationalism.

Болашақ полиция қызметкерлерін тәрбиелеудің маңызды жұмысы патриоттық тәрбие болып табылады. Құқық қорғау органдарының қызметкерлері күн сайын криминалдық, әлеуметтік қарсы күрес элементімен бетпе-бет кездеседі. Жеке құрам күнделікті үлкен әлеуметтік-психологиялық жағымсыз әрекеттер ықпал етіп, патриоттық сезім сапасы сыналады. Сондықтанда, қазіргі таңда Қазақстан Республикасы ІІМ оқу орындарының тыңдаушыларын Отаншылдыққа тәрбиелеу өзекті мәселеге айналды. Патриотизмге үйрете алмайсын оны міндеті түрде тәрбиелеу керек. Қазақстан Республикасының білім туралы заңы, Қазақстан Республикасы ІІМ ішкі істер органы қызметкерлерінің ар-намыс кодексі, ішкі істер органының ішкі қызмет жарғысы - тыңдаушы бойында адамгершілік және салауаттылық тұрмыс негіздерін қалыптастыруға, азаматтыққа тәрбиелеуге, шығармашылық қабілетін дамытуға жұмылдырады.

Осы міндеттерді шешудің жауапкершілігі, тыңдаушының тәрбие ісін бағыттауы және ұйымдастыруы взвод кураторына жүктеледі.

Взвод кураторының біліктілігі тыңдаушылар әлемін терең түсінуге негізделген педагогикалық білім екендігі даусыз.

Взвод кураторына ведомстволық жоғары оқу орны оқытушыларының бірі оқу орны бастығының бұйрығымен тағайындалады. Ол тәрбие жұмысын өзіне сеніп тапсырған взвод ұжымымен, сондай ақ профессорлық-оқытушылар құрамымен, қажеттігіне орай ата-аналармен тығыз байланыста іске асыруға бар күш жігерін жұмсайды.

ПО ведомстволық жоғары оқу орындарындағы куратор қызметінің басты бағытының бірі ол тыңдаушы бойына бірінші кезекте отансүйгіштік қасиетті қалыптастыру. Болашақ ішкі істер органының қызметкері өзі таңдаған мамандығы бойынша атқаратын қызметінде негізгі мәселелердің бірі ол–Отанына, еліне адал қызмет атқаруы. Взвод кураторы сонымен

бірге тыңдаушы бойына өз жұмысы бойынша ілгері өсуге ұмтылуды (карьер) қалыптастыруы шарт.

Куратор өз тыңдаушысымен тәрбие жұмысын өткізу барысында үнемі осы сұрақты тыңдаушыларға қойып отыруға және олардың бойында өз жұмысында ілгері өсуге ұмтылу қасиеттерін тыңдаушы бойында дамытуға міндетті. Сонымен қатар осы патриоттық тәрбиені адамгершілік тәрбиемен үнемі байланыстырып отыруы керек. Үлкенге құрмет, өзінен шені үлкен азаматтарға шынайы сыйластықпен қарауға, өзге тыңдаушылардың немесе өзге адамдардың басына түскен қиындықтармен бөлісуге дайын тұратын тұлғаны дамыту взвод кураторының басты міндеті.

Тыңдаушы ведомстволық жоғары оқу орнына келген күннен бастап взвод кураторы оны зерделеп, оның бойындағы қасиеттерді анықтай білуі тиіс. Білікті және ұйымшыл тәрбиелік деңгейі жоғары взводты қалыптастыру барысында куратор көп еңбек етуі қажет. Жоғары оқу орнына жаңадан келген әр тыңдаушы әр түрлі деңгейде тәрбиеленген азаматтар екені бәрімізге мәлім. Қалыптасу барысында олардың арасында бір-біріне үстемдік етуі, немесе бірін-бірі кемітуі тәрізді жағымсыз оқиғалардың болуы мүмкін. Осы кезде взвод кураторының басты көмекшісінің бірі - ол оқу орнының психологы. Оның көмегімен куратор тыңдаушының психологиялық бейнесін айқындай отырып, алдағы уақытта ондай тұлғалармен қалай жұмыс жасау керек бағыттарын анықтайды. Ведомстволық жоғары оқу орнына алғаш келген күннен бастап тыңдаушылар белгіленген кестеге сай кезекшілікке (наряд) түседі. Тыңдаушылар тарапынан осы сәттерде бір-біріне деген үстемшілдік, яғни өз қызметін өзгенің мойнына арту, түрлі сылтауларды айтып кезекшілікке түспеуге тырысу тәрізді әрекеттер орын алуы ғажап емес. Міне осы кезде взвод кураторы өз бақылауын күшейтуі шартты жағдай. Себебі, жарғыға сәйкес емес қылықтардың болғанынан оларды болдырмау туралы алдын алу жұмыстары кеңінен жүргізілсе тыңдаушы ортаға тез бейімделеді, ол өзінің жалғыз емес оны қорғаушының бар екенін сезеді. Ол қоғаушылардың бірі-взвод кураторы. Міне жоғарыда аталған тыңдаушылармен өзінің жұмысын жоспарлай отырып, куратор өз взводындағы тыңдаушыларға барлығының тең дәрежеде екендігін, бүгінгі тыңдаушы-ертеңгі болашақ ПО қызметкері ол алдағы уақытта азаматтардың бостандықтары мен заң алдындағы құқықтарын, Конституциялық құқықтарын қорғайтын тұлға екені дұрыс жан-жақты түсіндірілуі керек, сондай ақ бұл - тыңдаушы бойына ол ведомстволық жоғары оқу орынына келген күннен бастап сіңірілуі тиіс басты мәселелердің бірі. Қазақстан Республикасы ІІМ ішкі істер органы қызметкерлерінің ар-намыс кодексі, ішкі істер органының ішкі қызмет жарғысы тыңдаушыларға бірінші кезекте жан-жақты түсіндіріліп, аталған нормативтік-құқықтық құжаттармен оқып танысу, оның мәнін терең түсіну осы құжаттарға сай алдағы қызметтерін реттеу оларға қажетті басты міндеттердің бірі екенін түсіндіру куратордың негізгі міндеттерінің бірі.

Патриоттық тәрбие моделі тыңдаушылармен жұмыс істеудің тұжырымдамалық рәсімделген идеяларының, түсініктерінің, көзқарастарының, нысандары мен әдістерінің жүйесі ретінде қоғамның мүдделерін, дүниетанымын және мұраттарын сипаттайды. Ведомстволық жоғары оқу орнының ғана емес, сонымен бірге еліміздің, біздің Отанымыздың, егеменді Қазақстанның дамуында маңызды анықтаушы рөлін атқарады.

Тыңдаушыны шығармашылық, жан-жақты дамыған жеке тұлға, өмірлік ұстанымы белсенді азамат және қазіргі заманғы кәсіби шебер-маман ретінде қалыптастырудың маңызды шарты ведомстволық жоғары оқу орнының корпоративті мәдениетіне негізгі түрде қосылған тәрбиелеу жұмысының жүйесі болып табылады. Тыңдаушылар тәрбиесі білім беру процесінің ажыратылмас бөлігі, осыдан, Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңына сәйкес әрбір оқытушының, куратордың және жоғары оқу орны қызметкерінің кәсіби міндеті болып табылады.

Тыңдаушыларды патриоттық тәрбиелеу қазіргі заманғы адамгершілік талаптарын

есепке алатын, жалпы адамзаттық құндылықтар басымдылығы негізінде руханилықты қалыптастыру факторлары мен механизмдерін пайдалану арқылы тұтас, тәрбие процесі ретінде жүзеге асырылуы тиіс.

Педагогикалық ұғым ретінде патриоттық тәрбиелеудің мазмұнына екі елеулі бөлігі кіреді.

Біріншісі-мақсатқа бағытталғандық, әлеуметтік-мәдени бағдар ретінде қандай да бір үлгінің, берілген жағдайда қазіргі Қазақстанның жетістіктері мысалында тыңдаушыларды патриоттық тәрбиелеудің бар болуы, олар Тұңғыш Президент Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың атымен, оның саяси ерік-жігерімен Қазақстанды экономикалық мықты, демократиялық мемлекет етуге деген орасан зор тілегімен тығыз байланысты.

Екіншісі-процесс барысының адамзаттың тарихи дамуының жетістіктері ретінде әлеуметтік-мәдени құндылықтарға сәйкестігі. Тыңдаушылармен жүргізілетін патриоттық жұмыстың тәрбиелік функциясы олардың мықты және қолайлы қоғамдық-азаматтық қызметке қосылуына қарай анықталады. Атап айтқанда, осында тыңдаушылардың бойында патриотизм мен интернационализм сияқты жоғары сезімдер, сондай-ақ адамдардың туып өскен жеріне жақындығы; ана тіліне деген құрметті көзқарасы; Отанның мүдделері жайындағы қамқорлық; азаматтық сезімдерді білдіру және Отанға адалдықты сақтау; оның әлеуметтік және мәдени жетістіктері үшін мақтаныш; оның бостандығы мен тәуелсіздігін қорғау; Қазақстан Республикасының өткен тарихына және одан мұраға қалған дәстүрлерге құрметті көзқарас; өзінің еңбегін, күші мен қабілетін елінің гүлденуіне арнауға ұмтылу сияқты жоғары сезімдер қалыптасады.

Бұл жүйеде тыңдаушылардың Отанға, өзінің халқына, өткен тарихқа, мемлекетке құрметін, оның атрибуттарына (Гимн, Ту, Елтаңба) деген сезімін әрдайым дамыту керек. Тыңдаушыларға Отанға деген махаббат, азаматтық міндет, офицер намысы деген түсініктер барлығын, ұлтына, адамның жас мөлшеріне, тұрғылықты жеріне қарамастан әрқашан бір мағына беретінін айтып отыру керек. [1] Бұл туралы тарихтан және қазіргі өмірден алынған мысалдармен дәлелдей келе, тарих беттеріне үңіле отырып, Ұлы Отан соғысы жылдары соғысқа атанған қазақ жерінен шыққан батырлар (Әлия Молдағұлова, Нүркен Әбдіров, Сұлтан Баймағанбетов, Мәншүк Мәметова, Рамазан Қошқарбаев және т.б.) республикалар бірлестігінде ерлік жасағаны туралы айту қажет.

Біздің институтта қызметтік міндеттерін орындау кезінде қаза тапқан ПО қызметкерлері туралы материалдар жинақталған стенд шығарылды. Бұл жұмыс институттың жеке құрамына мақтаныш, себебі батырлар сонау тарихи фильмдерден, кітаптардан алынған емес, қазіргі біздің замандастарымыз. Осы стендпен шектеліп қалмай бұл жұмысты кең ауқымда дамытсақ нұр үстіне нұр болар еді. Тәуелсіз Қазақстанның ПО батырлары туралы фильмдер, кітаптар шығарылып, бұқаралық ақпарат құралдары арқылы көп көрсетілсе, қазірде елін сүйетін, Отан үшін жанын беретін батырлар бар екеніне тыңдаушылар көз жеткізер еді. Сонымен қатар, адам өмірге патриот болып келмейді, оны қоғам тәрбиелейді, біздің тыңдаушыларды ұжым яғни институттың кадр және тәрбие бөлімі, оқытушылар құрамы, топ жетекшілері, курс басшылары тәрбиелейді. Ұжым болып тәрбиелеудің маңызы зор, себебі тыңдаушының кездескен мәселелерді көп болып шешімін табуға болады. Тыңдаушылардың оқу үлгерімін, топтағы тәртібін және белсенділігін ескере отырып марапаттауға ұсыну, ата-анасына алғыс хат жіберу, кезекті арнаулы атағын беру арқылы ынталандыру мақсатында тәрбиелеуге болады. Тыңдаушылардың жарғыға сай емес қатынастарды болдырмау, әскери-қызметтік тәртіпті және заңдылықты бұзбау мақсатында, институт қабырғасында түрлі спорт, ғылыми үйірмелер, дебаттар, КТК ойындары өткізілуде [2]

Осыған сәйкес, Қазақстан Республикасы ІІМ оқу орындарының тыңдаушылары болашақта кәсіби қызметіне бейімделуі үшін, яғни бұл дегеніміз қызметін жүйелік және мақсатын бағыттау, жоғары патриоттық сана сезім ояту, өзінің Отан сүйгіштігі, азаматтық

міндетін орындауға дайын және елін қорғаудағы конституциялық міндеттерін білу, қызметтік міндеттерін, таңдаған мамандығына деген мақтанышы, патриоттық және өнегелі-эстетикаға тәрбиелеу болып табылады.

Тәрбие – білім бастауы демекші Тәуелсіз мемлекет ретінде Қазақстанның қалыптасуы мен дамуында Ішкі істер органдарының қызметкерлерінің алатын орны ерекше және ол өзіне жүктелген міндеттерді абыроймен орындап келеді.

Әдебиеттер:

1. Тесленко А.Н. Психология и педагогика в правоохранительной деятельности. – Астана, 2000.
2. Тузельбаев Е.О. Зюбанова Т.Н. Адаптация слушателей в ведомственном учебном заведении Министерства внутренних дел РК: Методические рекомендации. - Костанай, 2002.

Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының кәсіби-психологиялық даярлық және ІО басқару кафедрасының аға оқытушысы, полиция подполковнигі

Старший преподаватель кафедры профессионально-психологической подготовки и управления ОВД Актобинского юридического института МВД Республики Казахстан им.М. Букенбаева, подполковник полиции

Senior lecturer of the department of professional psychological training and management of the department of internal affairs of the Aktobe law institute of the ministry of internal affairs of the republic of Kazakhstan named after M. Bukenbayev, police lieutenant colonel

Ішкі істер органдары қызметкерлерінің кәсіптік қызмет барысында виктимологиясы

Бүгінгі мақаламда қаралатын мәселелер Ішкі істер органдары қызметкерлерінің кәсіптік қызмет барысында виктимология төңірегінде орын алады. ІО қызметкерлері өмірге және денсаулыққа қауіпті жағдайларда кәсіби емес, ұқыпсыздық таныту жағдайларда іс-әрекетке дайындықтың жеткіліксіздігін көрсетеді.

Түйін сөздер: ІО қызметкерлері, виктимология, құрбандылық, дау-жанжал, профилактика, мінез-құлық, әмбебап, бейімділік.

Виктимология сотрудников органов внутренних дел в процессе профессиональной деятельности

Вопросы, рассматриваемые в моей сегодняшней статье, затрагивают вопросы виктимологии в профессиональной деятельности сотрудников органов внутренних дел. Сотрудники ОВД проявляют недостаточную готовность к действиям в ситуациях, опасных для жизни и здоровья, проявляя непрофессионализм, небрежность.

Ключевые слова: Сотрудники ОВД, виктимология, жертвенность, конфликтность, профилактика, поведение, универсальность, предрасположенность.

Victimology of employees of internal affairs bodies in the course of professional activity

The issues discussed in my article today touch upon the issues of victimology in the professional activities of employees of the internal Affairs bodies. Employees of the Department of internal Affairs show insufficient readiness to act in situations that are dangerous to life and health, showing unprofessionalism, negligence.

Key words: Employees of the Department of internal Affairs, victimology, victimhood, conflict, prevention, behavior, universality, predisposition.

Бүгінгі мақаламда қаралатын мәселелер Ішкі істер органдары қызметкерлерінің кәсіптік қызмет барысында құрбандылығы төңірегінде орын алады. ІО қызметкерлері өмірге және денсаулыққа қауіпті жағдайларда кәсіби емес, ұқыпсыздық таныту жағдайларда іс-әрекетке дайындықтың жеткіліксіздігін көрсетеді, құқық бұзушылармен жанжалдарды психологиялық құралдармен шеше алмайды, кейде агрессивті, арандатушылық, қажетсіз қатыгездікті көрсетеді. Мұндай әрекеттер жәбірленуші, осал мінез-құлық шеңберіне сәйкес келеді және оны зерттеуді, ішкі істер органдары қызметкерлерінің құрбан болуын азайту үшін психологиялық ұсыныстар әзірлеуді талап етеді.

Қорғауға шығарылатын негізгі ережелеріне тоқталсақ:

1. Ішкі істер органы қызметкерінің құрбандығы оның бейімділігімен, яғни белгілі бір жеке алғышарттарының, басым бөлігі теріс психикалық күйлерінің және кәсіби дайындықтың жеткіліксіз элементтерінің (оның ішінде кәсіби-психологиялық дайындықтың) болуына байланысты, саналы немесе жиі бейсаналық дайындығымен, жазатайым оқиғаларға, жарақаттарға немесе өлімге әкелетін өмір мен денсаулыққа қауіпті жағдайлардағы осал қызметтік іс-әрекеттерге көрінеді. Ол белгілі бір виктимологиялық жағдайдың пайда болу ықтималдығына немесе нақты басталуына, яғни қызметтік әрекеттің өмірі мен денсаулығы үшін қауіпті жағдайына байланысты әртүрлі психологиялық деңгей мен динамикаға ие.

2. Кәсіби виктимизацияның психологиялық құрылымы өзара байланысты үш құрылымнан тұрады:

1) өмірі мен денсаулығы үшін қауіпті жағдайлардағы іс-әрекеттерге кәсіби-психологиялық дайындықтың жеткіліксіз элементтері;

2) ішкі істер органдары қызметкерлерінің мінез-құлқында виктимдік әлеуетті тудыратын жағымсыз тұлғалық және психофизиологиялық қасиеттер;

3) Кәсіби қызметтің қауіпті жағдайларындағы қызметкерлердің іс-әрекеттерінің тиімділігіне теріс әсер ететін басым психикалық жай-күйлер.

3. Кәсіби виктимизацияның маңызды және жоғары деңгейінің ішкі істер органдары қызметкерлерінің өмірі мен денсаулығына қауіпті жағдайларда әрекет етудегі жеке кәсіби қауіпсіздігінің төмендеуімен байланысы бар. Ішкі істер органдарының зардап шеккен қызметкерлерінің (құқық бұзушылармен қақтығыстық өзара іс-қимыл инциденттерінде дене жарақатын немесе жарақат алған) құрбан болу деңгейі тиімді жұмыс істейтін қызметкерлермен салыстырғанда әлдеқайда жоғары.

4. Ішкі істер органдары қызметкерлерінің өмірі мен денсаулығына қауіпті жағдайларда іс-әрекет жасау кезінде виктимдік жеке қасиеттерді көрсету типтері:

1) жағдайға - инцидентке қатысты және оны шешу тәсілдері бойынша –

а) тәртіпсіз; б) менмен; в) ақталмаған тәуекелге бейім; г) ұқыпсыз-жеңіл ойлы;

2) кәсіби - психологиялық даярлық деңгейі бойынша – а) экстремалды - тұрақсыз; б) жанжалға бейім; в) басқа қызметкерлермен шешімдер және іс-қимылдар бойынша келісілмеген;

3) кенеттен туындаған жанжалға ден қою тәсілі бойынша қауіп-а) импульсивті; б) қорқынышты;

4) жағдай туындаған кезде басқа адамдармен қарым-қатынастың ерекшеліктері бойынша - оқыс оқиға - а) агрессивті; б) конформды; в) сенімді;

5) мінез - құлық белсенділігінің дәрежесі бойынша – а) өте өркениетті; б) пассивті; в) мазасыз;

6) қауіпті жағдайдың дамуына үлес қосу дәрежесі бойынша – а) арандатушы; б) осал мінез-құлықпен әрекет етуші;

7) мінез-құлық реакцияларының мазмұны бойынша – а) әмбебап, зардап шеккен реакциялар кешенімен сипатталады; б) үстем, бейім негізінен олардың мінез-құлқындағы ықтимал құрбан реакциялардың біріне.

5. Ішкі істер органдары қызметкерлерінің қызметіндегі өмір мен денсаулық үшін үлгілік қауіпті (виктимологиялық) жағдайлардың сыныптамасы мыналарды қамтиды:

1) білім беру тетігі бойынша - а) күтпеген, кенеттен, олардың туындауын қызметкерлерге қарсы тұрған адамдар мен құқық бұзушылар айқындайды; б) қызметкерлердің өздері арандатқан;

2) қызметкерлерге ықпал ету мақсаты бойынша - а) физикалық зорлық — зомбылыққа бағдарланған; б) негізінен психикалық зорлық-зомбылыққа байланысты; в) ПО қызметкерлерінің туыстары мен жақындарына қауіп төндірумен;

- 3) қызметкерлерге ықпал ету тәсілдері бойынша - а) ықпал етудің бір тәсілі басым (вербалды агрессия, қырып-жою қауіпі, арандату, бопсалау, сатып алу, алдау, күш көрсету зорлық-зомбылығы); б) ықпал етудің көрсетілген тәсілдерінің кешенін қолдануды үйлестіретін;
- 4) болып жатқан оқиғалардың мазмұндық сипаттамасы бойынша - а) құқық бұзушылармен болған оқыс оқиғалар; б) табельдік қаруды қолдану қағидаларын бұзу; в) автокөлікті басқару қағидаларын бұзу;
- 5) криминалдық элементтердің ішкі істер органдарының қызметкерлеріне қатысты өз жоспарларын іске асыру серпіні мен дәрежесі бойынша - а) жоспарланатын; б) жоспарланатын және в) іске асырылатын жағдайлар.
- б) Ішкі істер органдары қызметкерлерінің кәсіби виктимизациясының динамикасын, мазмұнын және психологиялық құрылымын зерттеу негізінде оның кешенді алдын алу мен төмендетудің психологиялық жолдары психовиктимологиялық профилактиканың бес түрі болып табылады: жалпы, арнайы, жеке, шұғыл және оңалту.

Виктимизацияның түрлері келесідей анықталады - кәсіби біліктілік және оның психологиялық сипаттамалары берілді, нәтижелер Ішкі істер органдарының қызметкерлерінің өмірге және денсаулыққа қауіпті жағдайлардағы осал мінез-құлқы туралы білімдерін байытады, қателіктердің психологиялық себептерін, қызметтік міндеттерді орындаудағы сәтсіздіктерді, сондай-ақ тиімсіз және кейде жеткіліксіз жағдайларды жақсы түсінуге мүмкіндік береді.

Ішкі істер органдары қызметкерлерінің Құрбан болуының алдын-алу мен төмендетудің негізгі жолдарын, олардың арнайы дайындығы мен арнайы психологиялық тренингтің нақты психологиялық бағдарламасын жасау іс жүзінде маңызды.

Маңызды теориялық міндеттер: а) виктимизацияның психологиялық мазмұнын және оның детерминанттарын зерттеу; б) әртүрлі қауіпті жағдайларда ішкі істер органдарының қызметкерлері қатарынан зардап шеккендердің психологиялық типологиясын әзірлеу; в) виктимизацияның мінез-құлқының типтік нұсқаларын және олардың негізгі белгілерін сипаттау; г) алынған психологиялық ақпарат негізінде ішкі істер органдары қызметкерлерінің виктимизациясының алдын алу және төмендетудің негізгі бағыттарын негіздеу.

Зерттеудің қолданбалы міндеттері:

а) ішкі істер органдары қызметкерлерінің құрбан болуын төмендету мақсатында оқыту және тренинг бағдарламасын әзірлеу;

б) ішкі істер органдары жеке құрамының психо-виктимологиялық профилактикасының негізгі түрлерін, кәсіби құрбан болуды төмендетудің құралдары мен әдістерінің кешенін айқындау;

в) арнайы оқытудың және арнайы психологиялық дамытушы тренингтің дайындалған психологиялық бағдарламасын апробациялау болып табылады.

Әдістеменің жоспарын жасамас бұрын, содан кейін нақты зерттеу әдістерін таңдап, диссертацияда қолданылатын негізгі ұғымдардың психологиялық мазмұнын анықтау қажет болды.

Ішкі істер органдары қызметкерлерінің құрбан болуы - бұл әртүрлі модельділіктің (криминалдық, техногендік, дүлей зілзаланың және т.б.) нақты қауіптілігі жағдайларында қызметтік міндеттерін атқаратын қызметкер үшін бейімділікті және әлеуетті мүмкіндікті айқындайтын жеке алғышарттардың, кәсіби дайындықтың қасиеттері мен элементтерінің жиынтығы, белгілі бір дене және психологиялық шығындарға ұшырау, дене жарақатын алу немесе әртүрлі ауырлықтағы жарақаттар алу.

Виктимизацияның жоғарылауы ішкі істер органдары қызметкерінің өмірі мен денсаулығына қауіп төндіретін төтенше жағдайларда «жеке осалдығын», «жазатайым

оқиғаларға бейімділік пен бейімділікті» арттырады. Виктимизация, бір жағынан, жеке қасиеттер мен күйлердің теріс психологиялық сипаттамаларын, қызметкерлердің жазатайым оқиғаларға осалдығы мен бейімділігін арттыратын кәсіби-психологиялық дайындықты, екінші жағынан, жасын, жынысын, білімін, өмірлік тәжірибесін, «қауіпті» кәсіппен айналысуын және т.б. көрсететін психологиялық сипаттамаларды қамтиды.

Виктимологиялық мінез-құлық қауіпті жағдайларда (Виктимологиялық жағдайларда) ішкі істер органдары қызметкерлерінің қызметтік міндеттерін орындау кезінде ықтимал виктимизацияның практикалық іске асырылуын көрсетеді. Жәбірленуші мінез-құлық объективті қауіпті жағдайдағы қызметкердің абайсыз, тактикалық сауатсыз, кәсіби емес мінез-құлқынан (қарулы қылмыскерді ұстау, ұсталған адамның қашып кетуіне жол бермеу және т.б.) немесе осындай қауіпті жағдайды өзінің мінез-құлқымен «жобалау» (арандату, кәсіби қарым-қатынаста шамадан тыс агрессивтілік, жанжалды «қоздыру» және т.б.) көрінеді. Шұғыл әрекеттерді талдау ішкі істер органдарының құрбандары-қызметкерлерінің типологиясын беруге мүмкіндік береді.

Әдебиеттер:

1. Сборник нормативных правовых актов и документов, регламентирующих деятельность психологов органов и подразделений внутренних дел. М.: ГУК МВД России, 2001. 137 с.
2. Актуальные проблемы совершенствования профессиональной подготовки и переподготовки кадров. Материалы межвузовской научно-практической конференции. Выпуски 1 и 2. Домодедово: ВИПК МВД России, 2002. 135 с.
3. Анцыферова Л.И. Личность в трудных жизненных ситуациях: переосмысление, преобразование ситуации и психологическая защита//Психологический журнал.1994. 18 с.

Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының көлік объектілерінде қауіпсіздікті ұйымдастыру кафедрасының кабинет бастығы, з.ғ.м., полиция капитаны

Начальник кабинета кафедры организации безопасности на объектах транспорта Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан им. М. Букенбаева, м.ю.н., капитан полиции

Head of the cabinet of the department of security organization at transport facilities of the Aktobe law institute of the ministry of internal affairs of the republic of Kazakhstan named after M. Bukenbayev, m.of l., police captain

Жоғары оқу орындарында қашықтықтан оқыту

Мақалада қашықтықтан оқытудың негізгі түсініктері, модельдері мен сипаттамалары қарастырылған. Оқытуда қашықтықтан оқыту технологияларын пайдаланудың өзектілігіне негіздеме жүргізіледі. Негізгі назар қашықтықтан білім беру технологияларын қолдана отырып, оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктеріне аударылады.

Түйін сөздер: қашықтықтан оқыту, қашықтықтан оқытудың ерекшеліктері, қашықтықтан оқытудың аралас технологиялары, қашықтықтан оқытудың ұйымдастырушылық нысандары, қашықтықтан оқытуды үйлестірушілер.

Дистанционное обучение в высших учебных заведениях

В статье рассмотрены основные понятия, модели и характеристики дистанционного обучения. Проводится обоснование актуальности использования дистанционных технологий в обучении. Основное внимание уделяется особенностям организации учебного процесса с использованием дистанционных образовательных технологий.

Ключевые слова: дистанционное обучение, особенности дистанционного обучения, комбинированные технологии дистанционного обучения, организационные формы дистанционного обучения, координаторы дистанционного обучения.

Distance learning in higher education institutions

The article discusses the basic concepts, models and characteristics of distance learning. Justification of the relevance of the use of distance learning technologies in training is carried out. The main attention is paid to the peculiarities of organizing the educational process using distance educational technologies.

Keywords: distance learning, features of distance learning, mixed technologies of distance learning, organizational forms of distance learning, coordinators of distance learning.

Инновациялар адамның кез-келген кәсіби қызметіне тән, сондықтан ол зерттеу, талдау және енгізу нысаны болып табылады. Инновациялар өздігінен пайда болмайды, олар ғылыми ізденістердің, жекелеген оқытушылар мен бүкіл ұжымдардың озық педагогикалық тәжірибесінің нәтижесі екені барлығымызға анық. Бұл процесс өздігінен жүре алмайды, оны басқару қажет.

«Инновация» ұғымы жаңашылдықты, өзгерісті білдіреді. Инновация құрал және процесс ретінде жаңа нәрсені енгізуді білдіреді. Кәсіптік білім берудегі педагогикалық процеске қатысты инновация оқытудың мақсаттарына, мазмұнына, әдістері мен формаларына жаңасын енгізуді, оқытушылар мен білім алушылардың бірлескен қызметін ұйымдастыруды білдіреді [1].

Кәсіптік білім беруді ұйымдастырудағы инновациялардың бірі, қашықтықтан оқытуды енгізу болып табылады.

Соңғы онжылдықтарда Қазақстан Республикасында қашықтықтан білім беру технологиялары қарқынды дамыды.

Сырттай оқу түріндегі қашықтықтан оқыту ХХ ғасырдың басында пайда болды. Алайда, оқытушылар мен білім алушылар арасындағы өзара әрекеттестіктің жеткіліксіздігіне және емтихан сессиялары арасындағы кезеңдерде сырттай оқитын білім алушылардың оқу қызметін бақылаудың болмауына байланысты мұндай оқытудың сапасы күндізгі оқу кезінде алуға болатыннан гөрі нашар.

Қазіргі заманғы компьютерлік телекоммуникациялар білім беруді және әртүрлі оқу ақпараттарына тең дәрежеде қол жеткізуді қамтамасыз ете алады, кейде дәстүрлі оқыту құралдарына қарағанда әлдеқайда тиімді. Тәжірибелер көрсеткендей оқу курстарының сапасы мен құрылымы, сондай-ақ қашықтықтан оқытудағы оқыту сапасы дәстүрлі оқыту түрлеріне қарағанда әлдеқайда жақсы екенін растады. Ғаламдық Интернет арқылы қол жетімді интерактивті дискілер, электрондық хабарландыру тақталары, мультимедиялық гипермәтін сияқты жаңа электрондық технологиялар білім алушының оқу процесіне белсенді қатысуын қамтамасыз етіп қана қоймай, сонымен қатар көптеген дәстүрлі оқу орталарына қарағанда осы процесті басқаруға мүмкіндік береді. Дыбысты, қозғалысты, бейнені және мәтінді біріктіру, ерекше бай оқу ортасын қалыптастырып, оның дамуымен білім алушының оқу процесіне қатысу дәрежесі артады. Қашықтықтан оқыту жүйесінде (ҚОЖ) пайдаланылатын бағдарламалар мен ақпаратты жеткізу жүйелерінің интерактивті мүмкіндіктері кері байланысты реттеуге және тіпті ынталандыруға, дәстүрлі оқыту жүйелерінің көпшілігінде мүмкін емес диалог пен тұрақты қолдауды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді [2].

Қашықтықтан оқыту кезінде оқытушылар мен білім алушылар интерактивті өзара іс-қимылдағы субъектілер болады, ал мұндай өзара іс-қимылды жүзеге асыру құралдары – электрондық пошта, телеконференциялар және т.б.

Қашықтықтан оқыту курстарын сәтті құру және оқыту мақсаттарында пайдалану терең талдаудан, оқу ақпаратын берудің жаңа технологияларының дидактикалық мүмкіндіктерінен, нақты пәндерді оқыту тұрғысынан қашықтықтан оқыту технологияларына қойылатын талаптардан, оқыту критерийлерін түзетуден басталуы керек.

Қашықтықтан оқыту технологиясының элементтері педагогикалық тәжірибеде белсенді қолданылады. Қашықтықтан оқытудың отандық және шетелдік теориясы мен тәжірибесін талдау қашықтықтан оқытуға тән ерекшеліктерді атап өтуге мүмкіндік береді:

1. «Икемділік». Білім алушылар өздеріне ыңғайлы уақытта, ыңғайлы жерде және ыңғайлы қарқынмен айналысады.
2. «Модульділік». Қашықтықтан оқыту бағдарламаларының негізі модульдік қағида болып табылады.
3. «Параллельділік». Оқыту негізгі кәсіби қызметті оқумен қатар, яғни «өндірістен қол үзбей» жүргізілуі мүмкін.
4. «Рентабельділік». Бұл мүмкіндік қашықтықтан оқытудың экономикалық тиімділігін білдіреді.
5. «Оқытушы». Бұл мұғалімнің жаңа рөлі мен функциялары туралы түсініледі.
6. «Білім алушы». Білім алушыға қойылатын талаптар дәстүрліден айтарлықтай ерекшеленеді.
7. «Әлеуметтік». Белгілі бір дәрежеде әлеуметтік шиеленісті жеңілдетеді, тұрғылықты жеріне және материалдық жағдайына қарамастан білім алуға тең мүмкіндік береді.

Бұл ерекшеліктер білім берудің басқа нысандарының алдында артықшылықтарды анықтайды, сонымен бірге оқытушыға да, білім алушыға да белгілі бір талаптар қояды, ешқандай жағдайда екеуін де жеңілдетпейді, кейде олардың еңбек шығындарын арттырады. Қашықтықтан оқыту сипаттамалары мен кейбір ұйымдастырушылық аспектілері

бойынша сырттай оқуға жақын, бірақ айтарлықтай, тіпті сыртқы жағынан айтарлықтай айырмашылықтарға ие. Мысалы, оқу процесінде уақыт кестесі, жаңа ғылыми ақпараттық технологиялар құралдарын қолдана отырып, оқытушымен қарым-қатынастың кеңейтілген мүмкіндіктері, тиімді өзіндік жұмыс үшін мамандандырылған оқу құралдары және т.б. Сырттай оқыту тәжірибесі қашықтықтан оқыту жүйесін қалыптастыру үшін өте пайдалы болуы мүмкін.

Сапасы жағынан ең жақсысы, ал жұмсалуды жағынан қымбатқа түсетін - күндізгі оқу болып табылады. Бұл ретте экономикалық жағынан ең тиімдісі – қашықтықтан оқыту. Экономикалық тиімділік практика мен статистикадан алынған сандық мәліметтермен расталады.

Қашықтықтан білім берудің артықшылықтары:

- жеке қарқынмен оқыту-оқу жылдамдығын оқушының өзі оның жеке жағдайлары мен қажеттіліктеріне қарай белгілейді;

- еркіндік және икемділік-оқушы көптеген оқу курстарының кез келгенін таңдай алады,

- сондай-ақ сабақтың уақытын, орнын және ұзақтығын өз бетінше жоспарлай алады;

- қол жетімділік-білім алушы мен білім беру мекемесінің географиялық және уақытша жағдайынан тәуелсіздігі білім алу қажеттілігінде өзін шектемеуге мүмкіндік береді;

- ұтқырлық-оқытушы мен білім алушы арасындағы кері байланысты тиімді жүзеге асыру оқу процесінің табысты болуының негізгі талаптары мен негіздерінің бірі болып табылады;

- технологиялық-білім беру үдерісінде ақпараттық және телекоммуникациялық технологиялардың жаңа жетістіктерін пайдалану;

- әлеуметтік тең құқықтылық-білім алушының тұрғылықты жеріне, денсаулық жағдайына, элитарлығына және материалдық қамтамасыз етілуіне қарамастан білім алудың тең мүмкіндіктері;

- шығармашылық-оқушының шығармашылық өзін-өзі көрсетуі үшін қолайлы жағдайлар.

Бірақ айқын кемшіліктер бар;

- білім алушылар мен оқытушы арасында күндізгі байланыстың болмауы.

Қазіргі тәжірибеде қашықтықтан оқыту жүйесінде кем дегенде үш ұйымдастырушылық нысан түрлері қолданылады. Біріншіде білім алушылар оқу орнынан олардың жабдықталуына байланысты магниттік ақпарат құралдарына (аудио және видео таспалар, икемді магниттік дискілер, ықшам дискілер) жазылған тапсырманы алады. Екінші нысанда электрондық поштаны немесе Интернетті қолданумен байланысты, оған сәйкес тапсырмалар оқу орталығынан тікелей білім алушыларға жіберіледі. Бұл ұйымдастырушылық форма әр оқушының Интернетке қосылған жеке компьютерінің болуын болжайды. Үшінші ұйымдастыру нысаны осы мәселені шешуге арналған. Ол үшін компьютерлік желімен білім беру орталығымен байланысты аймақтық орталықтар құрылады. Өңірлік орталықтар тапсырмаларды тікелей білім алушыларға беруді жүзеге асырады.

Көбінесе әртүрлі кейіптегі технологиялар, кейс-технологиялар, желілік технологиялар және т.б. қолданылатындай оқыту әдісі қолданылады. Бұл жоғарыда қарастырылған әдістердің артықшылықтарын дұрыс пайдалануға негізделген. Мысалы, білім алушылар ресурстарды көп қажет ететін материалдардың бір бөлігін дискілерде, бейнекассеттерде, сондай-ақ қағаз тасымалдағыштарда және т.б. жазба түрінде ала алады. Оқу ақпаратының бір бөлігі серверде орналасуы мүмкін. Бұл ретте білім беру процесіне қатысушылар арасындағы барлық өзара іс-қимыл әдеттегі байланыс құралдарын, сондай-ақ білім алушылардың оқытушылармен жеке кездесулерін пайдалануды қоспағанда, желілік немесе өзге де технологиялардың көмегімен құрылуы мүмкін[3].

Осылайша, қашықтықтан оқыту технологияларының артықшылықтары айқын көрініп отыр. Сонымен қатар 21 ғасырдың екінші он жылдығында әлемде өршіген аурулар аясында оқытудың бұл түрі аса назарға ие болып, өз тиімділігін көрсетуде.

Әдебиет:

1. Кларин М.В. Оқытудағы инновациялар. Метафоралар мен модельдер. М.: Ғылым, 1997. 398 б.
2. Ибрагимов. И.М. Ақпараттық технологиялар және қашықтықтан оқыту құралдары: Оқу құралы. М.: Академия, 2005. 336 с .
3. Симонов В.П. Педагогикалық менеджмент: білім беру үдерісін басқару саласындағы 50 НОУ-ХАУ: әдістемелік құрал . М., 1997. 264 б.
4. «Экономика жоғары мектебі» мемлекеттік университеті [Сайт]. URL: <http://www.hse.ru> (өтініш берген күні: 2.02.2010).
5. Мәскеу мемлекеттік индустриялық университетінің қашықтықтан білім беру жүйесі [Сайт]. URL: <http://www.sde.ru> (өтініш берген күні: 5.02.2010).

Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты кәсіби-психологиялық даярлық және ІО басқару кафедрасының оқытушысы

Преподаватель кафедры психологической подготовки и управления ОВД Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан им. М. Букембаева

Aktobe Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan named after M. Bukembayev -lecturer of the Department of Psychological Training and Management of Internal Affairs

ІО қызметкерлерінің виктимологиялық аспектілері

Әкімшілік қадағалауда тұрған тұлғаның құқық бұзушылық жасау себептері және олардың алдын-алу мәселелері шенберінде, мақала авторымен қадағаланушының құқық бұзушылық жасауына негіз болатын себептер және олардың алдын-алу мәселелері қаралады.

Түйінді сөздер: виктимология, жәбірленуші, конфликт, мінез-құлық

Виктимологические аспекты сотрудников ОВД

В рамках изучения проблемы причин совершения правонарушений поднадзорными лицами и их предупреждения автором статьи рассматриваются причины, способствующие к совершению поднадзорными лицами правонарушений и вопросы их предупреждения.

Ключевые слова: виктимология, жертва, конфликт, поведение

Victimological aspects of police officers

Within globality studying carrying out administrative supervision by local policemen of police by the author of article the reasons promoting to commission by persons under surveillance by persons an offense and questions of their prevention are considered.

Key words: victimology, victim, conflict, behavior

Мақалада ішкі істер органдары қызметкерлерінің жәбірленушілердің мінез-құлқының психологиялық механизмін, кәсіби іс-әрекеттің қауіпті жағдайындағы осал және жеткіліксіз сенімділіктің себептерін талдауға тұжырымдамалық көзқарас келтірілген, кәсіби виктимизацияның психологиялық моделі және оны диагностикалау әдістері келтірілген.

Виктимология - жәбірленушінің өмірдің қауіпті жағдайларындағы (қылмыстық зорлық-зомбылық, қарулы қақтығыстар аймағында болу, табиғи апаттар, техногендік апаттар және т.б.) кезіндегі психологиясы және жүріс-тұрысы туралы ғылым, ол жәбірленушінің әрекеттерінің себептері мен механизмдерін зерттейді және психологиялық ұсыныстар әзірлейді. адамдардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету. Зерттеу пәніне байланысты ол қылмыстық, жаракаттық және кәсіби виктимология болып бөлінеді.

Сонымен, жалпы жәбірленуден басқа (травматикалық және қылмыстық), сонымен қатар, орындалатын қызметтің мазмұнымен байланысты және оның тиімділігіне, сондай-ақ ішкі істер органдары қызметкерлерінің жеке қауіпсіздік дәрежесіне әсер ететін кәсіби виктимизация бар. Ішкі істер органдарындағы кәсіби виктимология жәбірленушінің кәсіби және жеке ерекшеліктерін зерттейді

Құрылымдық тұрғыдан кәсіби виктимология келесі бөлімдерді қамтуы мүмкін: 1) ішкі істер органының зардап шеккен қызметкерінің мінез-құлқындағы виктимизацияның жалпы

теориясы; 2) ішкі істер органдары қызметкерлерінің кәсіби жәбірленуінің психологиялық моделі; 3) виктимология деңгейін диагностикалау және виктимологиялық зерттеулер жүргізу теориясы мен практикасы; 4) әр түрлі типтегі виктимологиялық профилактиканы, жеке құрамды арнайы даярлауды және ішкі істер органдарының қызметкерлеріне психологиялық дамытатын тренингтерді өткізуге арналған ұсыныстар.

Адамдарды құрбан ету проблемасы кең мағынада олардың өміріне қауіп төндіретін және денсаулығына қауіп төндіретін жағдайларда олардың абайсыз, орынсыз, осал мінез-құлқына түсініктеме табуды білдіреді. Сондықтан әр түрлі терминологияны қолдана отырып, ғылымның әр

түрлі бағыттарының өкілдері (заң психологиясында және қылмыстық виктимологияда)

- «жәбірлену», «жәбірленушінің мінез-құлқы», «жәбірлену», «виктимогендік орта», «жәбірленудің құрылымы», «өмір мен денсаулыққа қауіпті жағдай» және т.б.; еңбек қауіпсіздігі психологиясында - «жазатайым оқиғаларға бейімділік», «жазатайым оқиғаларға бейімділік», «жазатайым оқиғалардан қорғау», «қауіпті (төтенше) жағдай» және т.б.; персонал қызметін ұйымдастыру шеңберінде - «персоналды жеткіліксіз даярлау», «экстремалды жағдайлардағы іс-әрекетке дайындықтың жеткіліксіздігі», «экстремалды (стресстік) жағдайлар» және т.б.), мәні бойынша ұқсас мақсаттарды көздеу - апаттар, жарақат алу фактілері мен теориялық түсініктеме беру өмірді жоғалту және олардың алдын алу бойынша ұсыныстар әзірлеу.

Демек, ішкі істер органдарындағы кәсіби виктимология - бұл құқықтық, социологиялық, басқарушылық, психологиялық және педагогикалық білімдерді қолданатын күрделі ғылым саласы. Кәсіби виктимология, қылмыстық виктимологиямен, құқықтық психологиямен және педагогикамен, басқару теориясымен және экстремалды жағдайларда ішкі істер органдарының арнайы тактикасымен тығыз байланысты.

Виктимизм белгілі бір өмір мен денсаулыққа қауіпті жағдай болған жағдайда ғана өзін көрсете алады. Мұндай жағдай жоқ және адам жоғары деңгейдегі виктимизацияның болуы туралы білмейді. Виктимогендік (виктимологиялық) жағдай адамға моральдық, физикалық және материалдық зиян келтіру қаупін тудыратын жағдайлар мен жағдайлар туындаған кезде пайда болады. Бұл жағдайлар белгілі бір байланыста сыртқы, объективті факторлармен, сондай-ақ жәбірленушінің жеке басының мінез-құлқымен немесе мінез-құлқымен туындайды.

Жеке жәбірлену - бұл белгілі бір өмірлік жағдайға заңсыз әрекетпен немесе басқа да экстремалды факторлармен (авария, өрт, табиғи апат) зиян келтіру мүмкіндігі бар жағдайлардың қалыптасуына ықпал ететін оның әлеуметтік, психологиялық немесе биофизикалық қасиеттеріне (немесе олардың үйлесуіне) байланысты берілген адамның күрделі қасиеті және т.б.). Жеке индивидуация – шартішкі істер органының жеке қызметкерінің оның қылмыстық зорлық-зомбылықтың немесе басқа да қауіпті жағдайдың құрбаны болуының объективті тән қабілетінде көрінетін осалдығы.

Әрбір адамда елеулі емес, тиімді қызметке кедергі келтірмейтін, айтарлықтай, жоғары және өте жоғары деңгейге дейін белгілі бір дәрежеде зиян келтіріледі, бұл жұмысқа айқын кедергілер тудырады және жеке кәсіби қауіпсіздік дәрежесін төмендетеді. Адамның жәбірлену деңгейін жоғарылату, яғни оны ықтимал құрбаннан нақты құрбанға айналдыру процесі виктимизация деп аталады.

Дайындықтағы кемшіліктер мен полиция қызметкерінің жеке қасиеттерінің ерекшеліктері оның жазатайым оқиғаларға бейімділігін, яғни «кәсіби құрбандықты» анықтайды. Мазмұны жағынан кәсіби құрбандыққа келесі компоненттер кіреді: қырағылықты жоғалту, қауіптілікті болжай алмау, қауіптің айқын белгілерін ескермеу, өзінің дайындығын асыра бағалау, басқа адамдарға бақылаудың болмауы, шабуыл объектісіне айналу мүмкіндігіне сенбеу және т.б. (А.М. Столяренко, 2003).

Зардап шегу деңгейлері ішкі істер органы қызметкерінің жеке басының құрбан болу дәрежесін, оның осалдығын және қылмыстық немесе басқа қауіпті өмірлік жағдайдың құрбаны болу ықтималдығын сипаттайды. Зардап шегу деңгейі неғұрлым жоғары болса, соғұрлым оның құрбанға айналуы ықтимал және керісінше. Жүргізілген профилактикалық жұмыстардың нәтижесінде жекелеген адамдарда виктимизация деңгейінің төмендеуі байқалуы мүмкін, ал басқа адамдарда мұндай жұмыс болмаған жағдайда - оның ұлғаюы. Осыған байланысты жәбірленушілердің реакцияларының нақты көріну мүмкіндігін анықтайтын виктимизация деңгейлерінің жеке динамикасы туралы айтқан жөн.

Ішкі істер органы қызметкерінің жәбірленуі оның жәбірленушіге айналу процесі мен нәтижесі болып табылатын, соның ішінде субъективті (жеке) және объективті (ситуациялық) жәбірленушінің немесе вик-тимогендік потенциалдардың заттануы мен нақты жәбірленушіге айналу процесі және нәтижесі болып табылатын виктимизациямен қалыптасады. Зардап шегу процесін анықтайтын детерминанттарды, адамның виктимизацияны алу динамикасы мен жылдамдығын бөліп көрсету маңызды. Жәбірленушінің субъективті себептеріне жәбірленуші субъектінің жеке ерекшеліктері, сонымен қатар әлеуметтік-психологиялық факторлардың әсері жатады.

Ішкі істер органы қызметкерінің жәбірлену процесі және оның құрбаны болу процесі өмірдің объективті жағдайларымен, оның мінез-құлқының нақты жағдайымен және кәсіби қызметімен, оның ішінде өмір мен денсаулыққа қауіпті жағдайлармен байланысты.

Орталық теориялық мәселелердің бірі - виктимизацияның мазмұны мен психологиялық құрылымын, оны құрайтын элементтер мен олардың арасындағы тәуелділікті зерттеу проблемасы. Қылмыстық виктимология бойынша еңбектерде жекелеген қылмыстардың құрбандарына тән виктимизация элементтерін бөліп көрсетуге әрекет жасалды: зорлау - «негізсіз сенім» және «қадағалау»; кісі өлтіру - «абайсыздық», «шамадан тыс тәуекел», «жанжал», «агрессияға бейімділік», «эгоцентризм», «алкогольдік ішімдіктерді теріс пайдалану тенденциясы»; алаяқтық - «сенімсіздік», «сенімсіздік», «қабілетсіздік», «сарандық» және т.б. Виктимизмнің құрылымдық элементтерінің қатарына көбінесе мыналар жатады: психофизиологиялық қасиеттер; белгілі бір жас кезеңіне тән психологиялық қасиеттер; қоғамдағы рөлі мен мәртебесі; жәбірленуші мен қылмыскер арасындағы қатынас; жәбірленушілердің моральдық-психологиялық сипаттамалары (жыныстық азғындық, алкогольдік ішімдіктер мен есірткіні қолдануға бейімділік, ашкөздік, деспотизм, агрессивтілік, дөрекілік, қорқақтық, қатыгездік, күдіктілік, пассивтілік, сенімділік, мейірімділік, сыншылдық, физикалық әлсіздік және т.б.); жәбірленушінің кінәсінің дәрежесі (кінәсіз жәбірленушіні, жеңіл кінәлі жәбірленушіні, кінәсі қылмыскердің кінәсімен сәйкес келетін жәбірленушіні ажыратуға болады; жәбірленуші өзіне жасалған қол сұғушылыққа толық кінәлі); агрессивтілік (агрессивті адамдар - жалпы зорлаушылар, селективті агрессивті зорлаушылар, агрессивті жалпы арандатушылар, селективті агрессивті арандатушылар); мінез-құлықтағы белсенділік (өзін-өзі басқаратын құрбандар, пассивті құрбандар, сыни емес құрбандар, бейтарап құрбандар). Сондай-ақ, жәбірленушінің құрамына кіретін және жәбірленушінің мінез-құлқын анықтайтын әлеуметтік-психологиялық қасиеттер атап өтілді. Жәбірленушілердің типтері конфликті қарым-қатынаста іске асырылатын жағымсыз әлеуметтік-психологиялық қасиеттерге негізделген: «бұзақылық»; «Теріс кек алушы», «жанжал шығарушы», «отбасылық деспот», «қасақана арандатушы», «бейқам қоздырғыш», «бастама», «енжар», «объективті түрде қарсылық көрсете алмайтын», «объективті түрде қарсылық көрсетуге қабілетті» және т.б.

Әдебиет:

1. Папкин И. А. Методы диагностики и снижения уровня профессиональной виктимности

- сотрудников органов внутренних дел. Учебное пособие. - Домодедово: ВИПК МВД РФ, 2006.
- 2.Столяренко А. М. Экстремальная психопедагогика. Учеб.пособие для вузов. - М: ЮНИТИ-ДАНА, 2002.
- 3.Ривман Д. В. Криминальная виктимология. -СПб.: Питер, 2002.
- 4.Энциклопедия юридической психологии / Под общ. ред. проф. А. М. Столяренко. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003.

Ресей ІІМ Мәскеу университетінің әкімшілік құқық кафедрасының профессоры, заң ғылымдарының докторы, профессор, РФ жоғары кәсіби білімінің құрметті қызметкері, РФ Салық полициясының құрметті қызметкері, Қазақстан Республикасы ІІМ органдарының құрметті ардагері, РФ әскери қызметінің ардагері, Ресей ІІМ Мәскеу университетінің құрметті ардагері. В. Я. Кикотя, Еуразиялық әкімшілік ғылымдар академиясының академигі, отставкадағы полковник

Профессор кафедры Административного права Московского университета МВД России им. В.Я. Кикотя, доктор юридических наук, профессор, Почетный работник высшего профессионального образования РФ, Почетный сотрудник налоговой полиции РФ, Почетный ветеран органов МВД Республики Казахстан, Ветеран военной службы РФ, Почетный ветеран Московского университета МВД России им. В.Я. Кикотя, Академик Евразийской академии административных наук, полковник в отставке

Professor of the department of administrative law of the Moscow university of the ministry of internal affairs of Russia named after V.Ya.Kikot, doctor of law, professor, honorary worker of higher professional education of the Russian Federation, honorary employee of the tax police of the Russian Federation, honorary veteran of the ministry of internal affairs of the republic of Kazakhstan, veteran of the military service of the Russian Federation, honorary veteran of the Moscow university of the ministry of internal affairs of Russia named after V.Ya. Kikot, academician of the Eurasian academy of administrative sciences, retired Colonel

Михаил Иванович Еропкинің туғанына 100 жыл: мұғалім туралы естеліктер

Профессор Михаил Иванович Еропкин ХХ ғасырдың екінші жартысында бұрынғы Кеңес Одағында жұмыс істеген көрнекті кеңестік әкімшілік ғалымдардың керемет тобына жатады. Оның қаламына Кеңестік әкімшілік құқық, ішкі істер органдарының әкімшілік қызметі, әкімшілік-деліктілік құқық пен процесс, бұрынғы Кеңес Одағының ішкі істер органдарының тарихы бойынша көптеген ғылыми және оқу еңбектері тиесілі.

Түйінді сөздер: мұғалім, еске алу, Әкімшілік құқық, көрнекті ғалымдар, оқу орындары, диссертация.

К 100-летию со дня рождения Михаила Ивановича Еропкина: воспоминания об учителе

Профессор Михаил Иванович Еропкин по праву принадлежит к славной плеяде выдающихся советских ученых-административистов, творивших во второй половине ХХ-го столетия в бывшем Советском Союзе. Его перу принадлежит значительное количество научных и учебных трудов по советскому административному праву, административной деятельности органов внутренних дел, административно-деликтному праву и процессу, истории органов внутренних дел бывшего Советского Союза.

Ключевые слова: учитель, воспоминание, административное право, выдающиеся ученые, учебные заведения, диссертация.

On the 100th anniversary of the birth of Mikhail Ivanovich Eropkin: memories of the teacher

Professor Mikhail Ivanovich Eropkin rightfully belongs to the glorious galaxy of outstanding Soviet administrative scientists who worked in the second half of the twentieth century in the former Soviet Union. He wrote a significant number of scientific and educational works on Soviet administrative law, administrative activities of internal affairs bodies, administrative and tort law and procedure, and the history of internal affairs bodies of the former Soviet Union.

Keywords: teacher, memory, administrative law, outstanding scientists, educational institutions, dissertation.

Автору настоящей публикации посчастливилось лично познакомиться с Михаилом Ивановичем Еропкиным, когда я, еще молодой человек, но уже проработавший 4 года на оперативно-следственных должностях в практических органах внутренних дел Управления ВД по Карагандинской области, а затем 4 года преподавателем кафедры Административного права и административной деятельности ОВД Карагандинской высшей школы МВД СССР,

уже в звании капитана милиции МВД СССР, начальником нашего замечательного ВУЗа - Карагандинской высшей школы МВД СССР генерал – майором МВД СССР, профессором Баримбеком Сарсеновичем Бейсеновым был направлен в г. Москву для поступления на учебу в адъюнктуру при Всесоюзном научно-исследовательском институте МВД СССР.

Я до сих пор с волнением вспоминаю лето 1982 года, когда познакомился с доктором юридических наук, профессором, ветераном Великой Отечественной Войны, генерал-майором МВД СССР Михаилом Ивановичем Еропкиным, который должен был провести со мною ряд собеседований на т.н. «профпригодность» перед сдачей мною вступительных экзаменов в адъюнктуру при Всесоюзном НИИ МВД СССР. Помню, как я не на шутку разволновался, когда от руководства отдела адъюнктуры института узнал о том, что «сам профессор и генерал Еропкин М.И.» будет меня экзаменовать и возможно тем самым определит мою дальнейшую судьбу преподавателя и будущего кандидата юридических наук по Специальности: 12.00.02 - «государственное право и управление; советское строительство; административное право; финансовое право».

Михаил Иванович действительно провел со мною несколько весьма полезных собеседований, ряд персональных научных консультаций и просто душевных бесед о жизни насыщенной. А затем он активно участвовал в принятии у меня вступительного экзамена по вышеназванной научной специальности. И хотя позже официальным научным руководителем, по приказу начальника ВНИИ МВД СССР известного советского ученого доктора юридических наук, профессора, генерал-лейтенанта милиции Игоря Ивановича Карпеца, мне был определен доктор юридических наук, профессор, полковник внутренней службы, начальник научно-исследовательского отдела по административному праву, а затем и соответствующего Центра, Анатолий Павлович Шергин, который свой первый диплом юриста также, как и я, получил в ВУЗе, находящимся на территории Казахской ССР, в бывшей столице г. Алма-Ате.

Но, к счастью вместе с тем, и уважаемый Михаил Иванович, за годы моей учебы сначала в очной адъюнктуре, а позже работы на научно-педагогических должностях в системе ВУЗов МВД СССР, также стал моим Учителем. Причем, не только в науке советского административного права, но и как говорят сейчас молодые коллеги «просто по жизни».

Кстати, впервые я увидел Михаила Ивановича Еропкина на территории КВШ МВД СССР вместе с нашим начальником КВШ МВД СССР генерал-майором Баримбеком Сарсеновичем Бейсеновым, когда он в должности начальника Управления учебных заведений МВД СССР прибыл к нам в Караганду в 1977г. Об этом у меня до сих пор имеются служебные фотографии, некоторые из которых спустя 30 лет я включил в подготовленные мною Избранные научные труды М.И. Еропкина.

Его глубокие теоретические и профессиональные знания, накопленные за годы службы огромный милицкий и жизненный опыт, и неподдельное желание ими поделиться с молодежью, мудрость и отзывчивость наставника, помноженные на природную интеллигентность и тонкое чувство юмора, искреннее уважение не только маститых, но и молодых ученых-единомышленников, запомнились мне и всем моим однокашникам по Карагандинской ВШ МВД СССР и ВНИИ МВД СССР, став предметом для подражания на долгие годы службы в правоохранительных и специальных органах бывшего Союза ССР, а теперь и государств-участников Содружества Независимых Государств, а именно Республики Казахстан, Республики Армения и Российской Федерации.

Вспоминая сегодня об этом, я до сих пор горжусь тем, что мне удалось «не упасть в грязь лицом» и не посрамить свою «Альма-матер» – Карагандинскую высшую школу МВД СССР, с руководством которой, в лице ее начальника также генерал-майора МВД СССР и профессора Баримбека Сарсеновича Бейсенова, у Михаила Ивановича были самые теплые и

дружеские отношения на протяжении многих лет службы. А сам Баримбек Сарсенович был для нас – выпускников Высшей школы МВД СССР и остается и сейчас вторым Отцом.

Все мы, благодаря прозорливости и дальновидности нашего замечательного руководителя Карагандинской высшей школы МВД СССР генерала и профессора Баримбека Сарсеновича Бейсенова, в свое время, отработав на практике в органах внутренних дел, а затем и на соответствующих кафедрах КВШ МВД СССР, направлялись в очную адъюнктуру при Академии МВД СССР, Московской ВШ милиции МВД СССР или Всесоюзном научно-исследовательском институте МВД СССР в столицу нашей страны – г. Москву.

Надо без ложной скромности отметить, что выбор нашего мудрого Учителя Б.С. Бейсенова для того времени был своевременным и правильным, а поддержка руководства Управления учебных заведений МВД СССР в лице, прежде всего, Михаила Ивановича Еропкина, способствовала, что называется появлению и росту в Казахской ССР собственных молодых остепененных научно-педагогических кадров в системе ВУЗов МВД СССР, а позже уже и Республики Казахстан.

Не случайно, когда в 2013 г. ему бы исполнилось 90 лет со дня Рождения в Карагандинскую академию МВД Республики Казахстан, носящую его имя, прибыли многие выпускники еще Карагандинской высшей школы МВД СССР из разных стран СНГ и с глубоким уважением и почтением вспоминали его, как одного из основателей первого в Казахстане ВУЗа системы МВД СССР.

По праздничным дням мы, теперь уже офицеры, кто в запасе, а кто уже и в отставке, с гордостью носим на своих кителях Юбилейную медаль, посвященную 90-летию нашего замечательного Командира и Великого Учителя Баримбека Сарсеновича Бейсенова.

Я также горжусь и тем, что мой старший сын Даниэль тоже в свое время окончил нашу Карагандинскую высшую школу. Правда, на тот момент уже не МВД Республики Казахстан, а КВШ Государственного следственного комитета Республики Казахстан. Кстати, для не посвященных, хочу отметить, что подобный Государственный следственный комитет РК, как кардинально новый правоохранительный орган, на территории постсоветских государств появился, раньше всех в Казахстане еще в 1995 году. К сожалению, просуществовал ГСК РК всего пару лет, но имел в своей структуре даже самостоятельную Высшую школу ГСК Республики Казахстан, в которой мы и успели обучить несколько сотен слушателей. Кстати, автор настоящей статьи успел за это время прослужить и в данном Комитете в воинском звании полковника юстиции, правда так и не получив соответствующую военную форму одежды, поскольку ее до упразднения не успели даже создать и вручить сотрудникам. [1].

Но вернемся в середину 1980-годов. После окончания адъюнктуры при ВНИИ МВД СССР, успешной защиты кандидатской диссертации, кстати, уже в диссертационном совете при Московской Высшей школе милиции МВД СССР, и года службы в должности научного сотрудника 4-го отдела ВНИИ МВД России, я уже в звании майора милиции МВД СССР для дальнейшего прохождения службы был направлен на Ереванские Высшие курсы БХСС МВД СССР, на которых и прослужил вплоть до развала Советского Союза в декабре 1991 г.

Здесь я хотел бы особо отметить, что наши взаимоотношения с Михаилом Ивановичем Еропкиным не были прерваны, мы долгие годы поддерживали тесные человеческие и творческие контакты, практически ежегодно я, по несколько раз бывая в Москве, встречался с Михаилом Ивановичем и его супругой Александрой Алексеевной.

Позволю себе также напомнить молодым нашим коллегам о том, что в этот период историческая Родина моих предков – Армянская ССР, подверглась жесточайшему испытанию – землетрясению, происшедшему в декабре 1988 г., унесшего жизни более 25-ти тысяч и оставившего без крова многие десятки тысяч моих соплеменников. А также и политическому конфликту между Армянской ССР и Азербайджанской ССР по поводу

Нагорного Карабаха, начавшемуся еще в феврале 1988 г. и переросшему позже, к сожалению, в военный конфликт, который и до настоящего времени не окончен. Как говорить «радостного», и в то время на «излете Советского Союза» было весьма и весьма мало.

Находясь на службе в органах МВД СССР в г. Ереване, бывшей тогда столице Армянской ССР, 31 октября 1989 г. приказом МВД СССР мне было присвоено очередное звание «подполковник милиции». Этой радостной новостью я поделился в телефонном разговоре с Михаилом Ивановичем практически на следующий день после того, как узнал об этом, приехав на главпочтамт г. Еревана (напомню молодым коллегам, что в то время у нас еще не было сотовой связи), и вскоре получил письменное поздравление с данным событием, которое начиналось словами: «Здравия желаю, товарищ подполковник!!». Люди, когда-либо носившие погоны, отметят глубокий характерный подтекст этого обращения настоящего генерала и профессора. [2].

Эту открытку, как и многие другие письменные приветы от Михаила Ивановича, я сохранил на многие годы, переезжая неоднократно на новые места службы и жительства. Они и сейчас находятся в моем семейном архиве. Некоторые из них я уже позже, после ухода Михаила Ивановича из жизни в 1995 г., я уже, будучи доктором юридических наук, профессором права и 6-ти кратным полковником, в том числе МВД РК и МВД РФ, в начале нулевых годов 21-го столетия, поместил и душевно их прокомментировал, сначала в сборнике материалов международной научно-практической конференции «Актуальные проблемы юридической науки и практики в странах Содружества Независимых Государств», специально подготовленном мною в качестве ответственного научного редактора, и опубликованного в издательстве Академии экономической безопасности МВД России в 2006 г. к 85-летию со Дня рождения уважаемого Учителя Михаила Ивановича Еропкина. [3].

Позже, находясь по-прежнему в дружеском контакте с членами его семьи и, прежде всего, с вдовой Михаила Ивановича - Александрой Алексеевной, выступил в качестве инициатора, ответственного научного редактора, составителя и автора Раздела № 1 «Воспоминания и слова признательности Учителю» «Избранных научных трудов М.И. Еропкина», опубликованных уже к 90-летию со дня рождения Учителя в 2010 г. в известном московском издательстве «Эксмо». Объем данной публикации составил почти 700 страниц, а тираж - 1.000 экземпляров. Издание оплатила семья М.И. Еропкина. По просьбе членов семьи все экземпляры данного издания были переданы в библиотеки ВУЗов правоохранительных и специальных органов и служб, гражданских юридических ВУЗов и факультетов государств - участников СНГ, в т.ч. России, Казахстана, Кыргызстана, Беларуси, Армении, Таджикистана и других стран, а также презентованы преподавателям, ученым-юристам, аспирантам, адъюнктам и уважаемым ветеранам органов внутренних дел этих стран, многие из которых знали Михаила Ивановича и остаются благодарными за его профессиональную деятельность.

С того советского времени прошли уже не только годы, но уже и десятилетия. Практически все выпускники первых наборов, состоявшихся в начале 70-х годов прошлого столетия, отслужив по 25-ть и более лет в органах внутренних дел, теперь уже стран СНГ, ушли на заслуженный отдых.

Так, например, из 2-го выпускника Карагандинской высшей школе МВД СССР второго набора очников в 1971 г. на службе к 2009 г. остались всего лишь четыре человека. Это Серик Есжанович Еркенов, Ахметкали Дюсетаевич Шаймуханов, Абдрахманов Борис Амиржанович и автор настоящей публикации. Трое моих однокурсников служили в МВД РК, а я к этому времени уже более 10-ти лет прослужил в Российской Федерации, в вузах

Федеральной службы налоговой полиции и МВД РФ. К большому сожалению мои верные однокашники – генерал-майор Еркенов С.Е. и полковник Абдрахманов Б.А. уже ушли в мир иной. Светлая им память!

Кстати, все мы являемся докторами юридических наук и профессорами права, поэтому никто из нас на «заслуженный отдых», как говаривал Михаил Иванович, не ушел и продолжает заниматься научно-педагогической деятельностью.

За эти годы, идя по стопам профессора М.И. Еропкина, лично мною было подготовлено и опубликовано более 500-т научных, учебных и учебно-методических работ. Еще раз повторяю, что эти слова Михаила Ивановича я уже многократно повторял, осуществляя подготовку в адъюнктурах и аспирантурах уже своих учеников, будущих кандидатов и докторов юридических наук.

Особо еще раз хотелось бы отметить, что благодаря всемерной поддержке и неустанной заботе Михаила Ивановича Еропкина, являвшегося в 70-х годах прошлого столетия начальником Управления учебных заведений МВД СССР, Карагандинская высшая школа МВД СССР не только уверенно «встала на ноги», но и превратилась в один из ведущих вузов системы МВД Союза ССР, а позже и Республики Казахстан. И только дислокация данного вуза не «в столичном граде» не позволила именоваться ему, сразу после приобретения независимости Казахстана, Академией или Университетом МВД Республики Казахстан. Но это все же произошло позже.

После ухода Михаила Ивановича из жизни в 1995 г., я уже, будучи доктором юридических наук, профессором права и 5-ти кратным полковником, в том числе МВД РК и МВД РФ, в 2006 г. к 85-летию со дня рождения уважаемого Учителя специально подготовил целый сборник биографических, научных и педагогических материалов, посвященный светлой памяти этого замечательного человека.

Позже, находясь в дружеском контакте с членами его семьи и, прежде всего, с вдовой Михаила Ивановича - Александрой Алексеевной, выступил в качестве инициатора, ответственного научного редактора, составителя и автора Раздела № 1 «Воспоминания и слова признательности Учителю» «Избранных научных трудов М.И. Еропкина», опубликованных уже к 90-летию со дня рождения Учителя в 2010 г. в известном московском издательстве «Эксмо». Объем данной публикации составил почти 700 страниц, а тираж - 1.000 экземпляров. [4]. Издание оплатила семья М.И. Еропкина.

По настоятельной просьбе членов семьи Михаила Ивановича практически все экземпляры данного издания нами были бесплатно переданы в библиотеки ВУЗов правоохранительных и специальных органов и служб, гражданских юридических ВУЗов и факультетов государств-участников СНГ, в т.ч. России, Казахстана, Кыргызстана, Беларуси, Армении, Таджикистана и других стран, а также презентованы преподавателям, ученым-юристам, аспирантам, адъюнктам, ветеранам органов внутренних дел этих стран.

Кстати, только в Карагандинскую академию МВД РК мною было лично передано более 100 экземпляров «Избранных научных трудов». Я их лично привез из Москвы. Эта книга также имеется в библиотеках Алматинской академии МВД РК, Костанайской академии МВД РК, Актюбинского института МВД РК и в библиотеке МВД Республики Казахстан.

Нам представляется, что вдумчивое и заинтересованное изучение молодыми, начинающими учеными-административистами, сотрудниками правоохранительных органов научных и учебных трудов Михаила Ивановича Еропкина поможет более глубоко и всесторонне исследовать многие современные проблемы национального административного права и процесса России, Казахстана, Кыргызстана, Беларуси и других стран СНГ, понять сущность и проникнуть в содержание многих насущных проблем административной деятельности, административно-юрисдикционной деятельности органов внутренних дел не

только советского периода развития государства, но и современного периода.

Не пытаясь «объять необъятное», мы авторы-составители Избранных научных трудов М.И. Еропкина посчитали целесообразным, включить в данное издание только наиболее важные, этапные, или как сейчас говорят «знаковые», работы уважаемого Учителя, о которых теперь, к сожалению, новое поколение правоведов знает подчас лишь понаслышке. Особо хотелось напомнить, а молодых коллег и просветить, о том, что в советское время многие учебные и научные работы, выходявшие в издательствах учебных и научно-исследовательских заведений МВД СССР, весьма часто имели ограничительный гриф: «Для служебного пользования» или «Секретно». По этой причине они были доступны только сотрудникам органов внутренних дел и хранились в специальных библиотеках.

Напомним, что после развала Советского Союза в декабре 1991 г. и появления на его пространстве 15-ти новых независимых государств многие из этих научных и учебных изданий, по причине перехода на национальные государственные языки, потери актуальности, значимости и проч., были изъяты из библиотек Вузов и аппаратов МВД и даже банально уничтожены. По этой причине многие публикации Михаила Ивановича, как и публикации многих других ученых из системы Вузов МВД СССР, были, к сожалению, утрачены.

Однако нам удалось в архивах различных научных библиотек и частных архивах советских ученых-юристов, в том числе и в личном архиве семьи Михаила Ивановича, разыскать целый ряд учебных и научных изданий, с которых уже в 1990 –х годах и позже официально был снят ограничительный гриф и предложить их вниманию заинтересованного читателя, не забывая при этом, что подчас «новое – это хорошо забытое старое». [5].

Далее мы постараемся по возможности кратко и доступно просветить заинтересованных молодых читателей, как становятся настоящими генералами и профессорами. Это мы сделаем, используя перечень автобиографий Михаила Ивановича и соответствующие служебные характеристики, которые мы смогли найти в архивах МВД РФ, ВНИИ МВД РФ и домашнем архиве семьи Михаила Ивановича.

Итак, Михаил Иванович Еропкин родился 01 ноября 1921 году в гор. Москве в семье рабочего-шофера на автобазе Министерства Вооруженных Сил Союза ССР.

Таким образом, в 2021г. Михаилу Ивановичу исполнилось 100-лет со Дня Рождения!!!

В 1929 году тогда еще просто Миша поступил в среднюю школу № 172. В 1939 году он с отличием кончил полную среднюю школу. Кстати, в его аттестате не было ни одной четверки! В этом же году он был принят на Самолетостроительный факультет Московского авиационного института им. С. Орджоникидзе.

Во внутренних войсках НКВД СССР прошел московский мальчик первую мужскую закалку, о чем он писал в своих автобиографиях, датированных 15 ноября 1942 года и 28 мая 1946 года.

4 октября 1939 года был призван в войска НКВД СССР. Далее в 1940-1942 гг. Михаил Иванович служил в 63-м полку этой дивизии в г. Биробиджане Еврейской автономной области в должности политрука гарнизона.

В 1942 году в Военно-политическом училище имени К.Е. Ворошилова окончил курсы младших политруков и был направлен в 29-ю дивизию войск НКВД по охране железных дорог, где служил в должностях: заместителя по политчасти начальника гарнизона (1942 г.), комсорга батальона, комсорга 63-го полка в гор. Чита (1944 г.).

В октябре 1944 года был переведен в Управление войск МВД по охране железных дорог, где работаю по настоящее время в должности инструктора Политотдела войск.

Кстати, в комсомоле Михаил Иванович состоял с 1938 по 1941 гг.

С ноября 1941 года стал кандидатом в члены ВКП (б). А в августе 1943 года стал уже членом ВКП (б).

После военной службы – учеба на юридическом факультете в Военно-политической академии, которую он также окончил с отличием. А затем учеба в адъюнктуре и первое вхождение в науку советского административного права. Молодого адъюнкта заинтересовали проблемы административной деятельности милиции. В 1956 году Михаил Иванович успешно защищает кандидатскую диссертацию на тему «Правовые основы организации и деятельности советской милиции». Именно этот первый научный труд положил начало исследований административно-правовых проблем деятельности советской милиции.

Михаил Иванович на всю свою жизнь сохранил верность избранному пути ученого, посвятившего себя науке советского и российского административного права и процесса и подготовке высококвалифицированных кадров для органов внутренних дел страны.

Значительная часть жизни Михаила Ивановича прошла в стенах Высшей школы МООП РСФСР, позже МВД СССР (ныне – Академия управления МВД РФ), где он прошел путь от преподавателя до начальника кафедры административного права.

Эрудированный специалист, блестящий лектор, обаятельный собеседник, талантливый организатор – таким запомнили М.И. Еропкина все, кому довелось знать его в эти годы.

Вот как, например, характеризовали М.И. Еропкина начальник Высшей школы МООП РСФСР генерал внутренней службы 3-го ранга Л. Лукьянов и секретарь партийного комитета Высшей школы МООП РСФСР С. Шорохов перед выездом его в ГДР. Тов. Еропкин Михаил Иванович в Высшей школе Министерства охраны общественного порядка РСФСР начал служить с 1951 года, вначале старшим преподавателем, доцентом, а с 1961 года – начальником кафедры советского административного права.

Работая в должности начальника кафедры, Еропкин М.И. умело организовал деятельность подчиненного профессорско-преподавательского состава, требуя повышения научно-теоретического и учебно-методического уровня преподавания курса советского административного права.

Еропкин М.И. всесторонне владел предметом науки советского административного права, являлся ведущим лектором по данному предмету, на высоком теоретическом и методическом уровне проводил все виды учебных занятий.

Осуществлял он постоянное научное руководство адъюнктами и соискателями. Михаил Иванович принимал активное участие в научной жизни ВУЗа. Им было подготовлено и опубликовано учебные и научные работы общим объемом более 100 печатных листов. Постоянно выступал с научными докладами и сообщениями на теоретических и практических конференциях. Является членом диссертационных советов при Высшей школе МООП РСФСР и юридического факультета Московского государственного университета им. М. Ломоносова, членом международной ассоциации государствоведческих наук.

М.И. Еропкин поддерживал деловую связь с научно-исследовательскими учреждениями и практическими работниками. Постоянно приглашался к работе комиссий по разработке административного законодательства Юридическим отделом Президиума Верховного Совета СССР, Всесоюзным научно-исследовательским институтом советского законодательства, активно участвовал в подготовке проектов нормативных правовых актов по вопросам административной деятельности органов охраны общественного порядка.

Отдавая много сил подготовке будущих организаторов охраны общественного порядка, Михаил Иванович был одержим идеей внедрения научных основ в деятельность органов внутренних дел страны. В это же время Михаил Иванович опубликовал ряд фундаментальных работ по этой проблематике, основное место среди которых занимает его

монография «Управление в области охраны общественного порядка», опубликованная еще в 1965 г. Завершив подготовку докторской диссертации на тему: «Административно-правовые проблемы охраны общественного порядка в Советском государстве» и блестяще ее защитив в 1967 г., Михаил Иванович становится доктором юридических наук, а затем и профессором. В 1967 году М.И. Еропкин становится одним из руководителей Управления административной службы МВД СССР, сделавшим немало для совершенствования организации управления советской милицией. И здесь он остается ученым, продолжающим внедрять научные идеи в практическую деятельность органов внутренних дел страны.

Изучив полный послужной список генерал-майора милиции М.И. Еропкина, еще раз отметим, что Михаилом Ивановичем была прожита жизнь достойная примера и подражания. Он прошел служебный путь от младшего политрука, начиная с 1942 года службы в НКВД СССР, до комиссара милиции 3-го ранга (1970 г.) и генерал-майора милиции МВД СССР (1973 г.).

Весом был вклад М.И. Еропкина и в совершенствование организации учебных заведений МВД СССР. Его назначение на должность начальника Управления учебных заведений МВД СССР как нельзя лучше соответствовала профессиональной подготовке профессора, имеющего солидный преподавательский опыт. За время его работы на этой должности были созданы многие высшие и средние учебные заведения системы МВД СССР, укреплена их материально-техническая база, значительно вырос научно-преподавательский потенциал вузов Министерства внутренних дел страны.

Следует также особо отметить, что по инициативе Михаила Ивановича во Всесоюзном Научно-исследовательском институте МВД СССР впервые был создан новый Научно-исследовательский отдел – «Отдел по разработке административно-правовых проблем деятельности органов внутренних дел», в котором он, после ухода со службы в отставку, достаточно плодотворно в течение шести лет работал совместно со своими учениками и учениками своих учеников.

После выхода в отставку профессор Михаил Иванович Еропкин не оставил научной и преподавательской деятельности. Его глубокие теоретические знания, богатый практический опыт службы в органах внутренних дел, научные советы и рекомендации были востребованы во ВНИИ МВД СССР, в Высшей школе милиции МВД СССР, где он работал, был активным членом нескольких диссертационных советов и где мы, как я уже отметил раньше, познакомились и подружились на многие годы.

Отдельно хотелось бы еще раз также отметить, что за 52 года существования нашей Альма-матер – Карагандинской высшей школы МВД СССР, Карагандинской высшей школы МВД Республики Казахстан, Карагандинской высшей школы Государственного следственного комитета РК, Карагандинской высшей школы

Комитета национальной безопасности РК, Карагандинского юридического института МВД РК и Карагандинской Академии МВД РК имени Баримбека Бейсенова дипломы специалистов в области юриспруденции получили более 20-ти тысяч слушателей и курсантов очного и заочного обучения.

Выпускники нашей Карагандинской ВШ МВД СССР с достоинством и честью служили в органах внутренних дел Советского Союза, а некоторые из них до сих пор служат в правоохранительных органах теперь уже независимых стран Содружества Независимых Государств. Их до сих пор объединяет неразрывная мужская дружба и добрая память о совместных годах учебы в КВШ МВД СССР, о ее настоящих заботливых педагогах и отцах-командирах.

В сентябре 2019г. новое руководство Карагандинской Академии МВД Республики Казахстан имени Баримбека Бейсенова активно и очень солидно организовало 50-ти летний Юбилей нашего ВУЗа. Персонально были приглашены выпускники, находящиеся уже в

званиях генералов, докторов юридических наук и профессоров разных десятилетий. Кстати, в сентябре 2021г. выпускники КВШ МВД СССР 1971 – 1975 гг. обучения также отметили очередной 50-леть Юбилей. Организационный комитет выпускников 1975г. принял решение подготовить и официально вручить всем однокашникам нагрудный знак «50 лет Дружбы» с удостоверением. Таким образом, ветераны МВД СССР не забывают о своих друзьях-товарищах. Хотя к сожалению, из 203-х выпускников 1975г. уже нет в живых почти половина ребят нашего курса. Светлая им память!

Особенно также хотелось бы вспомнить и назвать еще раз имя основателя нашего ВУЗа – ветерана Великой Отечественной войны, генерал-майора юстиции, профессора права Баримбека Сарсеновича Бейсенова, а также тех, кто долгие годы работал под его руководством и неоднократно по службе встречался с Михаилом Ивановичем Еропкиным. Это заместители начальника КВШ МВД СССР 1970-х годов полковники милиции Владимир Васильевич Куванов, Владимир Александрович Ким, Шернияз Ислямович Макин и многие другие наши добрые Учителя-наставники.

В заключение хотел бы еще раз отметить, что все мы, благодаря дальновидности нашего руководителя генерала и профессора Баримбека Сарсеновича Бейсенова в свое время, отработав не менее 4 - 5 лет в практических органах внутренних дел МВД СССР, а затем и столько же времени и на кафедрах КВШ МВД СССР, направлялись в очную адъюнктуру в столицу нашей страны – г. Москву.

При этом выбор нашего мудрого Учителя Б.С. Бейсенова был своевременным и правильным, а поддержка руководства Управления учебных заведений МВД СССР в лице, прежде всего Михаила Ивановича Еропкина, способствовала, что называется появлению и росту в Казахской ССР, а затем уже и в Республике Казахстан, собственных молодых оstepененных научно-педагогических кадров в системе ВУЗов Министерства внутренних дел. А их на сегодняшний день насчитывается уже шесть, в том числе три академии МВД РК, находящиеся в г. Караганде, г. Алматы и г. Костанай. Кстати, их начальники и бывшие, и нынешние, имеют в своем личном архиве дипломы Карагандинской ВШ МВД СССР, Карагандинской академии МВД РК.

Мы же ученики генерала Михаила Ивановича Еропкина уверены в том, что вдумчивое и заинтересованное изучение молодыми, начинающими учеными-административистами, сотрудниками правоохранительных органов и специальных служб научных и учебных трудов Михаила Ивановича Еропкина, поможет более глубоко и всесторонне исследовать многие современные проблемы национального административного права и процесса России, Казахстана, Кыргызстана и других стран СНГ, понять сущность и проникнуть в содержание многих насущных проблем административной деятельности, административно-юрисдикционной деятельности органов внутренних дел не только советского периода развития государства, но и современного периода.

Светлая память замечательному Человеку, Ученому, Педагогу и Генералу Михаилу Ивановичу Еропкину! Мы его ученики помним и искренне любим его!!!

Литература

1. Подробнее см.: Указ Президента Республики Казахстан от 6 октября 1995 г. «Об образовании Государственного следственного комитета Республики Казахстан». // Казахстанская правда. - 1995. - 7 октября; Указ Президента Республики Казахстан, имеющий силу Закона, от 21 декабря 1995 г. № 2706 «О Государственном следственном комитете Республики Казахстан и его органах»// Ведомости Верховного Совета Республики Казахстан, 1995 г., № 23, ст.153; Указ Президента Республики Казахстан от 5 ноября 1997 года № 3731

«О мерах по укреплению национальной безопасности, дальнейшему усилению борьбы с организованной преступностью и коррупцией»// Казахстанская правда. - 1997. - 6 ноября. См.: также научные работы: Когамов М.Ч. Государственный следственный комитет: версии. Опыт. Проблемы, решения. - Алматы: Жеті жарғы, 1997; Он же. Предварительное расследование уголовных дел в Республике Казахстан: состояние, организация, перспективы: Монография. 2-е изд. - Алматы: Жеті жарғы, 2004.- 128 с.

2. Подробнее об этом см.: Раздел № 1 - «Воспоминания и слова признательности Учителю. Биография М.И. Еропкина». /Еропкин М.И. Избранные научные труды /под общ. науч. ред. профессоров А.П. Шергина и В.Г. Татаряна. – М.: Эксмо, 2010. – С. 7-32.

3. Подробнее см. наши публикации на данную тему: Актуальные проблемы юридической науки и практики в странах Содружества Независимых Государств». // Материалы международной научно-практической конференции / Под общей научной редакцией проф. В.Г. Татаряна. – М.: Академия экономической безопасности МВД России, 2006. - 304 с. ; Татарян В.Г. Как стать настоящим профессором и генералом: к 95-летию со дня рождения известного советского ученого-административиста Михаила Ивановича Еропкина. «Вестник экономической безопасности». - Москва: ФГКОУ ВО «Московский университет МВД России им. В.Я. Кикотя», 2017. № 2. С.112-121. Журнал рекомендован ВАК Министерства образования и науки РФ; Татарян В.Г. К 95-летию со дня рождения советского ученого-административиста Михаила Ивановича Еропкина.

/Международный научный журнал «Хабаршы-Вестник» МВД Республики Казахстан». – Астана: Министерство внутренних дел Республики Казахстан. 2017. № 3-4. 0,45 п.л.

4. Подробнее см.: Еропкин М.И. Избранные научные труды. /под общ. науч. ред. профессоров А.П. Шергина и В.Г. Татаряна. – М.: Эксмо, 2010. - 688 с.: илл.

5. Данный краткий список основных учебных и научных трудов профессора Михаила Ивановича Еропкина, был подготовлен профессором В.Г. Татаряном еще в 2006 - 2008 гг. Для удобства мы приводим его в данной статье в хронологическом порядке. К сожалению, полный список публикаций Михаила Ивановича Еропкина является весьма объемным и поэтому не представляется возможным включить его в настоящую статью.

Одновременно еще раз напомним, что многие из публикаций М.И. Еропкина в Советское время имели служебный, а то и секретный гриф. См. работы: Еропкин. М.И. Правовые основы организации и административной деятельности советской милиции: Автореф. дисс. канд. юрид. наук. - М., 1956.; Еропкин М.И. Шире привлекать трудящихся к охране общественного порядка // Советская юстиция. 1957. № 5. 1 п.л.; Еропкин М.И. К вопросу о сочетании убеждения и принуждения в административной деятельности советской милиции. // Труды Высшей школы МВД СССР. - М., 1957. № 1. 1,5 п.л.; Еропкин М.И. Задачи, силы и основы организации наружной службы милиции. - М.: Изд-во ВШ МВД СССР, 1957. 3 п.л.; Еропкин М.И. Краткий очерк развития организационных форм советской милиции (1917–1930 гг.). - М., 1957. Еропкин М.И. Участие трудящихся в охране общественного порядка. - М.: Госюриздат, 1959. Еропкин М.И. К определению правового положения народного дружинника. // Советская юстиция. - М., 1959. № 8. (в соавторстве с Л. А. Мариупольским). Еропкин М.И. Основы управления социально-культурным строительством в СССР: Учебно-методическое пособие. - М., 1958.; Еропкин М.И. XXI съезд КПСС о дальнейшем расширении участия трудящихся в охране общественного порядка (Организация и первый опыт деятельности добровольных народных дружин по охране общественного порядка) // Материалы научно-теоретической конференции по вопросам дальнейшего укрепления общественного порядка в стране в свете решений XXI съезда КПСС (1–2 июля 1959 г.). - М.: Изд-во ВШ МВД СССР, 1959. 2 п.л.; Еропкин М.И. О повышении роли общественности в борьбе с нарушениями советской законности и правил социалистического общежития. // Советское государство и

право. 1959. № 11. 1 п.л.; Советское административное право: Учебное пособие. / Авт. колл.: Еропкин М.И., Козырева Т.И., Лунев А.Е. и др.; Отв. ред. Лунев А.Е. - М., 1960.; Еропкин М.И. Сущность административной деятельности советской милиции. // Труды Высшей школы МВД РСФСР. Выпуск № 5. - М., 1961. 1 п.л.; Еропкин М.И. О классификации мер административного принуждения. // Вопросы советского административного права на современном этапе. - М.: Госюриздат, 1963. 1 п.л.; Еропкин М.И. Ровесница Великого Октября. // Советская милиция. - М., 1962. № 11. 1 п.л.; Советское административное право: Учебник. / Под ред. проф. Еропкина М.И. Авт. колл.: Еропкин М.И., Здир А.Я., Розин Л.М. - М., Юрид. лит., 1964. Еропкин М.И. Органы охраны общественного порядка в современный период. // Сборник «Органы советского государственного управления в современный период. - М.: Юрид. лит., 1964. 1,5 п.л.; Еропкин М.И. Управление в области охраны общественного порядка: Монография - М.: Юридическая литература, 1965. 12 п.л.; Еропкин М.И. Постоянные дружинники или временные патрульные // Советская милиция. - М., 1966. № 3. 1 п.л.; Еропкин М.И. Административно-правовые проблемы охраны общественного порядка в Советском государстве: Автореф. дисс. д-ра юрид. наук. - М.: Высшая школа МООП СССР, 1967.; Еропкин М.И., Ключниченко А.П. К вопросу о характере противоправных действий, влекущих ответственность по статье 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 26 июля 1966 года «Об усилении ответственности за хулиганство». // О мерах по усилению борьбы с нарушениями общественного порядка. - М., 1967.; Еропкин М.И. Общественный порядок в Советском государстве. // Труды Высшей школы Министерства охраны общественного порядка СССР. Выпуск № 16. - М., 1967. 2 п.л.; Еропкин М.И. Развитие органов милиции в Советском государстве: Монография. - М.: Изд-во Высшей школы Министерства охраны общественного порядка СССР. - М., 1967. 6 п.л.; Еропкин М.И., Попов Л.Л. Административно-правовые вопросы задержания граждан. // Труды Высшей школы Министерства охраны общественного порядка СССР. Выпуск № 20. - М., 1968.; Еропкин М.И. Научные основы управления органами охраны общественного порядка // Труды Высшей школы Министерства охраны общественного порядка СССР. Выпуск № 20. - М., 1968.; Еропкин М.И. Некоторые вопросы укрепления законности в сфере охраны общественного порядка // Проблемы социалистической законности на современном этапе развития советского государства: Межвуз. науч. конф.: Тезисы докладов (октябрь 1968 г.). - Харьков, 1968.; Еропкин М.И. Правовые вопросы укрепления общественного порядка в Советском государстве // Проблемы совершенствования советского законодательства и деятельности государственных органов: Республиканская научная конференция: Тезисы докладов. - Минск, 1969. ; Административное право: Учебник (Общая и Особенная части). / Под ред. докт. юрид. наук, проф. А.Е. Лунева. Авт. коллектив: Еропкин М.И., Козырь М.И., Лазарев Б.М. и др. - М.: Юридическая литература, 1970. 600 с. (М.И. Еропкин – автор разд. № 6, главы №№ 1 и 3; разд. № 11, глава № 3). Тираж 60.000 экз. Цена – 1 рубль 09 копеек.; Еропкин М.И. В. И. Ленин об охране общественного порядка в Советском государстве. // Труды Высшей школы МВД СССР. Выпуск № 27. - М., 1970. ; Еропкин М.И. О путях совершенствования взаимодействия следственных аппаратов и административной службы в борьбе с преступностью // Ленинские принципы в следственной работе: Материалы научно-практической конференции, посвященной 100-летию со дня рождения В.И. Ленина, и Всесоюзного совещания-семинара МВД СССР. – Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1970.; Административное право. Учебник / Под ред. проф. Еропкина М.И. - М.: Юридическая литература, 1971.; Еропкин М.И., Попов Л.Л., Шергин А.П. О применении штрафов за нарушение общественного порядка // Советское государство и право. - М., 1971. № 7. С. 40-47.; Советское административное право (Специальная часть). / Под ред. Заместителя начальника Управления административной

службы милиции МВД СССР профессора, комиссара милиции 3-го ранга М.И. Еропкина. - М., 1971.; Еропкин М.И. Рецензия на книгу Салищевой Н.Г. «Гражданин и административная юрисдикция в СССР». - М.: Наука, 1970. - 163 с. // Советское государство и право. - М., 1971. № 5.; Еропкин М.И., Попов Л.Л. Административно-правовая охрана общественного порядка. - Л.: Лениздат, 1973.; Еропкин М.И. Социалистическая законность в административной деятельности органов внутренних дел. // Пути дальнейшего укрепления социалистической законности в деятельности органов внутренних дел в свете решений XXIV съезде КПСС: Материалы Всесоюзной научно-практической конференции МВД СССР (31 мая–2 июня 1972 г.). - Ереван, 1974.; Советское административное право. Методы и формы государственного управления / Авт. коллектив: Еропкин М.И., Васильев Р.Ф., Козлов Ю.М и др. - М.: Юридическая литература, 1977.; Советское административное право: Учебник. Части Общая и Особенная. / Авт. коллектив: М.И. Еропкин, А.П. Ключниченко, А.П. Коренев и др. / Под ред. докт. юрид. наук, проф. М.И. Еропкина. – Киев: НИИРИО Киевской высшей школы МВД СССР им. Ф.Э. Дзержинского, 1978. (М.И. Еропкин – автор Глав №№ 3, 4, 11-12, 31-35).; Еропкин М.И., Ключниченко А.П. Советское административное право: Учебник. - М.: Юридическая литература, 1979. - 312 с. Тираж 25.000 экз. Цена – 75 копеек. (М.И. Еропкин – автор Глав №№ 1-7, 9-11, 15, 16, 20, 22, 27-31, 35-36).; Еропкин М.И. Сущность и содержание общественного порядка. // Проблемы теории и практики административной ответственности: Сб. науч. трудов - М.: Изд-во Всесоюзного НИИ МВД СССР, 1983.; Юридический энциклопедический словарь. / Главный ред. Сухарев А.Я. Авторы словаря: Еропкин М.И., Баглай М.В., Барабашев Г.В. и др. - М.: Изд-во «Советская энциклопедия», 1984.

Напомним также, что Михаил Иванович Еропкин являлся также членом редакционных коллегий, ответственным научным редактором либо главным редактором более тридцати выпусков научных трудов, изданных в разные годы в вузах МВД СССР, в том числе в: Высшей школе МВД РСФСР, Высшей школе Министерства охраны общественного порядка РСФСР, Высшей школе МВД СССР, Волгоградской высшей следственной школе МВД СССР, Академии МВД СССР и др. вузах системы МВД СССР. Ниже мы приводим данные лишь о некоторых из них: Труды Высшей школы МВД РСФСР. Выпуск № 5. / Ред. кол.: Еропкин М.И., Загородников Н.И. (гл. ред.), Полевой Н.С., Розин Л.М., Соколов А.С., Стальгевич А.К., Чернов Н.Н., Якубович М.И. - М.: ВШ МВД РСФСР, 1961. – 196 с.; Труды Высшей школы МВД РСФСР. Выпуск № 6. / Ред.кол.: Еропкин М.И., Загородников Н.И. (гл. ред.), Полевой Н.С., Розин Л.М., Соколов А.С., Стальгевич А.К., Чернов Н.Н., Якубович М.И. – М.: ВШ МВД РСФСР, 1961. – 189 с. ; Труды Высшей школы МООП РСФСР. Выпуск № 8. / Ред. кол.: Еропкин М.И., Владимиров В.А., Загородников Н.И., Иванова З.Д., Осипов И.С., Прозоровский Р.В., Розин Л.М. (гл. ред.), Стручков Н.А. – М.: Издательство НИИРИО ВШ МООП РСФСР, 1963. – 327 с.; Труды Высшей школы МООП СССР. Выпуск № 19. / Ред.кол.: Еропкин М.И., Белкин Р.С., Боголепов Р.Д., Жданов М.Е., Кириченко В.Ф., Лекарь А.Г., Стручков Н.А. (гл. ред.). – М.: Издательство НИИРИО ВШ МООП СССР, 1968. – 200 с.; Труды Высшей школы МООП СССР. Выпуск № 20. Главный редактор Еропкин М.И., чл. ред. кол.: Артамонов П.В., Попов Л.Л., Разаренов Ф.С., Розин Л.М., Соколов И.В. - М.: Издательство НИИРИО ВШ МООП СССР, 1968, - 133 с.; Труды Высшей школы МВД СССР. Выпуск № 23. / Ред. кол. Еропкин М.И., Алферов Л.М., Белкин Р.С., Боголепов Р.Д., Гребельский Д.В., Жданов М.Е., Кириченко В.Ф., Маньков С.П., Стручков Н.А. (гл. ред.), Шаповалов Н.И. – М.: Издательство: НИИРИО МВД СССР, 1969. – 234 с.; Труды Высшей школы МВД СССР. Выпуск № 24. / Ред. кол.: Еропкин М.И., Алферов Л.М., Белкин Р.С., Боголепов Р.Д.,

Гребельский Д.В., Кириченко В.Ф., Маньков С.П., Осипов А.Ф., Стальгевич А.К., Стручков Н.А. (гл. ред.). – М.: Издательство НИиРИО МВД СССР, 1969. – 276 с.; Прогрессивные формы, методы и средства обучения в вузах МВД СССР: Материалы Всесоюзной научно - методической конференции. / Отв. науч. редактор проф. Еропкин М.И. - Волгоград: Изд-во ВСШ МВД СССР, 1978

Магистрант Актюбинского регионального университета имени К.Жубанова

Қ.Жұбанов атындағы аймақтық университетінің магистранты

Master's student of Aktobe Regional University named after K.Zhubanov

Е.К. БАЛЫМОВ / E.K. BALYMOV

Қазақстан Республикасы ІІМ М. Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты бастығының орынбасары, полиция майоры, PhD докторы, ғылыми жетекші

Заместитель начальника Актюбинского юридического института им. М.Букембаева МВД Республики Казахстан, докторPhD, майор полиции, научный руководитель

Deputy head of the M.Bukenbayev Aktobe law institute of the Ministry of internal affairs of the Republic of Kazakhstan, PhD, police major

ҚР-да экстремизмнің алдын алу

Мақалада экстремизм ұғымының заңнамалық анықтамасы беріледі. Сонымен қатар, діни экстремизмнің мемлекеттің ұлттық қауіпсіздігіне қатер төндіруі және экстремизмге қарсы әрекет мәселелері қарастырылады. Сондай-ақ, экстремизмнің алдын алу шараларына талдау жасалады.

Түйінді сөздер: экстремизм, діни экстремизм, Қазақстан Республикасы, қарсы әрекет, экстремизмнің алдын алу.

Профилактика экстремизма в РК

В статье дается законодательное определение понятия экстремизма. Кроме того, рассматриваются вопросы о религиозном экстремизме как угрозы национальной безопасности государства и противодействии экстремизму. А также анализируются профилактические меры против экстремизма.

Ключевые слова: экстремизм, религиозный экстремизм, Республика Казахстан, противодействие, профилактика экстремизма.

Prevention of extremism in the Republic of Kazakhstan

The article provides a legislative definition of the concept of extremism. In addition, issues of religious extremism as a threat to the national security of the state and countering extremism are considered. It also analyzes preventive measures against extremism.

Keywords: extremism, religious extremism, the Republic of Kazakhstan, counteraction, prevention of extremism.

Одной из самых опасных угроз всему миру, в том числе Республике Казахстан, вызывающей особую тревогу в 21 веке, стал стремительный рост экстремизма. Экстремизм-организация и (или) совершение: физическим и (или) юридическим лицом, объединением физических и (или) юридических лиц действий от имени организаций, признанных в установленном порядке экстремистскими[1]. Республика Казахстан сотрудничает с международными организациями, осуществляющими борьбу с экстремизмом.

Чаще всего приходится сталкиваться с религиозным экстремизмом. Религиозный экстремизм означает разжигание религиозной вражды или розни, в том числе связанной с насилием или призывами к насилию, а также применение любой религиозной практики, вызывающей угрозу безопасности, жизни, здоровью, нравственности или правам и свободам граждан[1].

Здесь следует отметить, что 15 марта 2018 года была утверждена Государственная программа по противодействию религиозному экстремизму и терроризму в Республике Казахстан на 2018-2022 годы. Целью данной программы является обеспечение безопасности человека, общества и государства от насильственных проявлений религиозного экстремизма и угроз терроризма[2]. Утвержденная программа основана на анализе международного опыта и национальной правоприменительной практики.

18 февраля 2005 года в Казахстане был принят Закон «О противодействии экстремизму». Согласно статье 5 Закона Республики Казахстан «О противодействии экстремизму» основными направлениями противодействия экстремизму являются: принятие профилактических мер, направленных на предупреждение экстремизма, в том числе на выявление и последующее устранение причин и условий, способствующих его осуществлению; выявление и пресечение экстремизма; международное сотрудничество в области противодействия экстремизму[1]. Общая законодательная база Республики Казахстан, относящаяся к противодействию экстремизму, является весьма обширной. Важное значение имеют последние изменения в основных нормативно-правовых актах, в которых ужесточена уголовная ответственность, в том числе за преступления экстремистской направленности.

Согласно Уголовному кодексу Республики Казахстан за создание экстремистской группы, а равно руководство ею наказывают лишением свободы на срок от десяти до семнадцати лет с конфискацией имущества, а за участие в деятельности экстремистской группы или в совершаемых ею преступлениях наказывают лишением свободы на срок от 8 до 12 лет с конфискацией имущества. Кроме того, за деяния, предусмотренные частями первой или второй статьи 182 УК РК, совершенные лицом с использованием своего служебного положения либо лидером общественного объединения наказывают лишением свободы на срок от двенадцати до семнадцати лет с конфискацией имущества, лишением права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до пяти лет, лишением гражданства Республики Казахстан или без такового [3].

Если говорить о профилактике экстремизма, то это система правовых, организационных, воспитательных, пропагандистских и иных мер, направленных на предупреждение экстремизма[1]. В настоящее время Республика Казахстан принимает меры по профилактике и предупреждению экстремистских проявлений. К государственным органам, осуществляющим профилактические меры, относятся: государственный орган, осуществляющий государственное регулирование в сфере религиозной деятельности, уполномоченный орган по делам средств массовой информации, центральный исполнительный орган в области образования, органы национальной безопасности Республики Казахстан, органы внутренних дел Республики Казахстан, местные исполнительные органы областей (городов республиканского значения, столицы), районов (городов областного значения), субъекты внешней разведки. Каждый орган реализует свои полномочия в области профилактики экстремизма. Также осуществляют свою *деятельность следующие государственные органы по выявлению и пресечению экстремизма: органы национальной безопасности, внутренних дел и служба экономических расследований.*

В свою очередь местные исполнительные органы, акиматы осуществляют профилактические мероприятия среди населения, формируют так называемый иммунитет у людей к радикальной религиозной идеологии и нулевой терпимости к деструктивным проявлениям. Для помощи попавшим под влияние деструктивных и радикальных религиозных течений гражданам, а также для их родных действуют специальные Центры консультации и реабилитации, где работают высококвалифицированные теологи и психологи, которые помогают попавшим под влияние гражданам, объясняя вырванные из контекста священных писаний призывы радикального характера [4].

Следует учитывать тот факт, что в Казахстане отмечают рост удаленного и заблокированного контента.

В казахстанском интернет-пространстве с начала 2021 года было выявлено и удалено более 181 тыс. материалов с пропагандой религиозного экстремизма и терроризма. По сравнению с прошлым годом количество удаленного и заблокированного контента увеличилось более чем в восемь раз. Также с начала года было заблокировано 324 противоправных материала [5].

Согласно статье 12 Закона «О противодействии экстремизму» на территории Республики Казахстан запрещаются использование сетей и средств связи для осуществления экстремизма, а также ввоз, издание, изготовление и (или) распространение экстремистских материалов. Информационные материалы, ввозимые, издаваемые, изготавливаемые и (или) распространяемые на территории Республики Казахстан и содержащие признаки экстремизма, по заявлению прокурора признаются судом экстремистскими по местонахождению прокурора, заявившего такие требования, или по месту обнаружения таких материалов с запрещением их ввоза, издания, изготовления и (или) распространения [1].

Для недопущения роста удаленного и заблокированного контента необходимы блокировка и удаление экстремистских материалов. Работа должна быть ориентирована на профилактику экстремизма, формирование у населения иммунитета к радикализму, повышение уровня религиозно-грамотности.

Для повышения религиозно-грамотности граждан и противодействия идеологии деструктивных религиозных течений в средствах массовой информации, интернет-ресурсах и социальных сетях размещено более 132 тыс. разноформатных публикаций. По сравнению с прошлым годом публикаций на антиэкстремистскую тематику в информационном пространстве увеличилось почти в два раза [5].

В целях профилактики экстремизма государственные органы Республики Казахстан сотрудничают с иностранными государствами и международными организациями.

Государственные органы Республики Казахстан, осуществляющие противодействие экстремизму, сотрудничают с компетентными органами иностранных государств, международными правоохранительными организациями, проводят оперативно-розыскные, контрразведывательные мероприятия на территории Республики Казахстан или других государств в соответствии с законодательством Республики Казахстан и (или) международными договорами [1].

Таким образом, противодействие и профилактика религиозного экстремизма в Казахстане - одно из приоритетных направлений государственной политики. Правительство и компетентные органы постоянно обращают внимание на необходимость пресечения и выявления любых форм экстремизма. Для изменения текущей ситуации недостаточно только рассуждений о профилактике экстремизма, приверженцах деструктивного религиозного течения и противодействия им. Нужно приложить значительные усилия со стороны государства и общества для уничтожения их проявления. В последние годы уменьшилось количество преступлений экстремистской направленности. Этому способствовало ужесточение законодательства и активная деятельность правоохранительных органов.

Экстремизм означает приверженность к крайним взглядам и мерам (преимущественно в политике). К таким мерам можно отнести провокацию беспорядков, гражданское неповиновение, террористические акции. Росту экстремизма способствуют социально-экономические кризисы, резкое падение жизненного уровня населения, тоталитарный политический режим.

Проявления экстремизма разнообразны - от гражданской вражды до функционирования многочисленных незаконных военных формирований, ставящих перед

собой цели изменения политического строя государства и нарушения территориальной целостности.

Для успешной реализации политико-правовых основ противодействия и профилактики экстремизма необходима консолидированная позиция общества, культуры, силовых структур.

Чтобы реализовать эти основы, в каждом регионе должна вестись постоянная разъяснительно-предупредительная работа по недопущению проявлений экстремизма. Одним из элементов такой работы является информационная работа, которая раскрывает сущность и формы проявлений экстремизма, чтобы иметь возможность своевременно их выявлять и пресекать.

Также важен вопрос создания системы участия общества в предупреждении экстремистских проявлений и налаживания гибкого взаимодействия общественных организаций с органами государственной власти.

Очевидно, что одним из основных направлений в профилактике экстремизма является работа со средствами массовой информации. Средства массовой информации должны быть сопричастными к решению актуальных проблем, связанных с противодействием экстремизму, мобилизацией мнения общества, воспитанием правильного политико-правового сознания. В этом направлении проводится масштабная работа, граждане, прибывшие из Сирии, дают интервью, в которых рассказывают причины, из-за которых они оказались в горячих точках.

Центром толерантного воспитания должны стать школа, колледж, вуз и семья. Среди учащихся и студентов необходимо пропагандировать патриотизм, гражданственность, а также воспитывать такие качества как терпимость и уважение, разъяснять опасность экстремизма в любых проявлениях.

Общество не должно допускать манипуляций с сознанием молодежи в политических целях, позволять превратно интерпретировать религиозные учения и использовать эти искаженные лозунги в преступлениях экстремистской направленности. Необходима радикальная реформа образовательно-воспитательного процесса во всех странах, в том числе в Казахстане. Молодежь должна воспитываться в духе толерантности, взаимного уважения, мира, согласия, развивая способности к диалогу личностей и народов.

Наиболее важным и ответственным компонентом всей антиэкстремистской деятельности является раскрытие и устранение причин и условий, порождающих экстремизм, разработка государственной политики противодействия экстремизму как социально-политическому явлению, координация и согласованность гражданских и силовых структур, централизация власти всеми необходимыми действиями по профилактике и борьбе с экстремизмом, а также всестороннее принятие специальных и идеологических мер. В рамках профилактики экстремизма приоритетными направлениями должны стать законодательная, социально-экономическая, информационная и культурная деятельность.

Литература:

1. Закон Республики Казахстан от 18 февраля 2005 года № 31-III о противодействии экстремизму (с изменениями и дополнениями по состоянию на 25.05.2020 г.). [//https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30004865](https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30004865)
2. Государственная программа по противодействию религиозному экстремизму и терроризму в Республике Казахстан на 2018 - 2022 годы, утвержденная постановлением Правительства Республики Казахстан от 15 марта 2018 года № 124 [//https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1800000124](https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1800000124)

3. Уголовный кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 года № 226-в (с изменениями и дополнениями по _____ состоянию _____ на _____ 01.01.2022 г.)//https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252
4. <https://informburo.kz/special/kak-v-kazahstane-nakazyvayut-za-terrorizm-i-ekstremizm.html>
5. <https://kursiv.kz/news/obschestvo/2021-12/v-kazahstane-otmechayut-rost-udalennogo-i-zablokirovannogo-kontenta>

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университетінің 1 курс магистрі

Магистрант 1 курса Актыбинского регионального университета им.К.Жубанова

1st year master's student of Aktobe Regional University named after K.Zhubanov

Е.К. БАЛЫМОВ / E.K. BALYMOV

Қазақстан Республикасы ІІМ М. Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты бастығының орынбасары, полиция майоры, PhD докторы, ғылыми жетекші

Заместитель начальника Актыбинского юридического института им. М.Букембаева МВД Республики Казахстан, докторPhD, майор полиции, научный руководитель

Deputy head of the M.Bukenbayev Aktobe law institute of the Ministry of internal affairs of the Republic of Kazakhstan, PhD, police major

Сыбайлас жемқорлықтың алдын алудың өзектілігі

Бұл мақалада саяси сыбайлас жемқорлық сияқты құбылыстың табиғаты, оның ерекшеліктері, сондай-ақ елдің ұлттық қауіпсіздігіне төнетін қатер мәселесі қарастырылады. Саяси элитаның сыбайлас жемқорлықтың қоғамдық қауіптілігіне нақты баға беріліп, саяси сыбайлас жемқорлықтың болуының белгілері мен факторлары келтірілген. Мақала авторлары сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясат барысында жүзеге асырылуы мүмкін сыбайлас жемқорлықтың осы түріне қарсы шараларды ұсынады.

Түйінді сөздер: сыбайлас жемқорлық, жексұрындық, қоғам, мемлекет, клептократия, үкімет, қоғамдық қауіп, қауіп, ұлттық қауіпсіздік.

Актуальные вопросы предупреждения коррупции

В данной статье рассматривается проблема природы такого явления, как коррупция, ее особенности, а также ее угроза для национальной безопасности страны. Происходит реальная оценка общественной опасности коррумпированности, приводятся признаки и факторы наличия коррупции. Авторам статьи предлагаются меры по противодействию такому виду коррупции, которые возможно реализовать в ходе проведения антикоррупционной политики.

Ключевые слова: коррупция, продажность, общество, государство, клептократия, правительство, общественная опасность, угроза, национальная безопасность.

Relevance of corruption prevention

Annotation. This article examines the problem of the nature of such phenomena as political corruption, its features, as well as its threat to the national security of the country. There is a real assessment of public danger of corruption of political elites, there are signs and factors of political corruption. The authors of the article propose measures to combat this type of corruption, which can be implemented in the course of anti-corruption policy.

Key words: corruption, corruption, society, state, kleptocracy, government, public danger, threat to national security.

Жемқорлық, пайда болуына қарай тарихи болып есептеледі. Ол қазіргі қоғамда ғана емес, алғашқы құрылған мемлекеттерде де болған. Тарихи тұрғыда коррупцияның құрылуы ележгі қоғамның өркениетімен тең келеді.

Атап айтсақ, коррупцияның жетілуі Мысыр, Рим және Иудей сияқты бірқатар ежелгі қауымдардың тарихында айқындалған.

*Қазақстан Республикасы ІІМ М. Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының хабаршысы,
№ 4, 2021*

Жемқорлықтың күре тамыры, әдеттегідей жоғары тұрған тұлғалардың қамқорлығын табу мақсатында сыйлық жасау дәстүрінен бастау алады. Аса бағалы сыйлық сыйлаушылардың арасынан сыйлықты ұсынушыны ерекше көрсетіп, оның өтінішінің немесе талабының орындалуына ықпал еткен. Осыған байланысты алғашқы қауымдарда көш басшыларға сыйлық жасау норма болып есептелген. Мемлекеттік аппараттың ұлғаюына және орталық үкіметтер билігінің нығаюына байланысты, тек қана реттелген жалақыға риза болатын кәсіби шенеуліктер пайда болды. Тәжірибе жүзінде шенеуліктер өз кірістерін көбейту мақсатында өздеріне сеніп тапсырылған қызмет бабын асыра пайдалануға ұмтылған.

Жемқорлықты талқылайтын «Артха-шастра» алғашқы трактатын Бхарата (Үндістан) министрлерінің бірі Каутилья лақап атымен жамылып, б.з.д. IV ғасырда жария еткен. Осы трактатта ол «Патшаның мүлкі, аз көлемде болсада, оларға жауаптылармен қолды болмауы керек» деген пессимистикалық шешімге келген [1].

Е.О. Алаухановтың пікірі бойынша, сыйлықты тарту ету және басқа да тарту жасау дәстүрі дәстүрлі сипатқа ие болған және оның тамыры қазақ қоғамындағы феодализм заманында басшылық алған әлеуметтік саяси және экономикалық қарым қатынастардан бастау алады [2].

Әрине біздер Е.О.Алаухановтың пікірімен толықтай келісе отырып, коррупцияның дамуының негізгі бірден бір себебі болып, дәстүр екендігі айқын.

Коррупция дегеніміз не? Бұл терминді түсіну үшін ең бастысы оған алғашында түсіндірме беру керек. Коррупция терминінің өзі алғашқы рет «Взяточничество» атты А.Я.Ястриннің жұмысында 1913 жылы Санкт Петербургте өткен қылмыстық құқық үйірмесі жұмысы шеңберінде жария етілді. Бұл терминнің қарапайым анықтамасы келесі нұсқада берілген – мемлекеттік шенеуліктердің, қоғамдық және саяси тұлғалардың сатылуы [3].

Қазақстан Республикасының сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнамасында, атап айтсақ, «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» Заңында коррупция ұғымына келесі түсінік береді: мемлекеттік міндеттерді атқаратын адамдардың, сондай-ақ соларға теңестірілген адамдардың лауазымдық өкілеттігін және соған байланысты мүмкіндіктерін пайдалана отырып не мүліктік пайда алу үшін олардың өз өкілеттіктерін өзгеше пайдалануы, жеке өзі немесе делдалдар арқылы заңда көзделмеген мүліктік игіліктер мен артықшылықтар алуы, сол сияқты бұл адамдарға жеке және заңды тұлғалардың аталған игіліктер мен артықшылықтарды құқыққа қарсы беруі арқылы оларды сатып алуы сыбайлас жемқорлық деп ұғынылады [4].

Е.О.Алаухановтың еңбегіне жүгінсек, ол сыбайлас жемқорлықты келесі бірнеше түрге бөліп отыр:

1. субъекттердің мәртебесі бойынша. Яғни, билік органдарындағы және жеке сектордағы сыбайлас жемқорлық, сондай ақ, саясаттағы сыбайлас жемқорлық пен саяси жемқорлық.

2. деңгейіне байланысты. Олар: төменгі, жоғарғы және вертикалды сыбайлас жемқорлық.

3. қоғамдық қауіптілік деңгейіне байланысты. Олар: сыбайлас жемқорлық-теріс қылық және сыбайлас жемқорлық-қылмыс.

Сыбайлас жемқорлықты әлеуметтік құбылыс ретінде қарастастыра отырып, неге ол осы күнге дейін өмір сүріп келген? Оны туғызатын себептер неде? Деген орынды сұрақтар туылады. Отандық философиялық әдебиеттерде оның себептері ретінде (латыннан – causa) құбылыстар арасындағы объективтік байланыс деп түсіну керек. Олардың бірден-бірі себептер-белгілі бір жағдайда салдарлар- туғызады [5].

Осы философиялық ұғымға байланысты, отандық криминалогияда, жалпылай қылмыстықты, соның ішінде сыбайлас жемқорлықты алғанда, олардың себептері ретінде, өз

заңдылығы нәтижесіне байланысты қылмыстықты және қылмысты ұдайы өндіретін элеуметтік құбылыстарды атау пікірі бекітілген.

Сыбайлас жемқорлық пен онымен туғызатын проблемалар екі жақты [6]. Бір жағынан, бұл проблемалар, сыбайлас жемқорлықты ұлғайта түседі. Ал, оларды шешу сыбайлас жемқорлықты азайтуға әкеп соғады. Екінші жағынан ұлғайған сыбайлас жемқорлық өтпелі кезеңде барлық проблемаларды шоғырландырып және асқындырып, оларды шешуге кедергі келтіреді. Осыған байланысты, біріншіден сыбайлас жемқорлықты азайту мен шектеу тек оның проблемаларын және оны туғызатын жағдайларды бір уақытылы шешу арқылы ғана мүмкін. Екіншіден, осы проблемаларды шешуге сыбайлас жемқорлықпен күрес барынша шешімдікпен және барлық бағыттарда жүргізілсе өз үлесін тигізеді.

Бірқатар ғалымдардың пікірлері бойынша сыбайлас жемқорлықты туғызатын проблемаларды жалпы және спецификалық деп екі түрге бөлуге болады.

Жалпы түрге, Қазақстанға ғана емес барлық орталықтандырылған экономикадан нарықтық экономикаға өтпелі кезеңді басына өткізген мемлекеттерге тән проблемалар. Олардың кейбіреулерін атап өтуге болады:

1. Демократиялық саяси дәстүрдің қалыптаспауы.
2. Азаматтық қоғамның әлсіздігі, қоғамның биліктен ажырауы.
3. Билік институттарының тиімсіздігі.
4. Заңнаманың жетілмеуі.

Қазіргі кезеңдегі спецификалық проблемалар, көрінуі мен туылуын севеттік кезеңнен бастау алады.

Олар:

1. Сот жүйесінің тиімсіздігі.
2. Азаматтардың құқықтық ұғынуының жетілмеуі.
3. Шенеуліктердің заңға емес, нұсқаулықтар мен бастықтарға бағыну дәстүрі.

Сыбайлас жемқорлық қылмыстарын жою үшін ең басты шаралар бірі болып, жемқор мемлекеттік қызметшілермен күресудің шаралын өңдеу болып табылады.

Мемлекеттік аппараттағы сыбайлас жемқорлық пен құқық қорғау органдарының әлсіздігі, қылмыстық элементтердің әрекет етуіне өз ықпалын тигізеді. Ал ол өз кезегінде, қылмыстың өсуіне және қалыпты қоғамдық мақсаттарға жетудің заңды жолдарының азаюына әкеп соғады [7].

Сыбайлас жемқорлықтың объектісі болып, мемлекеттің әр түрлі органдарында болуы мүмкін. Олардың бірі, қйымдасқан қылмысқа қарсы іс қимыл жоспарлары туралы нақты аппараттар ұсыну мүмкінгі бар соттар мен құқық қорғау органдары органы, қылмыскерлер үшін ыңғайлы, кемінде жұмсақ үкімдер шығаруға сот органдары, қылмыстық қарсы қатаң заңнаны шығармауға немесе бар заңнаманың күшін жою үшін заң шығарушы органдар болып табылады.

Жүйелік сыбайлас жемқорлық – ең қауіпті және жойқынды түрі болып табылады. Ол құқықтың, заңдар ролінің беделін төмендететіп, мемлекеттік институттарды тез арада әлсерете отырып, мемлекеттің өз азаматтарының құқытары мен бостандықтарын қорғауда қалыпты функцияларын іске асыру қабілеттілігін әлсіретеді [8].

Осылайша, конституциялық құрылымға қауіптің бірден бірі сыбайлас жемқорлық болып табылады. Мемлекеттік ұйымдардың лауазымды тұлғаларының жемқорлығымен кездескен қоғам, билікке тереңдетілген сенімсіздік танытып, қорқыныш бой алып, әрекеттесуге каламаушылық көрсетеді.

Сыбайлас жемқорлықтың алдын алу үшін бірқатар экономикалық, құқықтық және саяси сипаттағы іс шараларды кешенді түрде шешу қажет:

-мемлекеттік қызметшілердің материалды әл ауқатын көтеру;
-сыбайлас жемқорлыққа қарсы азаматтардың өнегелік ұстанымды қалыптастыру;
-құқық қорғау органдарының кәсіби шеберліктері;
-мемлекеттік қызметшілердің моральдік тұрақтылығы;
-қылмыстық кірістерді және алынған мүлкілерін тәркілеудің тиімді тәтібін енгізу;
-мемлекетіміздің шекасы бойында, тауарлар мен шикізат контрбандасын, соның ішінде есірткі құралдарын тәркілеу мақсатында қадағалауды күшейту;

-әлеуметтік саяси қызмет көрсету саласында контактылы емес жүйені енгізу (құжаттарды ұсыну) в сфере социально-бытовых услуг. Себебі, қарапайым азамат ең алғашында мемлекеттік қызметшіге жемқорлық қауіпін туғызатын қағаз бюрократиясымен кездеседі.

Осылайша атап өткендей, сыбайлас жемқорлықтың себептері мен жағдайлары сан алуан. Тек қана оларды уақытылы анықтау, бізді сыбайлас жемқорлықтың алдын алуға бағыттап, осы қылмыстарға қарсы тұру бойынша іс шараларды өңдеуге бағытталған нақты ұсыныстар мен нұсқаулар әзірлеуге жағдай жасайды.

Әдебиеттер

1. <http://www.allpravo.ru/library//> Материалы по казахскому обычному праву // Сб. Научно-популярное издание. – Алматы: Жалын, 1998.
2. Борьба с коррупцией: учебное пособие.– Алматы: 2008 г. – С.49.
3. В.В. Астанин «Определение антикоррупционных понятий в ретроспективе отечественных юридико-практических подходов и соотношение с нормами антикоррупционных конвенций // Юридический мир. 2009. №4.
4. Закон Республики Казахстан «О противодействии коррупции» ч.6 ст.1, от 2 июля 1998 г.
5. Филосовский словарь. 2-ое изд., перераб.-М.: Наука, 1991. С.240
6. Криминология: Учебник / Под ред. Е.О. Алауханова. – Алматы: Жеті жарғы, 2005. С.56
7. Р.А. Барсукова Уголовно-правовые аспекты борьбы со служебным подлогом в сфере государственной службы. – Астана: Акад. госслужбы при Президенте РК, 2004. С.141
8. Преступность и коррупция: роль тайного государственного сговора. / Уголовное право. 2002. - №4, С.131.

АВТОРЛАР ҮШІН АҚПАРАТ

Мақала бұрын жарияланбаған және басқа басылымдарға жариялауға жіберілмеген «Құқық» мамандықтарының тиісті тобы саласындағы бірегей ғылыми зерттеулердің нәтижелерін қамтуы тиіс. Автор мақаланы және өзге материалдарды ұсынған кезде редакциялық алқаға олардың жарияланғанын немесе басқа басылымдарға ұсынылғанын хабарлауға міндетті. Мақала мазмұнында шетелдік зерттеушілердің осыған ұқсас мәселелер бойынша ғылыми еңбектерінің шолулары, сондай-ақ «Қазақстан Республикасы ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының хабаршысы» журналының алдыңғы басылымдарындағы кем дегенде бір мақалаға сілтемелер болуы тиіс.

Мақаланы журналға орналастыру шарттары:

- мекеменің мөрімен расталған, ғылымның осы саласы бойынша жтекші маманның бір он пікірі (жеке немесе бірінші авторы ғылым кандидаты немесе докторы болып табылатын мақалаларды қоспағанда);
- мекеме кафедрасының (бөлімшесі отырысында талқыланған және жариялауға ұсынылған хаттамадан үзінді);
- автор(лар) туралы мәліметтер, мақала атауы, аннотация және түйінді сөздер үш тілде (қазақ, орыс және ағылшын);
- серіктес авторлық 3 автордан аспайды;
- мақаланың қолжазбасы – автордың (авторлар) қолы қойылған 6-7 бет көлемінде болуы тиіс;
- көлемі 10 беттен асатын мақалалар журналдың бас редакторымен келісіледі;
- мақалада мемлекеттік құпияларды қамтитын мәліметтер, сондай-ақ «Қызмет бабында пайдалану үшін» деген белгісі бар мәліметтер жоқ екендігі туралы анықтама;
- журналға жазылу туралы түбіртектің көшірмесі;
- автор(лар)дың суреті (деректі портрет).

Мақаланың құрылымдық элементтерін орналастыру тәртібі:

- жоғарғы сол жақ бұрышта қойылған әмбебап ондық жіктеу индексі (ӘОЖ);
- мақала тақырыбы (бас әріптермен, жартылай қалың қаріппен), автордың (авторлардың) **Т.А.Ә.** (3 автордан артық емес), **оның ғылыми дәрежесі, ғылыми атағы, автордың жұмыс орны, қаласы, елі туралы ақпарат.** Егер ұйымның атауында қала анық көрсетілмесе, онда үтір арқылы ұйымның атауынан кейін қала, шетелдік ұйымдар үшін – қала мен ел көрсетіледі;
- **аннотация** (5-8 сөйлем) және мақала тіліндегі түйінді сөздер (5-7 сөз) мақала мәтінінің алдында орналасады;
- **мақала мәтіні doc (Microsoft Word) пішімде. Парақ пішімі Ф4 (297x210 мм.). Жиек сызықтары: сол жағы – 2 см, қалғандары – 1 см.** Қаріп: Times New Roman. Таңба өлшемі – 14 pt. Мәтін ені бойынша тасымалданбай пішімделуі тиіс, азат жолдың басындағы шегініс – 1 см. Жоларалық интервал – бір. Мақаланың тақырыбы жолдың орта тұсына орналастырылады. Мақала мәтінінде автоматты нөмірлеу қолданылмауы тиіс. Мәтінді автор өңдеп, оқып, соңғы бетіне қол қоюы керек; мақаланы дайындауда пайдаланылған ақпарат көздерінің тізімі (**пайдаланылған әдебиеттердің тізімі**) мақаланың соңына орналастырылады. Дереккөздердің тізімі мақалада оларға сілтеме жасау арқылы беріледі. Мақала мәтініндегі сілтеме нөмірі төртбұрышты жақшада беріледі, мысалы: [1,с.15]. Әдебиеттер тізімі ГОСТ 7.1-2003 «Библиографиялық жазба. Библиографиялық сипаттама. Жалпы талаптар және құрастыру ережелері» бойынша сәйкесінше рәсімделеді. Интернет-ресурстарға сілтеме жасаған кезде

- авторы, мәтіннің атауы, көзі, материалдың толық электрондық мекенжайы, оның ашылған күні көрсетіледі. Жеке хабарламаларға, есептерге, қорғалмаған диссертацияларға және басқа жарияланбаған материалдарға сілтеме жасауға рұқсат етілмейді;
- аннотация мәтінінің және түйінді сөздердің аудармасы). Егер мақала қазақ тілінде болса, онда түйіндеме орыс және ағылшын тілдерінде; егер мақала орыс тілінде болса, онда түйіндеме қазақ және ағылшын тілдерінде; егер мақала ағылшын тілінде болса, онда түйіндеме қазақ және орыс тілдерінде беріледі).

Мақаланың соңында «мақала алғаш рет жарияланады» деген жазба болуы тиіс және күні мен автордың (авторлардың) қолы қойылады. Осы жерге автор (авторлар) туралы мәліметтер – толық түрде тегі, аты, әкесінің аты, электрондық мекенжайы, байланыс телефондары орналастырылады.

Суреттер (графикалық материал) нақты, барлық өлшемдердің анық берілуін қамтамасыз ететін форматта орындалуы, нөмірленуі, қол қойылуы және электрондық тасымалдағышта ұсынылуы тиіс.

Мақалалар редакциялық алқада ішкі шолудан өтеді, мақала авторына рецензия жіберілмейді. Редакциялық алқа өз пікірі бойынша журналдың талаптарына сәйкес келмейтін мақалаларды қабылдамауға құқылы. Ғылыми және нақты сипаттағы қателіктер, дәлсіздіктер үшін автор (авторлар) жауап береді. Журналдың редакциялық алқасының өтініші бойынша мақала қайта өңделген жағдайда, редакция соңғы нұсқаны алған күн келіп түскен болып есептеледі.

Егер мақала қабылданбаса, редакция алқасы бас тарту себептері бойынша пікірталас жүргізбеу құқығын сақтайды. Редакцияға келіп түскен материалдар қайтарылмайды.

Қолжазбалар редакцияға [mail@ aui-aktobe.kz](mailto:mail@aui-aktobe.kz) электронды поштасына немесе келесі пошта мекенжайы бойынша жолданады:

**030011, Қазақстан Республикасы, Ақтөбе қ., Курсанттар тас жолы, 1,
Қазақстан Республикасы ПМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты,
ҒЗжРБЖҰБ. («ҚР ПМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институтының
хабаршысына мақала» белгісімен). Анықтама үшін: +77132988037,+[77086285166](tel:+77086285166)**

ИНФОРМАЦИИ ДЛЯ АВТОРОВ

Статья должна содержать результаты оригинальных научных исследований в области соответствующей группы специальностей «Право», ранее не опубликованных и не предназначенных к публикации в других изданиях. Автор обязан сообщить редколлегии при представлении статьи и других материалов, были ли они опубликованы или представлены в иные издания. В содержании статьи должны быть обзоры научных трудов зарубежных исследователей по аналогичной проблеме, также ссылки не менее чем на одну статью в предыдущих выпусках журнала «**Вестник Актыюбинского юридического института МВД Республики Казахстан имени М.Букенбаева**».

Условия для размещения статьи в журнале:

- одна положительная рецензия, заверенная печатью учреждения, ведущего специалиста по данной отрасли науки (за исключением статей, единоличным или первым автором которых является кандидат или доктор наук);
- выписка из протокола заседания кафедры (подразделения) учреждения с обсуждением и рекомендацией к публикации;
- данные об авторе (ах), название статьи, аннотация и ключевые слова на **трех языках** (казахский, русский и английский);
- соавторство предполагает не более 3 авторов;
- рукопись статьи объемом от 6-7 стр., подписанная автором (авторами). Статьи объемом больше 10 страниц согласовываются с главным редактором;
- справка о том, что в статье отсутствуют сведения, содержащие государственные секреты, а также сведения с грифом «Для служебного пользования»;
- копия квитанции о подписке на журнал;
- фото автора (ов) (документальный портрет).

Порядок расположения структурных элементов статьи:

- индекс универсальной десятичной классификации (**УДК**) проставленный в левом верхнем углу;
- заголовок статьи (прописными буквами, полужирным шрифтом), **Ф.И.О. автора (ов)** (не более 3-х авторов), **его ученая степень, ученое звание, информация о месте работы автора, город, страна**. Если в названии организации явно не указан город, то через запятую после названия организации указывается город, для зарубежных организаций - город и страна. Если статья подготовлена несколькими авторами, их данные указываются в порядке значимости вклада каждого автора в статью;
- **аннотация** (5-8 предложений) и ключевые слова (5-7 слов) на языке статьи располагаются перед текстом статьи;
- **текст статьи** в формате doc(Microsoft Word). Формат листа А4 (297x210 мм.). Все поля: левая сторона-2 см, остальные-1 см. Шрифт: TimesNewRoman. Размер символа 14 pt. Текст должен быть отформатирован по ширине без переносов, отступ в начале абзаца – 1см. Межстрочный интервал – одинарный. Заголовок статьи форматируется по центру. В тексте статьи не должна использоваться автоматическая нумерация. Текст должен быть отредактирован, вычитан автором и подписан на последней странице; список использованных при подготовке статьи информационных источников располагается в конце статьи, (**список литературы**). Перечисление источников дается в порядке ссылок на них в статье. Номер ссылки в тексте статьи оформляется в квадратных скобках, например: [1, с.15]. Список литературы оформляется в

- соответствии с ГОСТ 7.1-2003 «Библиографическая запись. Библиографическое описание. Общие требования и правила составления». При ссылках на Интернет-ресурсы указывается автор, название текста, источник, полный электронный адрес материала, дата его открытия. Не разрешаются ссылки на частные сообщения, отчеты, незащищенные диссертации и другие неопубликованные материалы;
- **резюме** на 2 других языках(с переводом сведений об авторе (ах), названия статьи, текста аннотации и ключевых слов). Если статья на казахском языке, то резюме на русском
- английском языках; если статья на русском языке, то резюме на казахском и английском языках; если статья на английском языке, то резюме на казахском и русском языках).

В конце статьи должна быть запись: «статья публикуется впервые», ставится дата и **подпись автора (авторов)**. Здесь же помещаются сведения об авторе (авторах): фамилия, имя, отчество полностью, электронный адрес, контактные телефоны.

Рисунки (графический материал) должны быть выполнены четко, в формате, обеспечивающем ясность передачи всех деталей, пронумерованы, подписаны и представлены на электронном носителе.

Статьи проходят внутреннее рецензирование в редколлегии без направления рецензии автором статей. Редколлегия в праве отклонять статьи, которые, по ее мнению, не соответствуют требованиям журнала. За ошибки, неточности научного и фактического характера ответственность несет автор (авторы). В случае переработки статьи по просьбе редакционной коллегии журнала датой поступления считается дата получения редакцией окончательного варианта. Если статья отклонена, редколлегия сохраняет за собой право не вести дискуссию по мотивам отклонения. Поступившие в редакцию материалы возврату не подлежат.

Рукописи направляются в редакцию на e-mail: mail @ aui-aktobe.kz или почтовой связью по адресу:

030011, Республика Казахстан, г. Актобе, Курсантское шоссе, 1, Актюбинский юридический институт МВД Республики Казахстан имени М. Букенбаева, ООНИиРИР (с пометкой «статья в Вестник Актюбинского юридического института МВД Республики Казахстан им. М. Букенбаева»). Контактные телефоны: + 77132988037, + 77086285166.

INFORMATION FOR AUTHORS

The article should contain the results of original research in the field of the corresponding group of specialties "Law", not previously published and not intended for publication in other publications. The author is obliged to inform the editorial Board when submitting an articles and other materials, whether they were published or submitted to other publications. The content of the article should include reviews of scientific works of foreign researchers on a similar problem, as well as links to at least one article in previous issues of the journal "Bulletin of the Aktobe Law Institute of the Ministry of internal affairs of the Republic of Kazakhstan named after M. Bukenbaev".

Conditions for publishing an article in the journal:

- one positive review, certified by the seal of the institution, a leading specialist in this field of science (except for articles, the sole or first author of which is a candidate or doctor of science);
- extract from the minutes of the meeting of the department (division) of the institution with discussion and recommendation for publication;
- information about the author (s), article title, abstract, and keywords **in three languages (Kazakh, Russian and English)**;
- co-authorship involves no more than 3 authors;
- manuscript of the article from 6-7 pages, in signed by the author (s). Articles of more than 10 pages are approved by the editor-in-chief;
- a certificate stating that the article does not contain information containing state secrets, as well as information marked "For official use";
- copy of the subscription receipt for the magazine;
- photo of the author (s) (documentary portrait).

Order of arrangement of structural elements of the article:

- universal decimal classification index (UDC) in the upper-left corner;
 - title of the article (in capital letters, bold),
 - **Full name of the author (s)** (no more than 3 authors), **his academic degree, academic title, information about the author's place of work, city, country.** If the name of the organization does not explicitly indicate the city, then enter the city after the name of the organization, and for foreign organizations - the city and country(Academy of law enforcement agencies under the Prosecutor General's office of the Republic of Kazakhstan, Nur-Sultan). If the article was prepared by several authors, their data is indicated in order of significance of each autor's contribution to the article;
 - **the abstract (5-8 sentences) and keywords (5-7 words)** in the language of the article are placed before the text of the article;
 - **text of the article in doc format (Microsoft Word). A4sheet format (297x210 mm.).** Border lines: left - 2 cm, the rest-1 cm.. Font: TimesNewRoman. The symbol size is 14 pt. The text should be formatted in width without hyphenation, and the indent at thebeginning of the paragraph should be 1 cm. Line spacing – single. The article title is formatted in the center. Automatic numbering should not be used in the text of the article. The text must be edited, proofread by the author, and signed on the last page;
- the list of information sources used in the preparation of the article is located at the end of the article, (**list of references**). The list of sources is given in the order of references to them in the article (**list of references**) The list of sources is given in the order of references to them in the article. The reference number in the article text should be placed in square brackets, for example: [1, p.15]. The list of references is drawn up in accordance with GOST 7.1-2003 "Bibliographic record. Bibliographic description. General requirements and rules of compilation. When linking to

- Internet resources, the author, title of the text, source, full e-mail address of the material, and the date of its opening are indicated. Links to private messages, reports, unsecured dissertations, and other unpublished materials are not allowed;

- **summary** in 2 other languages (**with translation of information about the author (s), article title, abstract text and keywords**). If the article is in Kazakh language, summary in Russian and English languages; if the article is in Russian language, summary is in Kazakh and English; if the article is in English, then the summary is in Kazakh and Russian languages).

At the end of the article should be written: **“the article is published for the first time”, put the date and signature of the author (s)**. Here you can also find information about the author (s): full name, email address, and contact phone numbers.

Drawings (graphic material) be made clearly, in a format that ensures clarity of transmission of all details, numbered, signed and presented on electronic media.

Articles are reviewed internally by the editorial Board without sending a review to the authors. The editorial Board has the right to reject articles that, in its opinion, do not meet the requirements of the journal. The author (s) is responsible for errors and inaccuracies of scientific and factual nature. If the article is revised at the request of the editorial Board of the journal, the date of receipt is considered to be the date when the final version was received by the editorial board. If the article is rejected, the editorial board reserves the right not to discuss the reasons for rejection. Materials received by the editorial office are not subject to return.

Articles are sent to the editorial office by e-mail: mail @ aui-aktobe.kz or by post to:

1, Kursantskoe shosse, Aktobe city, Republic of Kazakhstan, 030011, Aktobe Law Institute of MIA of RK M. Bukenbayev, OSRaEPWD (marked “an article in the Bulletin of Aktobe Law Institute of Ministry of internal affairs the of Republic Kazakhstan named after M.Bukenbayev”). Contact: + 77132988037, + 77086285166.